קבלה · ספר יצירה · מפרשים

פירוש הרמק לספר יצירה

רבי משה קורדובירו [הרמ"ק]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פירוש הרמק לספר יצירה

רבי משה קורדובירו [הרמ"ק]

מקור הטקסט: ובלכתך בדרך

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פירוש-הרמק-לספר-יצירה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ראשון 4
פרק שני 29
פרק שלישי 72
פרק רביעי 84
פרק חמישי 93
פרק שישי 103

פרק ראשון

בשם השם שער ארבעה עשר:
יהיה בביאור ספר יצירה להיות ענינו בפירוש הספירות ואותיות שבהם נבראו שמים וארץ וימים וכל אשר בם. ואל יקוה ממנו המעיין שנבאר בו דרך היצירה, שלא קבלנו בו דבר, אבל יהיה עסקנו בביאור הספר החתום בס"ד:

א בשלשים ושתים נתיבות פליאות חכמה חקק י"ה יהו"ה צבאות את עולמו בשלשה ספרים בספר ספר וספור (נוסח אחר - אלהי ישראל אלהים חיים ומלך עולם אל רחום וחנון שוכן עד וקדוש שמו):
עם היות שכבר פירשנו משנה זו בספ"ר בשער הנתיבות, עם כל זה לא נאסוף ידינו שנית הנה לפרשה בחזקת היד בס"ד. ב' של בשלשים ישמש לשתי פנים, או בשלשים ירצה בעצם השלשים ושתים חקק הכוונה שהיו הל"ב מקום חקיקת צורת העולם, או בשלשים ירצה שהל"ב היו חוקקים צורות העולם. ושתיהם אמת, כי ראשונה חקק והמציא ענין מציאות העולם בל"ב נתיבות, ואחרי כן בל"ב הוציאוה לחוץ. ואולם הכרח ל"ב אלו הוא ממה שבא בתורה במעשה בראשית ל"ב פעמים נזכר שם אלהים. ואלו הם אחד לאחד:
א' בראשית ברא אלהים, ב' ורוח אלהים, ג' ויאמר אלהים יהי אור, ד' וירא אלהים את האור, ה' ויבדל אלהים בין האור, ו' ויקרא אלהים לאור, ז' ויאמר אלהים יהי רקיע, ח' ויעש אלהים את הרקיע, ט' ויקרא אלהים לרקיע, י' ויאמר אלהים יקוו המים, י"א ויקרא אלהים ליבשה, י"ב וירא אלהים כי טוב, י"ג ויאמר אלהים תדשא, י"ד וירא אלהים כי טוב, ט"ו ויאמר אלהים יהי מארת, י"ו ויעש אלהים את שני וכו', י"ז ויתן אותם אלהים, י"ח וירא אלהים כי טוב, י"ט ויאמר אלהים ישרצו המים, כ' ויברא אלהים את התנינים, כ"א וירא אלהים כי טוב, כ"ב ויברא אותם אלהים, כ"ג ויאמר אלהים תוצא הארץ, כ"ד ויעש אלהים את חית, כ"ה וירא אלהים כי טוב, כ"ו ויאמר אלהים נעשה, כ"ז ויברך אלהים את האדם, כ"ח בצלם אלהים, כ"ט ויברך אותם אלהים, ל' ויאמר להם אלהים, ל"א ויאמר אלהים הנה, ל"ב וירא אלהים את כל אשר עשה,:
הנה אלו הם שמות ל"ב נתיבות, וכן מנאם הרשב"י ע"ה בתיקונים. ועל ידם כל מעשה בראשית מראש ועד סוף. ואולם נקראים נתיבות, להיות הנאצלים האלו דרך וצנור של השפע הבא אל הנבראים כל אחד ואחד כפי מקום שורש בריאתו על ידי הנתיב ההוא, והם דרכים של האור והשפע. ויש חילוק בין נתיבות לדרכים, כי הדרכים נגלים והנתיבות נסתרים. וכן כתיב עמדו על דרכים וראו ושאלו לנתיבות עולם, הנה שבדרכים אמר עמדו וראו ובנתיבות אמר ושאלו, להיותם נסתרים. ונתיבות הם בחכמה זכר,

ודרכים בבינה נקבה, ואחר גלויים למטה מהת"ת אל המלכות אפשר יקראו דרכים. ולהיותם בחכמה ונגלים בבינה, לכך אמר פליאות חכמה, פירוש הם פליאות מהכתר ונעלמות בחכמה ומתפשטים ונגלים בבינה. ועם זה יובן למה באו נתיבות אלו בתורה בשם אלהים שהוא הבינה, ולא באו בשם י"ה שהיא בחכמה, מפני שעקר גלויים של מעשה בראשית הם בבינה, כי חכמה עולה כמנין גל"ם ובינה שם יבנ"ה. וכן אלהי"ם כמנין הטב"ע, להורות העלם הדברים בחכמה וגלויים בבינה. וכן הבינה נקראת מעשה בראשית, פירוש בראשית חכמה מעשה בינה. וענין מציאות ל"ב אלו בבינה פירשו בזהר והעתקנו למעלה, ופירשנוהו כדחזי בשער י"ב סימן ו':

חק"ק - האמת שמלה זו קשה מאד, כי היה לו לומר רשם. כי החקיקה מורה גלוי הדברים בעצם, וזה אינו אלא למטה בנבראים לא בנאצלים. והצורה הדקה יכונה בשם רשימה. ואפשר היות הכונה בזה כי מה שנמצא מציאות העולם הגשמי לא נעשה אלא על ידי הנתיב מראש מציאותו, וראוי שנשמר שלא נאמר שהיה מציאות העולם בל"ב נתיבות, ואחרי כן המשיך הרוחניות ההוא למטה אל הספירות ואחרי כן אל המלכות והיא פועלת על ידי נתיבותיה בלי הצטרף הנתיבות העליונות, לכך אמר חק"ק כי אפילו חקיקתם העצמי למטה היה מכח השרש. ואף אם הצורה נמסרת ונמשכת ממדרגה למדרגה, עם כל זה השורש משתתף עם הענף בהמשכת הצורה ההיא, ובכח השרשים העליונים לעולם הם יורדים ממציאות אל מציאות עד מציאותם הגשמי. ולעולם העלה דבק בעלול:

י"ה יהו"ה צבאו"ת - אית ספרים דגרסי הכא שמות וכנויים הרבה, וזה מבחר הגרסאות. ועם כל זה אחרי כן נפרש דבריהם בחזקת היד בס"ד. ואולם בין להני ובין להני יש לדקדק, כי הנתיבות בחכמה כדפתח ואמר פליאות חכמה, ועל הנעלם בכתר ואפשר דהיינו פליאות לשון פלא ואלף. ועל היותר בבינה כדפרישית דהיינו שם אלהים שבתורה, אם כן בשם י"ה הרומז בחכמה ובינה דהיינו י' בחכמה ה' בבינה יספיק אם כן ה' צבאות נראה לבלתי מתייחס. אמנם במה שפירש שהנתיבות הם מתמצאים ממציאות אל מציאות, ולעולם הענף דבק בשורש, יתיישב ענין זה. דהיינו דקאמר ראשונה י"ה דהיינו מציאותם ראשונה בחכמה ובינה, ואחרי כן יהו"ה שסודו בת"ת בשתוף חסד וגבורה בסוד תרין עטרין הנעלמים בחכמה ובינה ותמן י"ה. וכבר הארכנו בפירוש ענין זה בספ"ר בשער השמות בס"ד. ו' ת"ת, ה' מלכות שעם הת"ת, צבאות נצ"ח והו"ד ויסו"ד או"ת בצב"א שלו, הרי עשר מדות שדרך בם נמשך ל"ב נתיבות בלי ספק, כי אפילו במלכות הם ל"ב, וכן בת"ת, הרי ארבעה אותיות שבשם. ומפני מציאות המלכות למטה במקום טרדתה, דקדק ואמר א"ת עולמו, א"ת מלכות ודאי:

אמנם יש לדקדק עתה בתורה היאך נרמז ענין זה. ונאמר כי בשם אלהים ה"י הם סוד חכמה בבינה, ומצטרף אל מ"י אל"ה, דהיינו מ"ם בינה יו"ד חכמה אל"ה חסד גבורה ת"ת בפני עצמם, ונצח הוד יסוד בפני עצמם, כדפירשו בתיקונים חלק ראשון סימן א'. והיינו הוראת היות דבק השרש בענף בעת השתלשלות העולמות זה מזה כאלו תאמר חכמה נתן כח בבינה להמשך הנתיבות אל הת"ת, ואחרי כן עוד נתן כח חכמה בבינה ובינה בת"ת להמשך אל המלכות, ואחרי כן עוד נתן כח חכמה בבינה ובינה בת"ת ות"ת במלכות להמשיך מציאותם למטה בענין שלעולם מציאות דבק במציאות, ועל ידי מציאות א' נעשה כל הענין, והסוד נעשה אדם, כי התחתון שואל לעליון כח לעשותו בשתוף הענף עם השורש. וזהו שאמר בשלשים וכו' חקק י"ה יהו"ה צבאו"ת את עולמו, כי כל זה נצטרף לחקיקת העולם אפילו בגשמי:

וטעם שהזכיר השמות לרמוז אל עשרה מאמרות אשר בחכמה, שרשים אל ל"ב נתיבות כנודע:

ואית דגרסי הכא אלהי ישראל וכו', ואין ספק היות כוונתם לרמוז אל עשר ספירות בפרט, אלהי ישראל בחכמה, אלהים חיים בבינה, ומלך עולם גם כן בינ"ה, והיינו בחינתם למטה עם השבעה ימי ההקף שהם בחינת עולם. או אפשר אלהי ישראל כת"ר, אלהים חיים בינה, ומלך עולם חכמה, אל רחום וחנון חסד וגבורה, שוכן עד ת"ת שהוא שוכן על היסוד הנק' עד, וקדוש שמו מלכות עם הת"ת הנקרא קדוש. ועם כל זה ראשונה עיקר:

א"ת עולמ"ו - אין ספק שהכוונה על מציאות הנמצאים כלם. אמנם עניינם לפי מקום חקיקתם, כי בחכמה מציאותם היינו מציאות הבינה הנעלמת בחכמה הכוללת מציאות כל, ובבינה יהיה מציאות שש קצוות הכוללים מציאות כל, ובשש קצוות יהיה מציאות המלכות הכוללת מציאות העשיה עד צאת הדברים מאינו לישנו ומבלי גבול לגבול ומבלי גשם אל הגשם:

בשלש"ה ספרי"ם - אית דגרסי דברים, ולא ניחא. ועם כל זה הכל עולה אל מקום אחד. ושלשה ספרים אלו הם סוד יה"ו אותיות. וכן פירש הרשב"י בזהר פרשת תרומה כי ספר חכמה, ספר בינה, ספר ת"ת. וכבר העתקנו דבריו בספ"ר בפירוש משנה זו בשער הנתיבות ופירשנוהו שם כדחזי. אמנם הנה נאמר כי שלשה ספרים הם אלו, אבל יש לדקדק בתורה היכן נזכרו. ונאמר שהם סוד בחכמ"ה בתבונ"ה ובדע"ת שבהם נברא העולם כדפירשו רבותינו ז"ל. והיה איפשר לומר שהכוונה על ל"ב נתיבות שבחכמ"ה ושבבינ"ה ושבדע"ת, אמנם לזה קשה מתניתין, שכבר נתפרש בתוך דבריו. לכך נאמר שהם שלשה ספרים מקור לל"ב נתיבות, והם שלשה אלהים הנזכרים בפרשת ויכולו,

שהיא בלי ספק כלל כל מעשה בראשית. והם ויכל אלהים בחכמ"ה, ויברך אלהים בבינ"ה, אשר ברא אלהים בדע"ת. והם ספרים בלי ספק, שהם היו ספרים המספרים לכל הנתיבות וראש אליהם. וכן פירש הרשב"י ע"ה בתיקונים. וזהו שאמר חקק וכו', ותדע בכח מי היתה החקיקה זו, בכח שלשה ספרים שהם ספר חכמה שבה כתיבת כל הדברים, וספר בבינה לשון מספר שהיא מספרת ומגדת כל הנעלם בחכמה, וספור, אית דגרסי ספֻר, ועיקר הגירסא סיפֻר, כי הדעת הוא הדבר הנספר בחכמה ובבינה שהוא כלל שש קצוות. ואפשר לפרש מלשון ספרייות וניחא טפי. וכן נוטים דברי הרשב"י ע"ה בפרשת תרומה בעניין שנרמזו במשנה זו ארבעה בחינות, האחד ל"ב שהם מסתעפים מאות י' חכמה, עשרה מאמרות בחינה שנית, הבחינה השלישית שלשה ספרים שהם שלשה נקודות של אות יו"ד דהיינו שלשה עוקצים חכמה ותבונה ודעת, דהיינו אותיות יו"ד כנודע. וכלם יו"ד אחת חכמה, בחינה רביעית שמכחה נמצאת הבינה הנקראת עולם שהם כלל הנמצאות כולם. זהו למעלה באצילות וימשך עד התפשטות הנמצאות למטה:

ב עשר ספירות בלי מה במספר עשר אצבעות חמש כנגד חמש וברית יחוד מכוונת באמצע במלת לשון ובמלת המעור:

גם משנה זו פירשנו בספ"ר בשער עשר ולא תשע בחזקת היד, ועם כל זה לא נאסוף ידינו לפרשה הנה. וקשר המשנה שלמעלה אמר שבריאת עולם היה על ידי ל"ב נתיבות, עתה בא לפרש של"ב נתיבות אלו הם עשר ספירות וכ"ב אותיות. ובפרק זה פירש מציאות עשר ספירות בכל האפשר, ואחרי כן בפרק שני פירש כ"ב אותיות בכל האפשר מה עניינם וכיצד נמצאו, ואחרי כן פירש ענין הבריאה על ידם. זה כלל הספר וסדרו. ויש ספרים דגרסי עשר ספירות בלי מה ועשרים ושתים אותיות יסוד שלש אמות ושבעה כפולות ושתים עשרה פשוטות, ואחר משנה זו האחרת שהיא זו שאנו בביאורה. ובקצת ספרים אינה. ומפני שאנו עתידים לבארה למטה מפני שהיא שנויה ומשולשת בפרק זה, לכן לא נחוש אל הספרים האלו. אבל עם כל זה למדנו ממנה קשר אל מה שפירשנו לעיל. ואם תאמר לפי זה אין האותיות הספירות, וזה זר שימצא דבר שיהיה חוץ לספירות. הא לא קשיא, כי בחכמה הם ארבעה בחינות האחת בחינת עשר ספירות שהם נתונות בה בסוד אצילותם עד שכל המדות מצד אורה הן מאירות בעשר. השנית בחינת שלש ראשונות שהיא ודאי בחינה יפה היות שלש ראשונות לעצמם ושבעה לעצמם, כי שלש ראשונות הם רחמים פשוטים כנודע, והם הם שלש אמות שהם אמות לכל נמצא. השלישית בחינת שבע לעצמם בלי הצטרף אליהם שלש ראשונות, שאין ספק שהיא בחינה בלתי רחמים ודקות כקודמת, והם שבעה כפולות שבהם לדין ולרחמים.

הרביעית היא בחינת י"ב גבולים הנמצאים ומסתעפים משש קצוות אלו, והם הם י"ב פשוטות שהם ענפים מתפשטים. וארבעה בחינות אלו אל המדות יקראו ל"ב נתיבות חכמה. וארבעה בחינות אלו הם זו למטה מזו, כי בהיותם בחכמה י' מיוחדות מורה על קורבתם אל מקורם בלתי התפרדם זו מזו, וכלם שוים לטובה. אחרי כן ירדו המדרגות בענין שכבר נפרדו שלש מהשבע שאינם קרובות אל מקורם אלא השלש במדרגתם אמות אל התחתונים והתחתונים בנים ואין להם רחמים כל כך אלא פעמים רחמים בהגביר שפע העליונות עליהם, פעמים דין בהסתלק מהם המקור. אחרי כן נתפשטו עוד בחינת השבע ונעשו י"ב בסוד י"ב גבולים והם שית מעילא לתתא שית מתתא לעילא, כאשר נבאר לקמן בס"ד:

ואמר עשר במשנתינו, לרמוז אל המספר בהם. ולא שנאמר שאינם עשר אלא אחד, מפני שאחר שאינן גוף במה יפרדו. דהא לא קשיא, משום שעניינם עשר עלולים זה [במזה] [מזה] וכל עילה מסתלק על עלולו ולא ישתוה אליה, ובזה הם נפרדות בדרך עילה ועלול. אמנם אינם גוף ולא כח בגוף, אלא בספירות שהם ספירייות דקות בלי גשם וגוף כלל. וזהו שאמר עשר ועם כל זה הם ספירות:

בלימ"ה - מלה זו יש לפרשה על שני פנים. או בלימה כענין בלום פיך מלדבר דקאמר בתר הכי, והכוונה כי עם היות שאמר בהם מספר דהיינו עשר, ואמר ספירות שענין זה מורה מהות מושג ודבור בהם ושפת יתר הותר בהם ח"ו, לזה אמר בלימה שעם כל זה ראוי לאדם לבלום פיו וראוי שלא להוסיף הדבור בעניינם להגשים ח"ו. ועיקר פירוש בלימה מלה נחלקת לשני חלקים, מ"ה הוא לשון מהות, ואמר שהם בלי מהות מושג ח"ו מפני העלמם. והיותם לבוש אל בורא כל וממציא הכל. ואפשר מה כמשמעו, כי שאלת מה הוא על דבר הנראה ואמר מה ענין זה. ואלו הם בלי שאלה בהם מ"ה ענין זה כלל, כל שכן תשובה:

במספ"ר עש"ר אצבעו"ת - בענין זה הורה לנו שתי הוראות גדולות. האחד היותם כלים אל המאציל, כידים אל הגוף שהם כלים לשמשו לצרכו, כן הספירות כלים אל המאציל. ולא לצרכו ח"ו, שאינו צריך לזולתו, אמנם לצורך נאצליו ונבראיו. וזהו שמצינו בתורה מיוחסים הידים אל הבורא, והוא כנוי אל הספירות כאומרו מקדש ה' כוננו ידיך, וכן אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, וכן כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך, וכן אצבע אלהים היא, וכיוצא רבים, רמז אל הכלים כענין הידים אל האדם, וכמו שהנשמה מתפשטת בתוך הגוף ובידים לפעול כן המאציל בנאצל. כדפרישית בספ"ר בשער עצמו"ת וכלי"ם. השנית, הכרח מספר העשר מהאצבעות. כי כיון שבתורה כנוי מעשה

בראשית אל הידים, כאמרו אף ידי יסדה ארץ וימיני וכו' מורה שהספירות שבהם נבראו שמים וארץ מספרם כמספר האצבעות בידים:

חמ"ש כנג"ד חמ"ש - הוצרך לזה, שלא נאמר שהם חמש כיון שאצבעות היד אינם אלא חמש, וחמש שניות צל אל העליונות, לזה אמר שהעשר כלם עניין אחד, אלא שהם חמש נגד חמש, ולכך נחלקים לשני חלקים. ואגב אורחיה הורה לנו שהספירות נחלקות לשני חלקים, מכתר עד הגבורה חלק אחד, ומת"ת עד המלכות חלק שני. והיינו חמש נגד חמש, כי ערך הת"ת על נצח והוד כערך כתר על חכמה ובינה ומלכות ויסוד כעין חסד וגבורה ולכך יסוד עקרו חסד. והוקשה לו שאם כן נאמר שהם עשרים, שכן הם עשר אצבעות ידים ועשר אצבעות רגלים, וכמו שבידים לא רצה לומר שהם חמש צל של חמש, כן ברגלים לא נאמר שהם צל של העליונות. לזה אמר שהענין מוכרח בעצמו, מצינו ה' שביד ימין מיוחדים ביד שמאל על ידי ברית לשון שהוא מייחד חמש בחמש. וזה בחינת הת"ת בסוד הדעת שעולה אל הבינה ושם נקרא לשון, ועל ידה מתייחדים חמש בחמש. מה שאין כן בין העשר של ידים לעשר של רגלים לא, אלו לעצמן ואלו לעצמן. וגם עשר שברגלים להם מייחד חמש בחמש בסוד בחינת הברית, דהיינו בחינת היסוד שהוא מייחד שמאליות בימניות, מורה היותם כלם אחד, ועשר ועשר הם שתי בחינות. וזה הוראה גדולה אל הספירות היות להם כסא תחתם שהם צל אל העליונות, וזה בסוד אצילות בריאה יצירה עשיה כנודע. ואפשר לפרש חמש נגד חמש הם חכמה נגד הבינה, והחסד נגד הגבורה, והנצח נגד ההוד, וחסד נגד הוד, וגבורה נגד נצח, הם חמש נגד חמש בסוד נגדיות, ימין נגד שמאל ושמאל נגד ימין, והמכריעין משלימין השמאליות עם הימניות. במה במלת לשון שהוא הת"ת שהוא מכריע בין חכמה לבינה כדפרישית בספ"ר ובין חסד לגבורה ובין הוד לחסד ובין נצח לגבורה, וגם היסוד מכריע בין נצח להוד. וכוון במשנה זו להורות לנו ענין השמאל והימין וההכרעה שביניהם, שהוא מבוא גדול אל החכמה הזאת. ובזה נתבארה שמועה זו בס"ד, והארכנו בספ"ר:

ג עשר ספירות בלימה עשר ולא תשע עשר ולא אחת עשר, הבן בחכמה וחכם בבינה, בחון בהם וחקור מהם והעמד דבר על בורייו והשב יוצר על מכונו. (נ"א ואית דגרסי ודע וחשוב. ואית דגרסי והשב וחשוב, ואחרים גורסים וחקור ודע וחשוב מהם):

כבר פירשנו גם כן משנה זו בספ"ר בשער עשר ולא תשע בארוכה, ועם כל זה לא נאסוף ידינו לפרשה הנה בס"ד. הנה במשנה זו בא להציל המעיין מן הטעות שלא יוסיף על עשר ולא יפחות, ואמר עשר ולא תשע, כדי שלא יאמר שהכתר הוא המאציל הראשון ח"ו, שאינו כן, אלא הם עשר נאצלים והכתר אחד מהם ולמעלה מהם האין סוף. [נ"ב -

תיקונים דף י"ג]. וזהו שאמר עשר ולא תשע מפני שאם אנו אומרים שהכתר הוא האין סוף נמצאו למטה תשע. וכן נשמר שלא נאמר שהמלכות אינה מכלל הנאצלים ח"ו, אלא היא עמהם באחדות והם עשר עמה. שאם אין אתה אומר כן נמצאו המדות תשע, ואינם אלא עשר ולא תשע. אמר עוד עשר ולא אחד עשר, כדי שלא נאמר שהם עשר עד היסוד בזולת המלכות ח"ו, שאם כן יהיו י"א. וזה פירש הרשב"י ע"ה ברעיא מהימנא. או כדי שלא נאמר שהכסא שהיא הבריאה היא בכלל הנאצלים, או שלא נאמר שמטטרו"ן הוא בכלל האצילות, שאינו כן. ומכל זה נשמר בעל המשנה באומרו עשר דווקא ולא אחד עשר, איזה שיהיה המוסיף על המניין. עוד כיוון לומר שאין הדעת ספירה בפני עצמה אלא הוא ענף הכתר, אם הכתר עמהם הרי הוא הוא הענף, ואם הכתר מסתלק הדעת משלים לעשר:

עוד פירש הרשב"י ע"ה ברעיא מהימנא כי אין צריך לומר במדות עצמן שאי אפשר שיהיו אלא עשר, אלא גם כיוון התנא לשלול שלא נאמר שהמדות יהיו כלולות מי"א ולא מתשע, שאינו כן, אלא כללותם עשר ולא תשע עשר ולא אחד עשר. ואף אם נמצא מדה נהירה ובהירה ומרובה באורות לעולם לא תוסיף על עשר:

הבן בחכמה וחכם בבינה - אפשר הכונה להורות לנו ייחודם וקשרם יחד, כי כל אחת כלולה מחברתה. וזהו שאמר הבן בחכמה וחכם בבינה, בעניין שאין בינה בלא חכמה ולא חכמה בלא בינה, ומזה נקיש אל שאר המדות. ואפשר הכוונה ששני מדות אלו אין להשכיל בהם אלא בהעלם חכמה בבינה ובינה בחכמה, ובשניהם יחד, בחון דהיינו בחינת החכמה אמנם במה שמתפשט מהם שבעה ספירות חקור מהם, ששם החקירה מותרת כדפירשו בזוהר ואת הבנים תקח לך. או ירצה כי החכמה תקרא הדבר המסור לאדם מרבו, ובינה תקרא הדבר המובן לו מתוך דבר שנמסר לו, ועתה אמר כי חכמה זו אין מוסרין אותה אלא ראשי פרקים, לכך צריך שתבין בחכמה הנמסרת לך בעניין שתבין מראש הפרק כל העניין. וכן אם הוספת איזה דבר מתוך בינתך, אל תשען אל בינתך, אלא חכם בבינה, ירצה שתסמכהו (אלו) [ב]דברי חכמה הנמסר לך לראות אם נאמר שם בארוכה או בקוצר או ברמז, אבל להוסיף מדעתך אין ראוי:

בחון בהם וחקור מהם - הנה החקירה היא מרובה מהבחנה, והדבר הנחקר אינו כדבר הנבחן, לזה אמר כי בעצם הספירות דהיינו בהם אין ראוי לחקור אלא לבחון, דהיינו השכלת הדבר הבחון וידוע מהקדמונים על פי הקבלה. אמנם בדברים הנמשכים מהם, והם בסוד בריא"ה יציר"ה ועשי"ה, החקירה מותרת בהם. וזהו שאמר וחקור מהם כו', באותם הדברים המשתלשלים מהם:

והעמד דבר על בוריו - פירשו המפרשים, דבר מלכות, בוריו יסוד. ואפשר לדרך זה לומר שהכוונה למה שפירש עשר ולא תשע, והעמד דבר מיוחד עם המלכות, כעניין שלא תאמין שהם תשע והמלכות עניין בפני עצמו. וכן:

והשב יוצר - שהוא המאציל על מכונו - הם הספירות שהם מכונו וכסאו. והכוונה שתאמין שהוא המאציל והם מכון לו, ולא תאמר שהוא עמהם במניין בעניין שיהיו אחד עשר. או ירצה על דרך מה שפירשנו וחקור מהם, שיהיה רודף לרדת אל עומק החקירה עד שיעמיד דבר על בורייו, כאלו אמר על ברורו של דבר ואמתתו. והשב יוצר על מכונו, שכל כוונתך יהיה להאמין בהשגחת המאציל על ידי נאצליו ולא תסלק השגחתו מהם חלילה. וזהו יוצר על מכונו, דהיינו המאציל בכסאו שהם ספירותיו וכסאותיו וכליו שהוא פועל בהם. ובזה נתבארה שמועה זו בס"ד:

ד עשר ספירות בלימה מדתן עשר שאין להם סוף, עומק ראשי"ת ועומק אחרי"ת, עומק טו"ב ועומק ר"ע, עומק רו"ם ועומק תח"ת, עומק מזר"ח ועומק מער"ב, עומק צפו"ן ועומק דרו"ם. ואדון יחיד א"ל מל"ך נאמן מושל בכולן, ממעון קדשו ועד עדי עד:

כבר פירשנו גם משנה זו בספ"ר בשער אם האין סוף הוא הכתר, ועם כל זה לא נאסוף ידינו מלפרשה הנה בס"ד. ובפירוש משנה זו דרכו המפרשים דרך אחד, והרשב"י ע"ה בתיקונים נראה מדבריו דרך אחרת. לכך נפרש אותה ע"פ שני הדרכים בס"ד, והבורר יברור לעצמו ב"ה:

מדתן עשר שאין להם סוף - הוצרך לזה לפי שהוא פירש עשר ולא תשע עשר ולא אחד עשר, אפילו בסוד כללות המדות אי אפשר להן להיותן כלולות אלא בעשר, נמצא להם גבול משתי פאות, האחד מצד עצמם כלם יחד שהם עשר ומצד כל אחד מהם שאינה עולה למעלה מעשר. לזה תירץ מדתן עשר שהוא המדה ששנינו להם, עם כל זה אין להם סוף, שכבר אפשר להיותם עשר מעשר ועשר מעשר עד אין תכלית, והוכרחנו לשלול הגבול והמדה מהם מפני שהם מדות שהבורא פועל בהם פעולותיו, ואם הן יש להם סוף נמצא לפעולות המאציל סוף ח"ו, ואינו אלא שמצד הנאצלים בעצמם הם מדתן עשר ומצד מאצילם אין להם סוף:

עומק וכו' - אחר שפירש עניינם מנאם בשם וקראם כולם בשם עמקים להורות עומק השגתם שאינם מושגות כלל, והם עמוקות מעיני החכמים. ואפשר גם כן כי מפני שהוא נותן להם גבול שש קצוות מורה על הגבול, כי כל דבר שיש לו קצוות יש לו גבול, לכך כינה אותם בשם עמקים כאלו יאמר אע"פ שאנו מייחסים להם הקצוות, עם כל זה אינם קצוות אלא הם מתפשטים בעמקי הקצוות כאלו תאמר דרום עד אי"ן סו"ף מזרח עד

אי"ן סו"ף וכן כלם. ואין הכוונה על הגבול הגשמי ח"ו, שאינם גשם ולא כח בגשם, אלא על אפיסת הכח. וחמשה פעולות יקראו בשם הקצוות כאשר יתבאר:

ראשי"ת אחרי"ת הם חכמ"ה שהיא ראש לכל הויה והיא תחלת הישות שלמעלה ממנה יקרא אי"ן, והיא ראשית לכל הויה. והבינ"ה שהיא אחרי"ת הכל שבה תשובת כל הדברים בסוד היובל, נמצאת היא אחרית ההוייות. טו"ב ור"ע הם מלכו"ת וכת"ר, כי כת"ר הוא טו"ב ומטיב לכל. ונק' גם כן טוב על שם בהטיבו את הנרות, דהיינו שהוא מאיר לכל. והמלכות ר"ע שהיא ודאי מדת הדין וממנה הרע בלי ספק, כדפירש הרשב"י ע"ה בכמה דוכתי. רו"ם תח"ת הם נצ"ח והו"ד, וכן פירש הרשב"י ע"ה בכמה דוכתי, והארכנו בספ"ר. מזר"ח מער"ב ת"ת שהוא שמש זורח ממקומו. מער"ב יסו"ד שבו תערובת כל השפע. צפו"ן ודרו"ם חס"ד וגבור"ה כנודע, ימי"ן ושמא"ל ודאי, וכזה מכונים בכמה מקומות. זה דרך אחד. ויש דרך שני, והם ראשי"ת ואחרי"ת חכמ"ה ובינ"ה כדפרישית, טו"ב ור"ע חס"ד וגבור"ה, וכן מוכח בספר הבהיר. והטעם שהחסד פועלת פעולת הטוב והגבורה עליה נאמר מצפון תפתח הרעה ודאי. ואחר שפירש ארבע אלה פירש שש קצוות רום כת"ר תחת מלכו"ת או יסו"ד, כאשר המלכות מסתלקת אל מקומה הרמתה. עומק מזר"ח ת"ת, מער"ב מלכו"ת או יסו"ד, צפו"ן ודרו"ם נצ"ח והו"ד שטבעם כענין החס"ד והגבור"ה:

אבל להרשב"י ע"ה בשש קצוות אלו דרך אחר, שהוא פירש רום ותחת נצ"ח והו"ד, מזרח ומערב ת"ת ויסו"ד, צפון ודרום חס"ד וגבור"ה. אם כן לפי זה בהכרח ראשית אחרית טוב ורע הם כת"ר חכמ"ה ובינ"ה ומלכו"ת. ולכך או נפרש ראשית ואחרית חכמ"ה ובינ"ה, וטוב כת"ר ורע מלכו"ת כדפרישית לעיל, או נפרש ראשית כת"ר שהוא ראש לכל האצילות, אחרית מלכו"ת שהיא אחרית האצילות, טוב חכמ"ה שהיא שורש החסד, והבינה שורש הדין וממנה נמשך כח הרע למטה. וזה מוכרח:

ואדון יחיד הוא האי"ן סו"ף, נקרא אדון מפני שאין אדון על כל אלא הוא. וכן פי' המפרשים. ונקרא יחיד שאין שני לו. אל מלך נאמן הוא האין סוף נקרא אל המורה על מציאות אלוה ביכולת לבלי תכלית. מלך מורה משגיח בכל המציאות כללי ופרטי. נאמן מורה שמציאותו לא ימנע לעולם, הוא ראשון והוא אחרון. או ירצה כי מלות אלו ראשי תיבות אמ"ן, ובו נכלל באל"ף ארי"ך אנפי"ן, במ' סוד הבינה, ן' זעיר ונוקביה, הרי עשר ספירות מיוחדות. ומי מייחד כל זה, הוי אימא הממציא הכל יחיד ונעלם שעל ידי ייחוד[ו] נקשר כל המדות:

או ירצה סוד אמ"ן צ"א, היינו סוד יאהדונה"י שהוא י' בראש וי' בסוף התפשטות האור מאי"ן סו"ף על ידי הכתר ביו"ד שבחכמה ובה"א שבבינה ובשית ספירן ובמלכות, והיא יו"ד תתאה שבשם אדנ"י ומינה אתפשט נהוריה מתתא לעילא כדפיר' בתיקונים. ויתייחס שם זה אל האי"ן סו"ף שהוא אור המתפשט ומחייה הכל ומייחד הכל ממעלה למטה וממטה למעלה, ופירשו בתיקונים ז"ל ועילת על כולא נהיר בעשר ספירות דאצילות ובעשר דבריאה ונהיר בעשר כתות דמלאכיא ובעשר גלגלי רקיעא ולא אשתני בכל אתר עכ"ל. הורה על הארת והשגחת האי"ן סו"ף באצילות בריאה יצירה ועשיה. וזהו שאמר הכא מושל בכולן ממעון קדשו זה כתר שמשם הוא מושל בכל ספירן דאצילות כדפרישית. ועד - היינו בריאה, עדי - יצירה, עד - עשיה. וזה הורה על העצמות המתפשט וההשגחה אל בורא כל אפילו בקטן שבנמצאים. או ירצה כי אפילו יתפשטו לאין תכלית עד עדי עד שם נמצא כחו והשגחתו כאומרו אם אסק שמים שם אתה ואציע שאול הנך. והארכנו בספ"ר. ובזה נתבארה משנה זו בע"ה:

ה עשר ספירות בלימה צפייתן כמראה הבזק ותכליתן אין להם סוף, ודברו בהן ברצוא ושוב, ולמאמרו בסופה ירדופו ולפני כסאו הם משתחוים:

במשנה זו בא להציל המעיין מן הטעות שלא יחשוב היות השגת הנביאים במדות אלו כלל. ואף אם נאמר שתהיה נבואה נשפעת מהם, עם כל זה אינם מושגות. ואף אם נאמר בדברי הנביא שהביט וראה במדות העליונות, אין הכוונה ההבטה ממש בהם שהרי אינם מושגות כלל, אלא הם נגלות במדרגות אחרות ומשם השכלת הנביא. ומצד שאין הנבואה באה לו אלא על ידי גלוי עשר ענפי הספירות שם, יאמר הנביא שראה עשר ספירות. ועניין זה פירש הרשב"י ע"ה בתיקונים לגבי יחזקאל, ופי' בפרשת פקודי בעניין ההיכלות כאשר נבאר לקמן בס"ד. אמנם עניין הנבואה של הנביאים היא בהיכלות שהם יונקים מהספירות, והם מראה שבהם יתראו הספירות ועל ידם ישיג הנביא הנבואה ועל ידם ישכיל דמות הדמות הנדמה לנדמה, ולא ממש המדות. והטעם כי בעוד הנביא בגוף ונפש אי אפשר לו להשיג שם אם לא אחרי הפרד גופו, שאז השכל ישכיל במושכלות בלי עירוב כלל. ולסוד עניין זה אמר צפיית"ן, כי מה שהנביאים צופים בהן היא כמראה הבזק. והסוד כעניין הכתוב באמרו והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק ופירש הרשב"י ע"ה כי בזק הוא כח עליון בהיכלות, וכעניין שנקח דבר זה בהיכלות ובחיות כן נקח עניין זה הנה לעניין גלוי המדות שם. ואפשר כי בזק זה אורו דבר מתנוצץ בלתי עומד בקיום להביט בו, אלא נגלה ומתעלם. וכן מורה בכתוב באומרו רצוא ושוב כמראה הבזק.

ולעניין ההשגחה שם בלתי עומדת בקיום מפני הסתלקות הדברים, לכך גלוי המדות אפילו באותם ההיכלות של הנביאים אינה אלא כמראה הבזק:

ותכלית"ן אי"ן לה"ם סו"ף - פירוש יקרא תכלית לא תכליתן ממש, שהרי אמר שאין להם סוף ואם כן איך יתייחס להם תכלית. אמנם כוון לתת טעם למה שלל ההשגה בהם בעצמם ומי הכניסנו בזה, לזה אמר ותכליתן פירוש לבא האדם עד תכליתן פירוש להשיגם כעין תכלית תכונתם אי אפשר, שהרי אין להם סוף ואיך ישיג בעל תכלית אל בלתי בעל תכלית, אתמהה, וכי השכל שהוא עלול מהמדות ישיג המדות עד תכליתן, ואיך איפשר העלול להשיג עילתו מכל וכל, נמצאת העלול מקיף עילתו, ואינו, שהרי העילה מקיף את העלול, ובהכרח יסתלק השגת הסבה על המסובב:

ודברו בהן ברצוא ושוב - ואחר שפירש עניין מקום הנבואה פירש דרך השפעת הנבואה בהיכלות אל הנביאים, ואמר ודברו, שהוא הדבר המושג אל הנביאים ומה גם החוזים באספקלריא שאינה מאירה שהתנבאו באמירה כעניין הנביאים כה אמר ה', שודאי מורה שאין הספירות מתגלים היטב בהיכלות, וגם השכלתם שם בלתי קיימת אלא מתנוצצת, אלא פעם יציץ פעם יעלים. לזה צריך שתהיה בהם שני מיני השגות, האחד אל בעלי הדבור כענין וידבר וכו' שהיא באספקלריא המאירה קיימת, לזה אמר ודברו בהן ברצוא ושוב, יתגלו אל הנביא(ים) הנאמן שם לעתים ברצוא ושוב בלי עמידה קיימת, שאי אפשר לנביא לעמוד על קיום ההשגחה. ולזה אמר הודיעני נא את דרכיך, ונאמר לו וראית את אחורי. ולשאר הנביאים שהתנבאו במאמר שהיא מכח אספקלריא שאינה מאירה, בסופה ירדופו, כעניין ואשמע אחרי קול רעש גדול, וכן והנה רוח סערה וכו' מכתר סערה וסופה שאין ההשגה בהן קיימת כלל. וזהו שאמר בסופה ירדופו בלי להשיג אמיתת מציאותם ח"ו שהוא בלתי אפשר:

ולפנ"י כסא"ו ה"ם משתחוי"ם - הוקשה לו, שהרי מצינו בנביאים היותם נופלים על פניהם ומשתחוים אל הדבר המושג, כענין יחזקאל וארא ואפול על פני, וכן באברהם וכן ברוב, ואם כן למה היו משתחוים, אם לא היה השגה בהם נמצאו משתחוים לזולת הכבוד. לזה אמר ולפני כסאו שהוא הכסא שעל הבזק שעל ראשי החיה לפניו היו משתחוים, וכוונתם אל הרוכב על הכסא, עם היותו בלתי מושג אליהם. ואפשר לפרש ודבר"ו מלכות, וירצה כי המלכות בחיות היא מושגת בהם ברצוא ושוב. וכן פי' רבותינו ז"ל בענין והחיות רצוא ושוב, פירוש רצוא להביט ושוב מהיראה. ולמאמר"ו שהוא ת"ת בסופה ירדופו מפני היראה ואינם משיגים שם, ולפני כסאו שהם שלש ראשונות הם משתחוים. או ירצה ודבר"ו שהיא מלכות, על ידי הספירות היא פעמים

נוטה לדין פעמים לרחמים, כדפירשו בתיקונים בענין רצוא ברפה רחמים ושוב בדגש בדין, שהשפע והאור שב למקורו ואינו נשפע. ולמאמר"ו שהוא ת"ת בסופה ירדופו שהם נחלים מושכים שפע במהירות, ולפני כסאו בינה הם משתחוים ומושכים שהוא נהר דלא פסקין מימוי לעלמין. ובזה נתבארה שמועה זו בס"ד:

1 עשר ספירות בלימה מדתן עשר שאין להם סוף, נעוץ סופן בתחילתן ותחילתן בסופן כשלהבת קשורה בגחלת. שאדון יחיד הוא ואין שני לו. ולפני אחד מה אתה סופר:

במשנה זו בא להודיענו קשר הספירות ראשן בסופן וסופן בראשן. וקודם הקדים ואמר מדתן עשר, ועם כל זה אין להם סוף שהרי עשר אלו נכללות סופן בראשן וראשן בסופן, כיצד, כתר במלכות ומלכות בכתר. וזה בסוד אור חוזר שפירשנו בספ"ר בשער ממטה למעלה. והעניין כי אור הספירות מאיר מרום המעלות ויורד ומכה במלכות ושם חוזר אל מקומו ועושה מדה ממטה למעלה, כתר במלכות, חכמה ביסוד, בינה בהוד, חסד בנצח, גבורה בת"ת, ת"ת בגבורה, נצח בחסד, הוד בבינה, יסוד בחכמה, מלכות בכתר, ואז האור למעלה אינו עושה מצב ח"ו, שאין לו סוף, אלא חוזר ונותן מדה מלמעלה למטה, כתר במלכות שבכתר, וחכמה ביסוד שבחכמה, ובינה בהוד שבבינה, וחסד בנצח שבחסד, ועל דרך זה עד תומו, וחוזר ונותן מדה ממטה למעלה ולעולם אין להם סוף בעניין שהם עשר ואין להם סוף על דרך זה. ומפני חזרת האור ממטה למעלה וממעלה למטה וחוזר ובא ממטה למעלה נקט נעוץ סופן שהוא מלכות, בתחילתן שהוא כתר, וזהו ממטה למעלה. ואחרי כן חוזר האור שלישית ממעלה למטה, וזהו ותחלתן כתר בסופן מלכות, ומשם חוזר האור אל מקורו. וכן דרך הגלגל חוזר ומתגלגל עד אין סוף ותכלית:

כשלהבת קשורה בגחלת - פירשו החוקרים כי השלהבת לה יסוד למעלה ביסוד האש, ויסוד למטה בגחלת, והיא מתפשטת לגבי יסודה העליון ונאחזת ביסודה התחתון, ומרוב חשקה ביסודותיה עולה ויורדת ולעולם אינה שוקטת. וכן עניין המדות, להם יסוד למעלה בכתר, ויסוד למטה בכתר [אולי צ"ל במלכות], והאור עולה ויורד לבלתי תכלית בלי עומד בעצמו במצב. ועוד פירש הרשב"י ע"ה בתיקונים כי היו"ד היא גחלת וסוד הו"ה המתפשטים מהחכמה היא שלהבת, נמצא שהם י' למעלה בסוד יהו"ה ממעלה למטה, וי' למטה בסוד הוה"י או אדנות ממטה למעלה, ונקשרים ראש בסוף וסוף בראש כזה יאהדונה"י בסוד יסוד גחלת ביו"ד למעלה וגחלת יו"ד למטה, וגלגל האור חוזר ומגלגל כענין השלהבת הקשורה בגחלת ממש כדפרישית. וכן הוא סוד א' - יו"ד בראש וי' בסוף כדפרישית בספ"ר בארוכה בס"ד:

שאדון יחיד וכו' - נתינת טעם לשבח אל הענין הזה ואמר כי אחר שעשר ספירות הם מלבושים אל מאצילם כנודע, חוייב היותם קרובים אל מאצילם. ואחר שראינו שאדון יחיד ואין לו שני, מפני שאין לו חבור ולא פירוד, ראוי שגם בנאצליו נייחס להם האחדות על דרך היותר הגון שאפשר, וזה במה שנקשרות ראש בסוף וסוף בראש כדפרישית. והעניין כי גם אם נייחס מלת אח"ד באין סוף, מפני שהאחד ישנו במספר ורבים יש כמוהו, ומפאה זו לא יתייחס באין סוף. ולזה אמרו מהמדקדקים לא כאחד המנוי. עוד לא יאמר אדם אחד אם לא יגיעו אל גבוליו והשיג היותו אחד, והאין סוף אינו מושג, לכן נאמר עליו לא כאחד המושג. ועל דרך זה כשנבא לייחס לו מלת נמצא שאינו מיוחס אחד בעצם על דרך החיוב אלא על דרך השלילה. וזהו שאמר יחיד ולא שיתייחס בו מלת אחד או יחיד על דרך החיוב אלא על דרך השלילה דהיינו ואין לו שני. אמנם הכתר יתייחס בשם אחד מפני שהוא נאצל וממנו תחלת הנאצלים והוא אחד מיוחד להם ואחריו חכמה שנית ובינה שלישית וכן עד תומם. אמנם קודם אל הכתר לפני אחד מה אתה סופר, שאין שם מניין כי לא יכונה האחד בשם אחד אלא מפני שני הבא אחריו וזה ראש אליו. ואחר שהאין סוף משולל מן השנוי ומן הפרוד ראוי שגם אל נאצליו לא יכונה שם המורה על הפירוד אלא האחדות הגמור וההשואה הגמורה, וזה במה שנקשרים זה עם זה ראש בסוף וסוף בראש. ומפני טעם זה הפליגו עוד בעניין זה בזוהר שהורו היות קשר זה אפילו בשני מדות בעניין יסוד ומלכות מלכות ביסוד ויסוד במלכות, ועל דא בשבע המדות חסד במלכות ומלכות בחסד, ויסוד בגבורה וגבורה ביסוד, והוד בת"ת ות"ת בהוד, וכן עד כולם, וכן בששה מדות. וזה פירשו בתיקונים. וגדולה מזו כי אפילו במדה אחד בעצמה יש בה אור ישר ואור חוזר שקושר ראשה בסופה וסופה בראשה, בעניין שהיא מיוחדת בחינתה הדבקה בעילתה בבחינתה הדבקה בעלולה בענין שהם מיוחדות אחדות אחד ועניין אחד בערך מאצילם, ואין להם פירוד ולא ריבוי ולא חיבור קרוב אל מדת מאצילם אחר שהם לבושים אליו ודאי כנודע. והארכנו בספ"ר. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

הם מלבושים אל מאצילם כנודע, חוייב היותם קרובים אל מאצילם. ואחר שראינו שאדון יחיד ואין לו שני, מפני שאין לו חבור ולא פירוד, ראוי שגם בנאצליו נייחס להם האחדות על דרך היותר הגון שאפשר, וזה במה שנקשרות ראש בסוף וסוף בראש כדפרישית. והעניין כי גם אם נייחס מלת אח"ד באין סוף, מפני שהאחד ישנו במספר ורבים יש כמוהו, ומפאה זו לא יתייחס באין סוף. ולזה אמרו מהמדקדקים לא כאחד המנוי. עוד לא יאמר אדם אחד אם לא יגיעו אל גבוליו והשיג היותו אחד, והאין סוף אינו מושג, לכן

נאמר עליו לא כאחד המושג. ועל דרך זה כשנבא לייחס לו מלת נמצא שאינו מיוחס אחד בעצם על דרך החיוב אלא על דרך השלילה. וזהו שאמר יחיד ולא שיתייחס בו מלת אחד או יחיד על דרך החיוב אלא על דרך השלילה דהיינו ואין לו שני. אמנם הכתר יתייחס בשם אחד מפני שהוא נאצל וממנו תחלת הנאצלים והוא אחד מיוחד להם ואחריו חכמה שנית ובינה שלישית וכן עד תומם. אמנם קודם אל הכתר לפני אחד מה אתה סופר, שאין שם מניין כי לא יכונה האחד בשם אחד אלא מפני שני הבא אחריו וזה ראש אליו. ואחר שהאין סוף משולל מן השנוי ומן הפרוד ראוי שגם אל נאצליו לא יכונה שם המורה על הפירוד אלא האחדות הגמור וההשואה הגמורה, וזה במה שנקשרים זה עם זה ראש בסוף וסוף בראש. ומפני טעם זה הפליגו עוד בעניין זה בזוהר שהורו היות קשר זה אפילו בשני מדות בעניין יסוד ומלכות מלכות ביסוד ויסוד במלכות, ועל דא בשבע המדות חסד במלכות ומלכות בחסד, ויסוד בגבורה וגבורה ביסוד, והוד בת"ת ות"ת בהוד, וכן עד כולם, וכן בששה מדות. וזה פירשו בתיקונים. וגדולה מזו כי אפילו במדה אחד בעצמה יש בה אור ישר ואור חוזר שקושר ראשה בסופה וסופה בראשה, בעניין שהיא מיוחדת בחינתה הדבקה בעילתה בבחינתה הדבקה בעלולה בענין שהם מיוחדות אחדות אחד ועניין אחד בערך מאצילם, ואין להם פירוד ולא ריבוי ולא חיבור קרוב אל מדת מאצילם אחר שהם לבושים אליו ודאי כנודע. והארכנו בספ"ר. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

ז עשר ספירות בלימה, בלום פיך מלדבר ולבך מלהרהר, ואם רץ פיך לדבר ולבך להרהר שוב למקום, שלכך נאמר רצוא ושוב. ועל דבר זה נכרת ברית:

הודיענו במשנה זו הקדמה אחת נתבארה פעמים הרבה, והיא שהדיבור בבינה אסורה. וזהו שאמר הכתוב כי שאל נא לימים ראשונים דהיינו ששת ימי בראשית, ולמקצה השמים שהיא ה' עילאה ועד קצה השמים שהיא ה"א תתאה, באלו מותר לדבר אבל בבינה אסור. וכן כתיב שלח תשלח את האם שהיא בינה אימא עילאה, ואת הבנים שהם ששה בנים ובת שילדה לאה אימא עילאה תקח לך. ושם מותר לדבר ולעסוק, אמנם בעליונות אסור. ועם כל זה ההרהור מותר בבינה, שכן נקראת היא מ"י פירוש שאלה בלא תשובה. אבל בחכמה אפילו שאלה והרהור אסור, שאין להרהר אחר מדותיה. וכן נאמר למרע"ה שתוק כך עלה במחשבה. ועוד פירשו בזוהר במקום אחר חכמה שרותא דקיימא לא לשאלה ולא לאתבא, בינה שרותא דקיימא לשאלה ולא לאתבא, חסד שרותא דקיימא לשאלה ולאתבא. והנה מזה נבין מתניתין כי מה שאמר בלום פיך מלדבר על בינה קאמר שהדבור בה אסור והרהור מותר, ומה שאמר ולבך מלהרהר על החכמה

קאמר שאפילו ההרהור אסורה בה, כי בשאר אפילו דבור מותר כדמוכח מהזוהר מכמה דוכתי:

ואם רץ לבך וכו' שוב למקום - פירוש שוב אל החסד ומהחסד ולמטה מקום מחיצתך, שלכך נאמר אפילו בחיות רצוא ושוב רצים לצאת ממחיצתן להסתכל בכבוד עליון, ושבים מחמת ענוה אל מקומם. ועל דבר זה נכרת ברית - בתורה כדפרישית. ואפשר הכוונה נכרת ברית כשגילה הקב"ה סתרי תורה אל הנביאים מאדם הראשון עד סופם. ואפשר לומר למקום דהיינו ת"ת שהוא כולל שש קצוות ששם (ההרהור) [הדבור] מותר. ועם היות שפתח בעשר ספירות דמשמע דאכל עשר קאי באמרו בלום פיך, עם כל זה הכי קאמר בעשר ספירות יש שלשה בחינות, אחד שלא להרהר, שנית שלא לדבר, שלישית שוב למקום ששם הכל מותר. ואף אם נאמר דאכל עשר קאי לא קשיא, דהשתא בעשר ספירות שבל"ב נתיבות קיימינן, והתם הם בחכמה ובינה כדפרישית של"ב נתיבות יוצאים מחכמה ומתפשטים בבינה, ולפיכך בעשר של בינה בלום פיך מלדבר ובעשר של חכמה ולבך מלהרהר. ואף אם נפרש אותו סתם על עשר ספירות סתם כמשמעו, עם כל זה לא קשיא שגם יש בהם בחינות שההרהור אסור בהם, כאשר יראה המעיין מעצמו בלי שנעלהו בכתב, וכן בחינות שהדבור אסור והרהור מותר. ועל אלו וכיוצא נאמר בלום פיך וכו':

[ח] עשר ספירות בלימה, אחת רוח אלהים חיים חי עולמים נכון כסאו מאז, ברוך ומבורך שמו תמיד לעולם ועד. קול רוח ודבור זו רוח הקדש, לראשיתו אין חקר לתכליתו אין קצבה:

כבר פירשנו בספ"ר בשער אם האין סוף הוא הכתר משנה זו, ועם כל זה לא נאסוף ידינו הנה מלפרש. ולהבין משנה זו נאמר ששלשה מיני אורות באין אל הספירות מאת האור המאיר לכל, והאחד מהם הוא האור והחיות הבא מאתו בלי אמצעי כלל, אלא חיותו ושפעו שופע בשוה אל הספירות כפי כחן לקבל מאתו. וזה לא נזכר הנה בפרק זה, אלא ברמז לעיל באמרו ואדון יחיד מושל וכו'. השנית הוא האור המאיר עליהם על ידי הכתר, ולא יקבלו אור שפעו כפי צאתו מאתו אלא תתלבש באור הכתר, ואור הכתר חיות הספירות, ועל זה תקרא הכתר רוח אלהים חיים כאשר נבאר. שלישי הוא שיתלבש אור כתר עליון גם באור חכמה ועל ידה שפע וחיות הספירות, ולפיכך תקרא גם כן החכמה רוח, והיא רוח מרוח כאשר יתבאר במשנה שאחר זאת. ולפי זה נאמר על הכתר אחת שהיא ספירה ראשונה, והיא רוח והחיות אל כל הספירות על הרוב מפני

שאור אין סוף עליהם הוא נעלם ואין לדבר בו. ואור שלישי הוא בהעלם הכתר לסבה. אמנם אור שני הוא המורגל אם לא יהיה לו מונע:

אלהים חיים - החיים הם בחכמה עיקר כאומרו והחכמה תחיה בעליה, והם גם כן בבינה, ולכך תקרא היא בסוד החכמה בשתוף אלהים חיים. והכתר מפני היותו חיות אל החיים שבשתי הספירות אלו שהם כלל כל הספירות, נק' רוח ונשמה אל אלהים חיים: חי עולמים - יש חי העולמים בפת"ח, והוא ביסוד, ופי' בשיר השירים שנק' כך מפני שהוא מקבל העולמים העליונים שהם תשע ממטה למעלה ותשע ממעלה למטה שהם חי, ועולמים פירוש הספירות, וירצה חי שהוא מקבל אותם וחי על ידם, ופי' חי על ידי עולמים. אמנם חי העולמים הפך דבר זה, שהוא משלח חיות אל חי העולמים שתחתיו דהיינו הכתר שמחיה הספירות התשעה שתחתיו בין בבחינת אור ישר בין בבחינת אור חוזר. וזה הורה באומרו חי עולמים להראות שכמו שהוא מחיה הספירות מצד אור ישר כן הוא מחיה אותם מצד אור חוזר:

נכו"ן כסא"ו מא"ז - כבר פירשו בתיקונים סוד א"ז בשתי בחינות, האחד אז תקרא וה' יענה, דהיינו סוד שמנה אותיות שהם יאהדונה"י, ויש אז ישיר משה, והוא סוד א"ז שמונה אותיות אהי"ה הוי"ה כזה יאההויה"ה. והסוד כי הוי"ה ת"ת אדנ"י מלכו"ת שניהם מיוחדים יחד יעלה יאהדונה"י שהם א"ז שהוא ח' אותיות שמנה ספירות, וכמו שיש יחוד בין ת"ת ומלכות כן יש יחוד בין בינה וחכמה, דהיינו סוד יהו"ה חכמה אהי"ה בינה, שתיהם מיוחדות הם א"ז, שהוא שם הנז' יאההויה"ה. והכתר אינו שורה בספירות אם לא בייחוד י' עם ה' ו' עם ה' ואז הם כסא אליו והוא שורה ומאיר בהם. וזהו שאמר נכון כסאו מאז, דהיינו סוד הייחוד, ואם אין ייחוד אין אורו ושפעו בספירו' מפני פרודם. אבל בהיותם מיוחדים ברוך ומבורך שמו, פירוש ברו"ך הוא סוד עשר נשפעות מהכתר, וזהו שפירשו בתיקונים ברו"ך פירוש רא"ש ומקו"ר כ"ל ברכו"ת דהיינו כתר, ושפעו יורד בכ' כתר, ו' שית ספירן, ר' ראשית חכמה, ב' תרין ההי"ן, דהיינו המשכת אור עשר. וזהו שאמר ברוך ומבורך שמו, שהוא חכמה שם הכתר, וכן פירש הרשב"י ע"ה חכמה קדומה שמא דכתרא עלאה. וכן כל שם כנוי לבוש, וכן חכמה לבוש ושם של הכתר:

ואמר תמי"ד - שאין שפעם מתפרד. ואחרי כן בא אל הבינה דהיינו לעול"ם, ואחרי כן דרך שית ספירן שהם ו' ואחרי כן במלכות שהוא נק' ע"ד שעדיה האצילות. ורצה בזה לומר שכאשר הם מיוחדות בסוד א"ז השפע נשפע מכתר על הספירות, ואם לאו אינו נשפע. והורה דרך השפע היותו מכתר אל החכמה בלי להמש תמיד, ואחרי כן לעולם

דהיינו סוד א"ז אחד, וע"ד סוד א"ז שני. ויש גירסא אחרת במשנה זו וע"פ דרכה פי' העניין בספ"ר, והנה זו אצלי עיקר:

והנה פירשנו בעניין הכתר ארבעה הקדמות, האחד היותו ראש לאור המתפשט והוא חיות לכל הספירות, השנית שהוא חיותם בין בערך אור ישר בין בערך אור חוזר, השלישית שהוא דוקא שורה עליהן בהיותם מיוחדות יו"ד בה' ו' בה' כדפרישית, הרביעית דרך המשכת האור בבחינות, ראשונה בחכמה בתמידות, ואחרי כן משם אל הבינה ומשתיהם אל ו' ה':

עתה פירש בשורש מדות אלו בעצמו ועל ידם קבלת המדות האלו, ואמר שחכמה ובינה ודעת נשרשים בו. וזהו שאמר קו"ל - שהוא הדעת רו"ח - הוא חכמה ודבו"ר - בינה, והטעם כי אל הקול ואל הדבור והרוח מדרגות, ראשונה הוא רו"ח יוצא מכנפי הריאה והוא דק בלי הברה, והיינו סוד חכמה שהתולדות בה בדקות גדול בלתי נרגשות ויוצאות ממנו בסוד הדעת אל הבינה, ובסוד הדעת נמשלים אל הקול והוא רוח הריאה היוצא אל הקנה ונגרר דרך טבעות הקנה ונעשה קול. ונודע כי ריאה י' אריה, וכן פירשו בתיקונים, קנ"ה סוד ו', דבור הוא חתוך הקול אל אותיות ויש בהם גזרה ונודע כוונת הקול והיינו צאת התולדות אל הבינה, ושם מתגלים בעצם בערך הקודם והיינו הקול נעשה דבור בפ"ה שהיא בינה. ועם היות שיש קול ודבור בת"ת ובמלכות, היינו בערך למטה, אבל בערך הפה העליון שהיא בינה זו בחינתם באמת בלי ספק. והנה בזה הורה על העלם מדות חכמה ובינה ודעת בכתר. ועל ידי שלשה מדות אלו מתמצא בכתר תיקוני אריך אנפין כדפרי' לעילא באדרא, וקול ודבור ורוח הוא מציאותם בכתר. ונקט קול קודם עם היותו אמצעי בין רוח ודבור, שכן הדעת פעמים עולה על גביהן פעמים תחתיהן פעמים ביניהן, ונקט הכא בחינתו הא' שהוא קודם אליהם מפני שורשו בכתר שמשם אצילותו, ונקט לו בחינה שנייה שהוא ביניהם דהיינו קול בין רוח ודבור, ובחינה שלישית היא אחר אצילותו למטה כנודע. ומפני שלמעלה אמר רוח בכתר פירוש כי רוח הנאמר כאן הוא בחכמה, ואמר זו רוח הקדש - דהיינו בחכמה ששם הקדש כדכתי' קדש ישראל לה' ראשית, וכדפירשו בזוהר בפרשת משפטים:

לראשיתו אין חקר וכו'. אחר שפירש חמשה הקדמות אלו אל הכתר הורה שלא נייחס ח"ו השגה בנאצל הראשון הדבק במקורו בבחינת חכמה שהיא ראשית שבו, כנודע שהיא נקראת ראשית ובבחינת בינה שבו שהיא נק' אחרית והיינו תכלית, לכך אמר לראשיתו אין חקר לתכליתו אין קצבה - ממה שמתמצא בו מתיקוני אריך אנפין שאי אפשר לבא עד תכליתן ח"ו. ואף אם נאמר שיש בו כך וכך הוא על דרך הכלל אבל

על דרך פרט אי אפשר לבא עד תכונתו. או אפשר שיהיה הכוונה שעם היות שאמרנו שקו"ל ודבו"ר ורו"ח כלולים בה, אין הכוונה שיהיו כלולים בבחינתם ממש למטה, אלא הם למעלה באין גבול. או ירצה בסוד אני ראשון ואני אחרון בסוד אי"ן אנ"י שאין לו קץ ותכלה וקצבה כדפירשנו. ובזה נתבארה משנה זו:

ט שתים רוח מרוח, חקק וחצב בה עשרים ושתים אותיות יסוד שלש אמות ושבע כפולות ושתים עשרה פשוטות, וחקק וחצב בהן ארבע רוחות מזרח ומערב צפון ודרום, ורוח בכל אחת מהן:

שתים - היא חכמה שהיא שנית אל הכתר. וקראה רו"ח מרו"ח כענין שפירשנו לעיל שגם היא חיות אל הספירות כשיתלבש אור כתר עליון בתוכה לסבות וכדפרישית באדרא, נמצאת היא גם כן רוח חיוני אל הנאצלים, והיא מרו"ח שהיא נאצלת מן הכתר:

חק"ק וחצ"ב - מלות אלו נשתמש בהן בעל הספר הזה הרבה, ואין ספק שאין החקיקה והחציבה דברים שוים, אלא החקיקה דבר דק מן החציבה. כי החקיקה היא חקיקת דבר בלי לחצוב דבר מהמקבל העניין ההוא, והחציבה תקרא דבר הנחצב ונבדל ממקום. וכשנבא לייחס ענין זה נמצא על החקיקה דבר דק ממנו והיא הרשימה. ולמטה משניהם עב מכולם והיא העשיה. וכבר פירשנו בספ"ר בשער אבי"ע כי יתייחסו ארבעה מלות אלו שהם רשימ"ה חקיק"ה חציב"ה עשי"ה אל ענין אצילו"ת בריא"ה יציר"ה עשי"ה, והארכנו שם בעניינם:

עוד פירשנו כי מדרגות אבי"ע ימצאו בכתר חכמה ובינה וגם כן בשאר הספירות על פי הדרכים, וכן פירשו בתיקונים כי כת"ר הוא בריאה, וחכמ"ה יצירה ובינ"ה עשיה, ופי' שם הטעם לדבר זה כי כמו שיסתלק הבריאה על היצירה כן יסתלקו ענייני הכתר על החכמה וכן ענייני החכמה על הבינה. ועתה בזה נאמר כי אמר בעניין האותיות חק"ק וחצ"ב לפרש היות אליהן שתי בחינות האחד הבריאה הדקה מצד הכתר והשנית היצירה מצד החכמה. ולכך אמר חק"ק מצד הכתר וחצ"ב מצד עצם החכמה, והכוונה כי להיות האותיות דקות נכללות בכתר בסוד החכמה שבכתר בסוד ל"ב נתיבות נעלמות שבה, והיא נמשכת חכמה פנימית מרשימה הדקה שבעמקי הכתר אל חקיקה בחכמה עצמה ושם חוצבת האותיות ול"ב נתיבות בחכמה החוצה כנודע שהם שתי חכמות בכתר ובחכמה כדפי' באדרא בפסוק חכמות בחוץ תרונה:

עשרים ושתים אותיות - אין ספק שאלו הם סוד ל"ב נתיבות שבחכמה, אמנם קשה למה לא אמר גם כן ענין עשר ספירו' שבה שהם משלימים ל"ב ודאי. ואפשר כי באומרו רוח מרוח דהיינו היות בה חיות לעשר ספירות כבר הורה היות בה עשר שהם כלל

כל מדה ומדה, ובודאי דלא יגרע משאר מדות. אמנם מה שנתחדש בה לתשלום ל"ב הוא ענין כ"ב. ואם תאמר והרי אותיות הם בבינה עד שיש מי שפירש אח"ת חכמה שתים בינה מטעם שרום הוא כתר לדעתם. וי"ל אמת שאותיות הם בבינה אבל יוצאים מחכמה אל הבינה, וכן פירש הרשב"י ע"ה בשיר השירים ופירשנו בספ"ר וזהו סוד ל"ב נתיבות חכמה יוצאין ממנה שבה הם פליאות חכמה ומתפשטין אל הבינה כדפרישית ריש פרקין:

יסו"ד - מלה זו מורה על ענין חכמה שאין האותיות בה בגלוי ובמציאות ממש אלא בדקות נעלם כתולדות שהם נעלמות כחן באב, כענין ה' בחכמה יסד ארץ, והיא בחינת מלכות בדקות בה. ולכך תקרא יסוד שהיא יסוד ותחלה אל מציאות האותיות:

של"ש אמו"ת - היא בחינת שלש ראשונות והם אותיות אמ"ש, פירוש א' כתר מ"ם חכמה שי"ן תשובה, ופי' אויר מים אש. והטעם שבינה וחכמה וכתר שורש אל הדין והחסד והרחמים ולכך נקראות אמות כי שלשה ראשונות כאמות לשאר כל נמצא. ושבע כפולות - הם שבעה אותיות בג"ד כפר"ת שהם משמשות פעמים בדגש פעמים ברפה והיינו פעמים לדין פעמים לרחמים. ולפי הנראה יתייחסו גימ"ל דל"ת גמול דלים דהיינו גמו"ל מצד החסד, דל"ת מצד הגבורה, ב' תפארת דאחיד בתרוייהו כנודע. וקרוב לענין זה פירשו בתיקונים לעיל בשער ראשון סימן כ"ד. כפ"ר הם נצח הוד יסוד, ת' מלכות. וי"ב פשוטות - הם י"ב גבולי אלכסון הם י"ב ענפים אל שש קצוות, פירשנו בספ"ר בשער פרטי השמות ויתבארו לקמן בס"ד. והאותיות הפשוטות הם הו"ז חט"י לנ"ס עצ"ק ויקראו פשוטות שהם ענפים מתפשטות משש קצוות כאשר נבאר:

וחק"ק וחצ"ב בה"ן - פירוש נתן בכח שתי בחינות אשר אל האותיות, דהיינו בבחינת החקיקה ובחינת החציבה אל כל אות ואות ארבעה רוחות. וזה בסוד מה שפי' בעניין האותיות בתיקונים ובספר הבהיר שהם מרובעות, ירצה שבהם כח ארבע יסודות דקים רוחניים והם אוי"ר מזרח עפ"ר מערב מי"ם דרום א"ש צפון, והם סוד ארבעה אותיות י' מים ה' אש ו' אויר ה' עפר, והם חס"ד דרום גבור"ה צפון ת"ת מזרח מלכו"ת מערב, והם פני אריי"ה שו"ר נש"ר אד"ם, והכל נכלל בסוד ריבוע האותיות. ועניין חקיקת וחציבת ד' צורות רוחניות דקות אלו בהן כנה בשם ד' רוחות כדפרישית. ולהיות שאין הנהגה אל המרובע אלא על ידי העגול, דהיינו סוד שש קצוות שהוא סוד חיות האות נקודו אשר אל האות, והוא נמשך מכתר אל החכמה. והענין שהנקוד יתעלה מדרגה אחת אל האות, דהיינו שהאות נמשך מהחכמה אל הבינה כדפרישית, והניקוד נמשך מכתר אל החכמה. והוא סוד עגול לפי שכלול יותר שהוא בעל שש. וכן פירש הרשב"י ע"ה בתיקונים ופי'

בספר הבהיר. לכך אמר ורוח שהוא סוד הכתר והחכמה בכל אחד מהן מהאותיות שלא יפעלו אלא על ידי הניקוד, כדפירשו בתיקונים שהאותיות הם גוף והנקוד נפש. ובזה נתבארה משנה זו [בס"ד]:

י שלש מים מרוח חקק וחצב בהן תהו ובהו רפש וטיט, חקקן כמין ערוגה, הציבן כמין חומה, סבבן כמין מעזיבה ויצק מים עליהן ונעשו עפר (נ"א אפר) שנאמר כי לשלג יאמר הוי ארץ. ואית דמסיימי, תהו זה קו ירוק שמקיף את העולם, בוהו אלו אבנים מפולמות שממנו המים יוצאים שנאמר ונטה עליה קו תהו ואבני בהו):

שלש - היא הבינה שהיא שלישית ודאי, ואין ספק שאצילותה מכתר וחכמה. וזהו שאמר מים מרוח, כי כנוי הרוח יתייחס בחכמה או בכתר כדפרישית. ואמר שהבינה מי"ם מפני שברחמים הם הרוח והמים, והדק דק יותר הוא הרוח ואחר הרוח מים, לכך כתר וחכמה שהן דקות כנה אותן בשם רוח, והבינה שהיא נגלית יותר בשם מים, כמו שהמים מקבלים ציור הענין יותר מהאויר כנודע:

חק"ק וחצ"ב - בכח הכתר והחכמה ששתיהן פועלות בבינה, י' וקוצו של י' הם פועלות בה' והיא הכוללת שלשתן כנודע:

בה"ן - חזרתי על כל הספרים לראות אם יש גורס ב"ה - כדי שיחזור על הבינה, ולא מצאתי לי חבר. לכך נאמר שמלת בהן אהדר אל מים לשון רבים, או אהדר אל הכתר ואל החכמה ופי' בהן עמהן, והכוונה בכחן נאצלו תהו וכו' כדמפרש ואזיל. או נפרש בהן בכ"ב אותיות, והעניין שעל ידי ל"ב נתיבות היה אצילות הספירות מחכמה אל הבינה. או ירצה בהן ממש והיינו בכ"ב אותיות שבבינה חק"ק וחצ"ב כל הנמצא מהחכמה אל הבינה:

תה"ו ובה"ו רפ"ש וטי"ט - הם ארבעה אותיות שבשם וכן פירשו המפרשים. והם בחינתם שבבינה תה"ו י', ובה"ו ה', רפ"ש ו', טי"ט ה'. ופירשנו מאי בהו דבר המלביש את התהו. והענין כי החכמה היא י' גל"ם שכך עולה חכמ"ה, והוא דבר המתהא בני אדם שאפילו הרהור אסור בה. וכן פירוש בהו אלו אבנים מפולמות דהיינו סוד יודי"ן שמהם מים יוצאין לעולם שהיינו מקורות הרחמים מן החכמה שבבינה לבינה, כי הרחמים הם מי"ם ובינה נקראת עולם, בה"ו היא המלביש היו"ד שכך ה' היכל ולבוש ליו"ד כנודע, והיא עניינה כזה ה נקודה בגו היכליה. ומפני היות החכמה נעלמת, וגלוי עניינה בבינה, לכך הבינה נק' בהו שהוא דבר שיש בו ממש דהיינו קצת גלוי, עד שעתה הוא מקום שאלה מ"י ודאי כנודע:

רפ"ש - הם המים שהתחילו כבר להתעבה קצת, והענין כי הבינה תקרא מים והת"ת שהוא גלוי יותר תקרא רפ"ש, שהוא העבות הדברים יותר מהבינה כנודע. טי"ט הוא המלכות והוא עב יותר מהת"ת, והיינו העבות הדברים בעצם וגילויים כחומר ביד היוצר. והענין כי הספירות בבינה במציאות יהו"ה, מה שאין כן בחכמה שהם במציאות יו"ד ה"א וא"ו ה"א דהיינו עשר, אבל בבינה הם בכלל ארבעה אותיות י' חכמה ה' בינה ו' שית ספירן ה' מלכות, והיינו תה"ו בה"ו רפ"ש טי"ט:

חקקן כמין ערוגה וכו' - והענין כי נתן בהן באותיות דהיינו המים כח שש קצוות, והיינו חקקן כמין ערוגה, זהו תחת מלכות שהיא נקראת ערוגה ודאי. ואחרי כן נתן בהם כח ארבעה הקצוות דהיינו מזרח ומערב צפון ודרום. וזהו שאמר הציבן כמין חומה - מצד הת"ת בעל שש הקצוות נתן בהם כח רום. וזהו שאמר כמין מעזיבה - מצד הבינה בכח רום הסוכך עליהן. ואפשר שאל סדר ארבע מדות הכוללות כל האצילות כיוון, והם שש קצוות בחכמה שהוא תהו, ושש קצוות בבינה שהיא בהו, ושש קצוות בת"ת שהיא רפש, ושש קצוות במלכות שהיא טיט. וכבר פירשנו ארבעה מערכות אלו באצילות בספ"ר שער סדר האצילות. או ירצה סדר ארבעה אותיות השם, ואמר כי ארבעתם במלכות וזהו כמין ערוגה, וארבעתם בת"ת וזהו הציבן כמין חומה, וארבעתם בבינה וזהו סבבן כמין מעזיבה. והסוד שם אדנ"י במלכות, ושם יהו"ה בת"ת, ושם אהי"ה בבינה, והערוגה מלכות לבדה, והחומה ששה ספירות, והמעזיבה הם שלש ראשונות שהמעזיבה כוללת טיט ועפר והרעפים. ויצק מים עליהם - הם סוד המשכת מימי האבנים המפולמות היוצאות אל בהו ורפש וטיט. ואומרו ונעשו עפר - פירוש המים ההולכים דרך המדרגות ומתעבים והולכים עד שיורדים אל המלכות, ושם נעשים עפר בה שהיא יסוד העפר. וזהו כי לשלג - שהם מים ונקרשים אחר התפשטם קצת. ואחרי כן יאמר הוי ארץ בהיותם מתעבים עד שיורדים למלכות. ואית דגרסי תהו וכו' - והוא פירוש מבחוץ. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

יא ארבע אש ממים חקק וחצב בהן כסא הכבוד ואופנים ושרפים וחיות הקדש ומלאכי השרת וכל צבא מרום. ומשלשתן יסד מעונו שנאמר עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהט (ואית דמסיימי הכי - ולא מאשו הגדולה שלא ישוו לאש אוכלה אש):

כבר פירשנו משנה זו בספ"ר בשער אם האין סוף הוא הכתר, ושם הכרחנו כי המלכות היא רביעית אל מנין הספירות, וכן פירש הרשב"י ע"ה. והטעם מפני שאחר אלו מנה שש קצוות שהם ששה ספירות כנודע. ועוד גם אל המלכות יחס עם שלשה אלו שהיא רביעאה לכל תלת, וכן פירשו בתיקונים ואמרו שהיא א"ש ממים, מפני שהמלכות לה

שתי בחינות האחת היא יו"ד מהחכמה ועל בחינה זו נאמר ה' בחכמה יסד ארץ באבא יסד ברתא, והשנית היא מהבינה והיא ה' כאמרו ויבן ה' אלהים את הצלע, נמצאת משום בחינות אלו היא אש דין ועיקרה מן הרחמים שהיא מים, אם מצד אימא אם מצד אבא. לכך אמר אש ממים דהיינו דין, ובהכרח תהיה דינה דין רפה:

חקק וחצב בהן - כדפרישית לעילא, כסא הכבוד - היינו הבריאה, והכוונה על שורשן שהיא במלכות וממנה נמצאו למטה כנודע. וכלל המלאכים בשלשה בחינות שהם אופנים שרפים חיות, והטעם כי כמו שהמדות הם עשר ונכללות בשלש שהם בינה כלל שלשה ראשונות, ות"ת כלל שש קצוות, והמלכות, כן הם שלשה בחינות במלאכים וכולם כלולים בהם, שרפים כנגד הבינה, חיות נגד התפארת, אופנים נגד המלכות. ולכן המציא שלשה אלו במלכות מצד תה"ו ובה"ו ורפ"ש וטי"ט הנזכרים לעיל. ואפשר דעלייהו קאמר חקק וחצב בהן, והם ממש בריאה יצירה עשיה, אצילות מלכות וכל מה שלמעלה ממנה, בריאה כסא הכבוד והשרפים, יצירה חיות ומלאכי השרת, עשיה אופנים וכל צבא מרום. והם שלשה מדרגות מושרשות במלכות ונמשכים למטה, והם בריאה יצירה עשיה:

וז"ש ומשלשתם יסד מעונו - דהיינו מלכות, והם מיוסדים בשורש נעלם בעמקי המעון שהיא שכינה מעון וא"ו ודאי. או אפשר דשלשתם אהדר לכתר חכמה ובינה הנזכרו' שהם גם כן בריאה יצירה עשיה כדפרישית לעילא. או ירצה שלשתם בינה ת"ת מלכות, שהם גם כן בי"ע כדפרישית בספ"ר בשער אבי"ע, והם שורש אל שרפים חיות ואופנים כדפרישית. או ירצה ומשלשתם אלו שהם מושרשות במלכות יסד מעונו שהוא ממלכות עד נקודת הארץ התחתונה שהכל נכלל בבריאה יצירה ועשיה. וכלהו אתו שפיר וכולא חד:

ואומרו שנאמר - הם לראיה אל חיות מת"ת ואופנים ממלכות, מאומרו מלאכיו רוחות - היינו מצד הת"ת שהוא רוח, משרתיו אש לוהט - היינו מצד המלכות שהיא אש כדפרישית, והם חיות ואופנים. ומה דגרסי בקצת ספרים ולא מאשו הגדולה - הוא פירוש לפסוק שאמר אש לוהט, להבחין בין אש המלכות שהיא אש אוכלת אש, אל אש האופנים שאינו אלא אש לוהט לבד. ובזה נתבארה שמועה זו [בס"ד]:

וכשתזכור הפירוש שכתבתי במשנה ד' עומק ראשית חכמה, עומק אחרית בינה, עומק טוב חסד, עומק רע גבורה, יהיו ארבע' משניות אלו אחת רוח אלהים חיים חכמה, רוח מרוח בינה, מים מרוח חסד, אש ממים גבורה, ויתיישבו קצת יותר בקצת העניינים. ואלו

הפירושים יש להם הכרחיות מלשון התיקונים בקצת ומרעיא מהימנא כמו שכתבתי שם:

יב חמש חתם רום בסוד, נ"א - בירר שלש אמות מן התפשטות [בנדפס - הפשוטות] וקבען בשמו הגדול יה"ו וחתם בהן שש קצוות:

הענין הוא כי האותיות הם כלי לקבל הרוחניות והיכל שבו משכן הקדושה, כמו שהארכנו בספ"ר במקומות רבים, וזה מפני היות בו בצורתו ומספרו ועניינו ומבטאו ומלואו רמז אל האצילות והרוחניות הנרמז השוכן בו. ולכך בהיות האדם מבטא בשפתיו יתנועע ויפעול הרוחניות ההוא לסבה ידועה פי' שם בשער הכוונה. אבל עם כל זה שיש אל האות מקום הרכבה אל האצילות והרוחניות, עם כל זה ימצאו אותיות שוות משונות בעניינם ורוחנייותם. והעד על זה ה' אחרונה שבשם שאין קדושתה חמורה כקדושת ה' ראשונה. וכן בדברים רבים זולת אלו. והטעם הכל לפי כוונת הכותב. וכן גדולה מזו אמרו ז"ל בגמ' היה צריך לכתוב השם וחשב לכתוב יהודה וטעה וכתב השם אינו קדוש ונמחק, והרי הוא השם במקום הראוי לו ועם כל זה אינו קדוש ונמחק אף אם האותיות ראויות והגונות אל האצילות והרוחניות עם כל זה לא שרתה עליהן רוח הקדש מפני שלא הזמינום לכך. ואף בזה האותיות כ"ב כשנבראו בסוד י"ב פשוטות היו האותיות יה"ו שוות ברוחנייותם אל שאר האותיות, מפני שעדין לא קבען אל הרוחניות כותבן שהוא הממציא הכל, עד אחר שנמצאו לחוץ קבען בשמו הגדול - פירוש יש שם קטן ושם גדול, שמות קטנים הם אל אלהים וכיוצא שהרמז שלהם בספירה אחת ואינם כוללות כי אם מדה מן המדות שהוא חלק עשירי מהשם הגדול, כי ספירותיו הם שמו כענין שהשם שעל ידו קוראים בעל השם, אוף הכא נמי אין סוף בעל השם ספירותיו הם שמו. ושם בן [ארבע] כולל שמו הגדול דהיינו כלל ספירותיו כולן. ולכך אמר בשמו הגדול. וענין קבען - ירצה שיהיו כוללות כל האצילות כולו, ומקום שיוזכרו אותיות אלו או יוסתמו, שם יוכללו כל הנאצלים:

ואית דגרסי ביר"ר שלש אמות, ואית דגרסי יסו"ד שלש אמות - ותרוייהו קושטא נינהו. והכוונה כי אין ספק שגם אל האותיות הכנה במבטאם בצורתם במלואם במספרם להיות כסא על כל הרוחניות, כדדרש רשב"י לעיל שער י"ב בסתרי אותיות, ולכך בירר אותם יותר מכולם, והם בסוד שלש אמות שהם שלש ראשונות שבהם נחתמין שש קצוות שלמטה מהן כזה י' חכמה ה' בינה ו' דעת. ועתה יובן ענין המלכות שם קרוב לשלשתם רביעית לכל תלת, שכן הם נמשכות י' בחסד ה' בגבורה ו' בת"ת מלכות רביעית להם, י' בנצח ה' בהוד ו' ביסוד מלכות רביעית להם. וכן למעלה מלכות רביעית לשלש אותיות

שהם ממש שלש אמות כדפרישית לעיל שלש אמות כת"ר חכמ"ה ובינ"ה הם אותיות יה"ו:

ואמר מן התפשטות - כדי שיהיו מתפשטין בענפים להקים הכל ולחזק הכל כדרך אדון יחיד שמושל בכלן ועד עדי עד כדפרישית לעיל:

וחתם בהן שש קצוות - הוא סוד כללות הקצוות, כי הם כלולות מן העליונות שלש ראשונות וממשיכות למלכות והדרך הישר כי כל מה שבמלכות הוא משלש ראשונות כדפירשנו ומשלשתן יסד מעונו. אחרי כן המשיך סדר המשכת שלש אלה שהם שלש ראשונות דרך ששה קצוות עד הגיעם אל המלכות ששם עביות הדבר כנודע, ולכך נקט מלכות רביעית לשלשה ואחרי כן הששה שדרך בם נמשך הרוחניות והאצילות בה. ואם היה בא סדר יה"ו שלש ראשונות ממדרגה למדרגה לא היו במלכות אלא סוד יה"ו פשוטות לבד, לכך פירש שהם בששה על דרך הצירוף, נמצא שבחינת יה"ו במלכות מצד רום, ומצד תחת יו"ה, וכן עד"ז לכל. וענין חתם - כבר פירשנו שהוא ציור הכללות במלכות, וכן בכל מדה ומדה כדפרישית. ונמצא שורש כל המציאות בכל מדה ומדה מן המדות כיצד, כל המציאות נכלל בל"ב, וכל ל"ב נכללות בשלשה ספרים, ושלשה ספרים הם סוד יה"ו, ויה"ו בכל המדות, הרי הכל נכלל ונשרש בכל מדה ומדה. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

יג פנה למעלה וחתמו ביה"ו, שש חתם תחת פנה למטה וחתם ביו"ה, שבע פנה לפניו וחתם מזרח בהי"ו, שמנה פנה לאחוריו וחתם מערב בהו"י, תשע פנה לימינו וחתם דרום בוי"ה, עשר פנה לשמאל וחתם צפון בוה"י:

ממה שצריך לדעת הוא כי אותיות הי"ו הם סוד י' חכמה ה' בינה ו' דעת במקום כתר. והנה אלו פעמים יגבר הדעת בסוד אות וא"ו שהיא עיקרית בדעת יכלול בעצמו החכמה והתבונה באחד משני דרכים, או חכמה על בינה בסוד י"ה, או בינה על חכמה בסוד ה"י. וכאשר נשתף שתי מלות אלו עם וא"ו שהיא עיקרית בתיבה יעלה וי"ה או וה"י. וכן בסוד החכמה הם הדעת והתבונה ופעמים תגבר הדעת על התבונה כזה ו"ה, או תגבר התבונה על הדעת כזה ה"ו, וכאשר נשתף שתי מלות אלו עם י' שהיא עקרית בחכמה יעלה יו"ה או יה"ו. וכן בסוד הבינה הם החכמה והדעת באחד משני הדרכים, או דעת על חכמה או חכמה על דעת, כזה ו"י או י"ו, וכאשר נשתף שתי מלות אלו עם ה' יעלה הו"י או הי"ו. כבר פירשנו למעלה ששה קצוות אלו הם מעלה נצ"ח, מטה הו"ד, מזרח ת"ת, מערב יסו"ד, צפון גבור"ה, דרום חס"ד. והנה הרשב"י ע"ה בתיקונים אין לו גירסא זאת שהעתקנו אלא יה"ו בדרום, הו"י בצפון, וה"י למזרח, וי"ה למעלה, הי"ו למטה,

יו"ה במערב. וע"פ דרך זה נבאר ונאמר כי עניין פנה הכוונה אל סוד הפנייה וההשגחה אל המאציל בסוד ק"ו המדה לתת כח בק"ו המדה לכלול במדה כל כח חכמ"ה ותבונ"ה ודע"ת עם כל ציורי הנמצאות בסוד ל"ב נתיבות שבהם. וענין היות בחסד יה"ו הוא להיות החסד תחת החכמה וקבלה ממנה סוד הסדר הנכון וצד החסד הגדול שהוא אור ישר כראוי חכמה על בינה ובינה על דעת. וזהו סוד יה"ו. וכן נכללים בחסד. וזהו וחתמו ביה"ו:

הו"י בצפון, היינו טעמא כי ה' בגבורה בצד הבינה ששם לעולם גוברת ה', ומפני שהיא במדת הדין הקשה לקחה מהבחינות בחינה המגברת הדעת שיש בה דין קצת, על חכמה שכולה רחמים. ת"ת מזרח בוה"י, הדעת הוא הת"ת ולכך לקח משם תגבורת הוא"ו על כל והגבירה הבינה על החכמה מפני שהוא אמצעי ואינו בצד החסד כנצח, ולכך נחל מהדעת וה"י. והדעת צד מלמעלה [אל הנצח] מפני שהדעת אליו בסוד יהו"ה צבאות שבימין והוא בצד החסד, לכך לקח מהדעת וי"ה ומגברת חסד דהיינו חכמה על בינה. הו"ד גם היא מבינה ואינה דין כגבורה לכך לקחה לה מבחינת הי"ו שהיא מגברת החכמה על הדעת. יסוד נודע שהוא חסד ודאי ואינו בחסד משום דנטיל משמאלא, והיסוד י' ממש כחכמה לכך הגביר י' על ה"ו, ומפני שהוא גם כן מן הדעת הגביר וא"ו על ה"א, לכך חתם בו יו"ה. הרי שש חותמות על דרך הרשב"י ע"ה בתיקונים והעתקנו לשונו בספ"ר בשער אם האין סוף הוא הכתר:

אמנם בכל נוסחי ספר יצירה שבאו לידנו יותר מעשרה מצאתי נוסחא זו שהיא כתובה לפנינו, וכך פירשו כל המפרשים, לכך גם כן אנחנו נבאר בה כפי דעתינו וזה סדרם. מעלה שהוא נצח חתום ביה"ו היינו שהוא מצד החסד ודאי אבל לא חסד גמור, לכך מגביר בינה על הדעת כי דעת רחמים ובינה שורש הדין, ומפני היותו מצד הימין חכמה לכך בחינתו יה"ו. מטה שהוא הוד חתום ביו"ה, היינו שהפך הנצח הוד זה זכר וזה נקבה, ושניהם שוים מפאה אחרת שאין זה בלא זה, לכך [הפך] ו"ה והניח י' במקומה, והיא יו"ה. לפניו מזרח ת"ת חתום הי"ו, ת"ת הוא מאימא דהיינו בינה ב"ן י"ה לכך מגברת אימא על אבא, ואחרי כן ברא תחותייהו דהיינו הי"ו, או מפני שמגמתו לאימא ואחרי כן לאבא ותמן אשתכח איהו והיינו הי"ו. מערב הוא יסוד נגדי של הת"ת ומוצאו גם כן מבינה, לכך חתום בהו"י הפך הדעת. דרום חסד חתום בוי"ה דהיינו מצד שהוא נאחז בת"ת שהוא אמצעי נאחז בו בדעת ואחרי כן סוד י"ה דהיינו חכמה על בינה. והגבורה צפון הפך זה דהיינו וה"י. ועם כל זה דברי הרשב"י ע"ה צדקו יחדיו. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

יד אלו עשר ספירות בלימה, אחת רוח אלהים חיים, שתים רוח מרוח, שלש מים מרוח, ארבע אש ממים, ושש קצוות רום תחת מזרח מערב צפון דרום (תם פרק ראשון):
עיקר דברי משנה זו הוא מבואר לעיל, אמנם יש לדקדק על עניינה מה צורכה, דודאי משנה מיותרת היא שכבר פירשנו לעיל הענין בארוכה, וכי לקצר הארוך אתא, אתמהה. ואפשר שיהיה הכוונה לתת טעם הוצרכו עשר ספירות ולא שתים ולא שלש, ואמר כי להוציא הדברים מן האין הגמור אל דמות הגוף והגשמות והעכירות כענין היסודות והרכבתם, ואמר כי בערך המאציל שהוא חיי הכל האציל ראשונה חיות אל הכל, והוא הכתר שהיא נק' רוח אלהים חיים, שזה מורה על חיי הספירות וכל אשר מהן ולמטה כדפירשנו. ואחרי כן הוצרך להאציל עוד מדה שנית שתכנס בערך הי"ש, שזו הראשונה מרוב דקותה נקראת אי"ן, והיינו רו"ח מרו"ח שהיא חכמה שהיא י"ש מן האי"ן. וזהו שאמר רוח מרוח דק ממנו, וכיון לכנותה בשם רוח כי עדין אינה יש גמור אלא קרובה אל האין, אלא כדבר היוצא מן האי"ן ונכנס אל הי"ש. ולכן אמר רוח מרוח שעדין זו השנית הוא רוח כמותה אלא שהוא הרוח הראשונה שנתעבה, והאי"ן יצא לי"ש ולא י"ש, אם כן עדין אי אפשר ההוייות להגלות על ידו והוצרך אל שלישית והיא מים מרוח, דהיינו העבות הדברים אל היש הגמור. והוצרך לעשות מדה מגשמת הדברים מאצילות אל בריאה ויצירה ועשיה, וזהו אש ממים. ועתה נתהוו במים למעלה ובאש למטה מציאות ההוייה שהיא בעלת שש קצוות רו"ם ותח"ת וכו' דהיינו סוד ק"ו, צאת הדברים מנקוד"ה ומשט"ח ומק"ו והכנס בגדר גוף. ולא חס ושלו' שיהיו למעלה מדות גשמיות ח"ו אלא הם מקורות שמהם נמשך למטה כחות ההויה כדפרישית. וזהו שאמר אלו עשר ספירות - פירוש זה טעם שהוצרכו עשר ספירות אלו ולא הספיק בפחות ולא הוצרך ליותר. ובעצם הטעם הזה הארכנו בספ"ר בשער טעם האצילות בס"ד. נשלם פרק ראשון:
שער חמשה עשר:

פרק שני

א עשרים ושתים אותיות יסוד, שלש אמות ושבע כפולות וי"ב פשוטות:
כבר כתבנו במשנה זו בפרק הקודם בסימן ב' ובסימן ט', ועם כל זה נוסיף לקח במקום הזה בס"ד. והענין כי ל"ב נתיבות הם עשר ספירות וכ"ב אותיות, וחילוקם שלש ושבע וי"ב. והם ארבעה בחינות, האחד בחכמה המדבקת למעלה ששם בחינה זו עשרה נתיבות והם שורש אל עשר ספירות, ומפני קורבתם אל מקורם דבקות בכתר הם כולם שוות לטובה. השנית שלש אמות והם שלש ראשונות, והם נחלקות מהשבע מפני שכבר

יצאו מהמציאות הראשון אל מציאות שני. השלישי שבע מדות הבניין שהם שורש אל המדות התחתונות שיש בהם דין ורחמים. הרביעית הם התפשטות הענפים משש קצוות אל י"ב גבולים והם י"ב פשוטות:

האמנם יש לדקדק למה כ"ב נתיבות אחרונות באו במציאות אותיות ועשרה נתיבות קודמות לא באו במציאות אותיות, היה ראוי שיהיו האותיות ל"ב כמספר הנתיבות. ואין להשיב שלא היו במציאות מוצאות אליהם שכל המוצאות נכללות בכ"ב, שהרי האדם נברא באותיות ואם היו האותיות ל"ב היו המוצאות הברואות בהם מקבלות אותן. ועוד עדיפא מהא קשיא לי שהרי כל המציאות נברא בל"ב, ומעשה בראשית יוכיח כדפרשנו ריש פרק הקודם, ואם כן היה ראוי שיהיה הבריאה בכ"ב ועשר ואינו כן שלא יחסו בספר זה הבריאה אלא לכ"ב לבד כדמפרש במכלתין. לכך נראה לפרש כי הנתיבות הם ל"ב, אמנם העשרה הקודמים הם שרשים אל כ"ב. וראיה לזה שעשר שהם בחינה ראשונה הם דקות שוות כולם לטובה ואינם מתחלקות כלל, אמנם כ"ב יש בהם בחינות בסוד התפשטות אור עשר להאציל עד שהם מתחלקות אל שלשה בפני עצמן ושבע בפני עצמן ואחרי כן הסתעפם בי"ב כדפרישית, הוכרח היות הקודמות מציאות ראשון אל הספירות בחכמה ואחרי כן בעצם החכמה מסתעפות. ואין ספק שאלו הכ"ב הם מרכבה לעשר, והם סוד הנקודות שהם עשר - א א א א א א א א א א, הם עשר נקודות עשר ספירות דקות מנהיגות לכ"ב הנתיבות. ולכך עיקר גלגול האותיות הוא על ידי הניקוד כאשר נבאר לקמן בס"ד, להיות כוונת הבריאה שעשר מקורות עליונות ישפיעו וימשיכו השפע והמציאות אל הצורה הנרצת להבראות:

אמנם קשה שנמצא לפי זה שאין בריאה מיוחדת אל עשר נתיבות אלא שהיו משפיעות בכ"ב, והא קשיא שהרי מצינו בפרשת בראשית שיש בריאה לכל נתיב ונתיב בפני עצמו. לכך נאמר כי כמו כאשר היה עיקר הנתיב א' הוצרך להיותו מצטרף עם ל"ב נתיבות דהיינו עשר נקודות וכ"ב אותיות ומתגלגל בהם ונכלל בהם ואחרי כן יוצא הבריא', כן הדבר אל הניקוד שמתערב עם כל האותיות ומתגלגל ומצטרף ואחר כך יוצא הבריאה, ועם כל זה הניקוד עיקר ומרוב דקותו לא נתגלה במבטא אלא על ידי האות. ועדין לא יצאנו מידי קושיא, שהרי בספר זה לא הזכיר אלא הנמצאות על ידי כ"ב מורה כי כל היצור הוא על ידי כ"ב, לזה נאמר כי כשנביט בעשר נתיבות הקודמות בפרשת בראשית לא נזכר מבריאתן בספר זה כלל, כי עד (אשר) [עשר] הוא בדברים הנעלמים שהם האור והרקיע העליון שבין מים עליונים למים תחתונים. אמנם מי"א ואילך הוא ויקרא אלהים ליבשה ארץ, היינו ענין העפר, ולמקוה המים קרא ימים, היינו ענין המים שהם תחלת

סוד אמ"ש אוי"ר מי"ם א"ש. אמנם האורה מיום ראשון שהם חמשה אורות וחמשה רקיעים הם דברים נסתרים שלא דבר מהם בעל הספר הזה, ואין הכי נמי שעל ידי האותיות והנקודות נבראו ודרכם נשגבה:

והנה קרא לכ"ב אותיות יסו"ד - להיותן יסוד כל בלי ספק, שמהם יסד הכל והכל מושרש בהם איש איש במקורו. ויותר מזה אני אומר שכאשר תדקדק במעשה עשר נתיבות הקודמות הם פעולות העולות במעשה נסתר, ואחרי כן נעשה ממנו עוד מעשה שני כגון האורה ומעשהו ואחרי כן נגנז. וכגון המים קודם ואחרי כן נבדלו, וכגון המים על הארץ ואחרי כן נקוו הכל פועל עליית מחשבה ואחרי כן יוצא ממנו פועל שני, בעניין שיש להקשות למה לא היה המציאות האחרון מתחלה, היה ראוי שיהיה מתחלה מעשה שהיה לבסוף. לזה אמר שאותם המעשים כלם הם על ידי עשרה נקודות דהיינו עשרה נתיבות שהם נסתרים בסוד החכמה, והם כמו עליית מחשבה ופועלים מציאות נסתר ואין העולם כדאי לסובלו. אמנם צורך העולם המציאות ההוא, מפני שכמו שעשרה נתיבות ראשונות נקודות נשמות לכ"ב אותיות כ"ב נתיבות האחרונות, כך המעשה הקודם נשמה אל מעשה בראשית, ולכך אלץ נעשה המציאות מתחלה יקוו המים מתחת השמים ואין מעשה עשר נתיבות מתגלה, לא היה קיום לשאר המעשה. אמנם אלו המציאות הנעלמות הם נשמה לאלו הנגלות, ואין הנגלות עומדות אלא על ידי אלו הנעלמות. ובזה נתבארה משנה זו:

ב שלש אמות אמ"ש, תולדות השמים אש, תולדות הארץ מים, תולדות אויר רוח. אש למעלה ומים למטה ורוח חק מכריע בנתיים:

משנה זו לא מצאתי ברוב הספרים ולא פירשו המפרשים, ועם כל זה נבאר בה. שלש אמות אמ"ש. אין ספק שנקראות אמות להיותם מקור לכל מפני שהם ג' ראשונות. וכמו שבעשר נעלמות נכללות ודאי כ"ב, כן בשלשה אלו נעלמות השאר שהן י"ט, והם מקורות אל כל הנמצא. או ירצה כי אש ואויר ומים אינם ממש בשלש שהם כת"ר חכמ"ה בינ"ה, אלא הם שורש להם, ועיקר המים בחסד ועיקר האויר בת"ת ואש בגבורה. תולדות השמים אש. עיקר הכוונה הנה ראשונה לחלק אותיות אמ"ש במציאות (אש) [איש] על מכונו, וכיוון שעיקר השמים הם מאות ש' דהיינו מהבינה, וזהו שאמר תולדות השמים אש, אם ממה שאנו רואים עקרם מן האש, וירצה תולדות פירוש הוייתם אש. וכן תולדות הארץ מים, אם כן הם מחכמה דהיינו מ' מים בלי ספק. וירצה כי הויית הארץ מן המים. וכן פירשו היודעים כי אם תרתיח מים בכלי ימים רבים יתהוה בהם עפר, ולכך הכריחו כי מכח האש במים נבראת הארץ. וכן מכח המ' שהיא חכמה נבראת הארץ. תולדות

אויר רוח - ירצה שהאויר יקרא האויר הנח השקט שבין הארץ והאש היסוד העליון, ותולדתו מן הרוח, אם כן נמצא היות שורשו אל"ף שהוא הדעת. אם כן נמצאו שלשה אלה שהם שמים וארץ ומה שביניהם נמצאים מאותיות אמ"ש בלי ספק:

ואגב אורחין למדנו טעם אל השמים היות תולדתם אש כדכתיב משרתיו אש לוהט, מפני שהוייתם האש. ואפשר דהיינו אומרו תולדות, פירוש מציאות הויותיו. וכן תולדות הארץ מים, שכן מצינו מן הארץ יוצאים מים נהרים יאורים. וכן תולדות האויר רוח, שאם תשאף מאויר הנח בנאד יעשה רוח הנע. וכן אפשר לפרש תולדות השמים, פירוש להגדיל בריותיו צריך אל האש, כענין השמש שאורו האש וכן הככבים, ולכך פירשו רבותינו ז"ל שמברכין עליהם בורא מאורי האש. ותולדות הארץ מים שהמים מולידים בריותיה ומצמיחה ודאי. תולדות האויר רוח, שיש בריות באויר שחייותם ועניינם הרוחות, כנודע שאין דבר פנוי מהארץ עד השמים, ואלו תולדותם מן הרוח. ואפשר שאל (שאלתם) [שלשתם] כיוון (ב)[ד]כלהו הא בהא תליא עצמה והויותיה הכל ענין אחד, היא נעשית מן המים ותולדותיה מים והמולידים אותה מים. וכן אל השמים וכן אל הרוח כדפרישית:

ופי' ענין מציאות אמ"ש על פי סדרו ואמר אש למעלה - דהיינו בבחינת בינה, ומים למטה - בבחינת חכמה, ורוח - בבחינת הדעת מכריע בנתיים - שלא יפסיד המים אל האש ולא האש אל המים. והרוח שוה אל האש ושוה אל המים, בסוד הדעת שהוא דין מצד זה וחסד מצד זה ולכך הוא מכריע בנתיים. והרי שלשה יסודות אלו הם הרכבת כל נמצא:

ואם תאמר והרי יסוד העפר הוא רביעי להם אם כן למה הם שלש אמות ואינם (שלשה) [ארבעה] יסוד, אשיב כי שלש יסודות עיקר, אמנם יסוד העפר הוא תולדות המים בשיתוף האש והרוח, כי האש נדלק על ידי האויר הרתיחו המים ומאמצען יצא העפר שהוא מורכב. ולא שיש בו חלק מים וחלק אש וכו' כשאר המורכבים מארבעה יסודות, אלא הכוונה שהוא גשם יסוד רביעי שיצא מהוייות השלשה, אם כן עיקר ההויה על ידי שלשה. וכן במדות העליונות הם אמ"ש, כי המלכות הוא רביעאה לכל תלת כדפרישית בשער הקודם. ואם כן אמ"ש הם אמות לכל נמצא ואל כל חלקי המציאות שהם שמים וארץ ואמצע:

עוד יתבאר בענין אומרו אש למעלה וכו', דהיינו מה שפירשו רבותינו ז"ל כי השדים שהם בעלי האויר והרוחות, הם בין האנשים ובעלי הארץ אל המלאכים ובעלי השמים בלי ספק. ואפשר לומר כי טעם היפוך היסודות האלו לפי שרשם, כי היה ראוי שיהיו

המים למעלה שכן חכמה למעלה, והאש למטה שכן בינה למטה, מפני היות הבריאה מצד הגבורה והבינה ושם מ"ב ושם אלהים יוכיח שהוא דין, וכן בתשרי נברא העולם שהוא דין, וראה שאינו יכול להתקיים שתף עמו רחמים. אם כן האש עקר וגובר, לכך אש למעלה ומים למטה, דהיינו קייומו ויסודו:

ורוח חק - מלת חק ירצה הנותן מדה וחק אל שתי הקצוות. וזהו מכריע בנתיים - והלכה כדברי המכריע. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

ג שלש אמות אמ"ש, מ' דוממת, ש' שורקת, א' חק מכריע בנתיים:

הענין כי אל האותיות שלשה בחינות, האחד גשמית, והשני גשמי יוצא אל הרוחני, והשלישי רוחני כולו. והם האחת האות בכתב היא גשמית בעצם בלי ספק, שהיא בגשם נושא ונשוא האות והכתב. ובזה יובן למה היו הלוחות מאבן וכו' כי עם היות שהיה גשמי היה רוחני שנתגשם מבחר הגשם עד שכנו השמים והדברים הרוחניים כגן עדן וכיוצא אל הספיר, וכענין ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר. וזה בשניות, כי בקודמות כתיבה מלמעלה ושניות לא כל כך, כמבואר בכמה מקומות. השנית הם האותיות הקבועות בפה, והם נעתקות מכתב אל לשון, והלשון גשמית וזכירתה גשמית, אבל נעתקת משם אל סוד הרוחניות שהיא המחשבה. השלישית, הם האותיות המחשביות שאליהם עיקר הכוונה, והוא רוחניות האותיות. ולכך תפלה בלא כוונה כגוף בלא נשמה. וכענין זה הוא ממש אל הבריאה, ראשונה ממטה למעלה הוא אותיות גשמיות שהם אוי"ר מי"ם א"ש כדפרישית, אחרי כן רוחניות ולא כ"כ ולמעלה מהגשמיות עומדות אלו, והם כחות המקיימות האויר והמים והאש, ואלו תלויים בהנעת השפתים האותיות, והם חיות היסודות ותולדותם, והם אותם שארז"ל אין לך כל עשב ועשב מלמטה שאין לו שוטר מלמעלה וכו' כדכתיב אם תשים משטרו בארץ. ואלו הם אותיות בנוניות בין הרוחניות שהם במדות והנתיבות העליונות, והם משתלשלים אלו מאלו, וכן כח הקיום וההעמדה:

אם כן אחר שפירש הדבר הגשמי שהם האותיות הכתובות ממש דהיינו מ' מים א' אויר ש' אש, פי' האותיות העולות עליהם, ואמר גם דרך זה אל האותיות הנזכרות בפה שהיא מ' דוממת - הכוונה שהזכרתה בפה על ידי דממה, שפותח פיו וסותמו לשתוק. וזהו הזכרת מ"ם, והיינו המים הדוממים שאין להם קול אם לא על ידי הרוח כאשר אבאר. שי"ן בהזכרתה שורקת, שביטויה בשריקה ודאי. אל"ף ביטויה אמצעית בין אלו לאלו, זה מורה על אותם הכחות הממונים על המים שאינם (כך) [כל] כך בגאוה וגובה כממונים על האש, והממונים על הרוח הם אמצעיים בין אלו לאלו. ואפשר היותם ממש שרפי"ם חיו"ת ואופני"ם, כי השרפים מבינה, והיינו ש' שורקת, חיות מת"ת והיינו א' חק מכריע

בנתיים, אופנים מלכות, חוט של חסד משוך עליה. והיינו ארץ מן המים. ולפחות כחות משתלשלות מהם. וכן הוכיח הכתוב כי בשרפים אמר כי הם מכח האש, וזהו שאמר ובידו רצפה. ושמם מעיד עליהם. אבל בחיות כתיב אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת, ובאופנים כתיב והנה אופן אחד בארץ, והיינו אותיות בנוניות נזכרות בפה בין הרוחניות המחשביות שהם בספירות, ובין הגשמיות שהם ביסודות ובנמצאות הגשמיות. ובזה עתה נתבארה משנה זו בס"ד:

ד שלש אמות אמ"ש, יסודן כף זכות וכף חובה ולשון חק מכריע בנתיים:

הנה במשנה זו פירש האותיות המחשביות רוחניות הם הספירות, ולזה אמר יסודן - שהם יסוד ועיקר ושורש לכל הבחינות הקודמות, והם העולות במחשבת לב משכילי עם קדש בכל מכתב או מצוה או תפלה. והם בסוד חסד מן החכמה ששם מ' כף זכות - פירוש מיימינים לזכות, ובגבורה מן הבינה ששם ש' כף חובה - פירוש משמאלים לחובה, ובדעת ת"ת מן הכתר שבבחינה זו נק' לשון חק מכריע בנתיים - שהוא סוד קו הרחמים שבין ק"ו הדי"ן וק"ו החס"ד. ואין ספק שהחכמים הקודמים שאליהם חכמה זו ביצירה לברוא כך או כך כנזכר בתלמוד היה נמסר להם האותיות בשלשה בחינות אלו גשמיו"ת ורוחניו"ת ואלהיו"ת, ולא היו מגלגלים אות שלא היו מכוונים בהמצאת הדבר והשתלשלו מעלה לעלול עד הגשם העב:

ועם אמרינו שלשה בחינות דהיינו גשמיות ורוחניות ואלהיות, אין ספק שיש בכל בחינה ובחינה מהם השתלשלות ממדרגה אל מדרגה מרום המעלות עד שפל המעלות, ולכך אמר כף זכות וכף חובה בכל מקום שיהיה כפי השתלשל הדברים בספירות אל ק"ו חס"ד וק"ו די"ן וק"ו רחמים המכריע, והכל בסוד חכמה ותבונה ודעת, בסוד י' בחכמה ה' בבינה ו' בדעת, י' בחסד ה' בגבורה ו' בת"ת, י' בנצח ה' בהוד ו' ביסוד, ויה"ו במלכות בנקודה יהוה דהיינו ניקוד אדני כמו שהארכנו בדרוש זה במקומות אחרים, והיינו שלשה פנים שבה שמביטה למעלה. אמנם לה אופן אחד בארץ אצל החיות הכלולה משלשתן, וזהו סוד השתלשל אמ"ש דרך הספירות ואחרי כן במלאכים בבחינת שרפי"ם חיו"ת ואופני"ם, ואחרי כן בבחינת אוי"ר מי"ם א"ש. וכל זה אמרנו דרך קצרה ומשל להשכיל הדברים. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

ה כ"ב אותיות יסוד, חקק"ן חצב"ן שקל"ן צרפ"ן והמירן וצר בהן נפש כל היציר וכל העתיד לצור:

מלת יסוד - פירשנו לעיל ריש פרקין. חקקן חצבן - פירשנו לעיל שהיא סוד הוצאת האותיות מהכתר אל עצם החכמה כדפרישית לעיל בשער הקודם בסימן ט. ואולם נשאר

עלינו לבאר ענין שקלן, ועניינו הוא כי מן הראוי היה שיהיו סדר האותיות ראשונה אמ"ש ואחרי כן בג"ד כפר"ת ואחרי כן הו"ז חט"י לנ"ס עצ"ק, בזולת שגם בבחינת אמ"ש אפשר שהיה ראוי שיהיה סדורם דרך מא"ש דהיינו אל"ף באמצע, וימצא כיוצא בזה אל שאר בחינות. ולכך אמר שקלן, והענין כי עם היות רמז האותיות בדרך זה, ראה שאם היה כך הענין לא היה על המשקל השוה, לכך שקל האותיות במשקל הרוחניות, וראה בחכמתו שהיה צריך שתהיה א' ראש לכלן ואחרי כן ב' ואחרי כן ג' ואחרי כן ד' וכן לכלן, וזה יקרא משקל. ועל זה נאמר מי שם לרוח משקל:

והטעם כי קודם הצירוף צריך תיקון, והם החמשה דברים שפירש ר' נחוניא [בן הקנה] בתפלתו ואמר תיקו"ן וצירו"ף ומאמ"ר ומכל"ל וחשבו"ן. ותיקון יקרא לשקול האותיות לידע מי יבא אחר מי בסדר המלה, ואחרי כן משם נצרף ונדע מי עולה ומי יורדת, כענין שם יהו"ה שיש לו י"ב צירופים, ומכולן בחר ה' לשמו יהו"ה וזה יקרא תיקון, והי"א הנשארים הם צירוף. עוד שם ע"ב יוצא מפסוק ויס"ע ויב"א וי"ט שמשקלן ותיקונן הוא שם ראשון וה"ו, דהיינו ראשונה מויס"ע אחרונה מויב"א ראשונה מוי"ט הם משקל ע"ב שמות מצרופי ע"ב אותיות, מי ידע אם לא מפי הקבלה לנו מה משקל אותיות השם ליקח אות מכאן ואות מכאן יצרף שם שבו כח לפעול כך וכך, ומעין זה גם כך אל בעלי הרפואה שלהם משקל ממש כך מדבר פלוני וכך מפלוני ויש בה מזג פלוני. וכן בשימוש תלים אות פלונית ואות פלונית יעשה שם פלוני ששמושו [חשובה] [כתובה], ומי ידע משקל לאותיות אלו אם לא מה שגזרה חכמתו יתעלה. ואף כאן גזרה חכמתו כי לענין קשר האותיות זו עם זו צריכים להיות סדרם א"ב ג"ד ה"ו וכו'. ולפי מה שפירש הרשב"י ע"ה בזוהר שיר השירים שאותיות א' דכורא ב' נוקבא ג' דכורא ד' נוקבא ה' נוקבא ו' דכורא, נוכל לומר שזה סדר האותיות כלם לגבי סדר כ"ב אותיות, שהם א"ב ג"ד ה"ו ז"ח ט"י כ"ל מ"נ ס"ע מ"צ ק"ר ש"ת, אין ספק שהם זוג זוג מתייחדות י"א זוגות כזה, א' דכורא ב' נוקבא, ג' דכורא ד' נוקבא, ה' נוקבא ו' דכורא, ז' דכורא ח' נוקבא, ט' נוקבא י' דכורא, כ' נוקבא ל' דכורא, מ' דכורא נו"ן נוקבא, ס' נוקבא עי"ן דכורא, פ' נוקבא צ' דכורא, ק' דכורא ר' נוקבא, ש' דכורא ת' נוקבא. הרי י"ב איש ואשתו. ואולם עדיין אין זה מספיק כי למה לא תתייחד אל"ף בה"א נקבה ויהיה הסדר א"ה וכיוצא בזה, ויהיה זכר ונקבה איש ואשתו, לולי המשקל הידוע שבחינת חכמתו כדרך שגזר בת פלוני לפלוני מצד ייחודם וייחסם בנפש, כן מצד יחס אברי המרכבה העליונה גזרה חכמתו סדר כ"ב כזה. ואולם בבא רצון לפניו להמציא המציאות שקל וראה כי להמציא בריאת דבר כך צריך אל"ף מכאן ושי"ן מכאן ומ"ם מכאן, ויעשה אמ"ש שהם שקולות, שעל ידי צירופם

כאשר נבאר ימצא בהם צורת דבר פלוני ופלוני וענין פלוני ופלוני. וזהו שאמר כי אחר שיקולם כדפרישית דהיינו תיקון אמ"ש או בג"ד כפר"ת וכיוצא, נמשך אל הצירוף, וזהו אחרי כן צירפן. וענין הצירוף הוא כזה אמ"ש אש"ם מא"ש מש"א שא"מ שמ"א, וביאור ענין זה וטעמו נבאר במקומו בפרק רביעי בס"ד:

וטעם צירוף זה הוא שהמציא בהם הבורא בריות שהיו רבות משונות זו מזו וצורה פלונית וטבעה, וחילוק זה ימצא כאלו וכיוצא בהן באלהיות ורוחניות שיהיו צורות כלולות מהם בתגבורת מ', מהם בתגבורת ש' וכיוצא, כדפי' קצת באותיות יה"ו בפרק הקודם:

אחרי כן המירן - והוא תמורתן בכ"ב אלפא ביתות, כאלו תאמר אמ"ש בא"ת ב"ש יעשה תי"ב וכיוצא, יצטרף כ"ב בכ"ב אלפא ביתות ועלו ששה תיבות הצירוף ששה פעמים כ"ב, בעניין שימצא כל נתיב ונתיב דהיינו כל אות ואות כלולים מכמה מיני כלליות לאין תכלית כדי שיתרבו מעשה הבריאה כאמרו מה רבו מעשיך ה' כולם וכו'. וזהו שאמר וצר בהן נפש כל היצור וכו' - פירוש צר הבורא וצייר באות עצמה נפש כל היצור, פירוש כחו ושרשו וצורתו צייר אותו בנתיב עצמו. וזה מוכרח ממה שאמר וכל העתיד לצור, וזה לא שייך אלא כדפירשנו, דהיינו ציור הדברים הדקים בעצם הנתיב. וזהו שאמר נפש - פירוש רוחנייותו. והכח הזה איננו מסור אלא ביד מי שאמר והיה העולם. ואנו נתבונן באלה האלפא ביתות ותמורותיהן וצירופיהן דרך בקשה ותחנה לפניו ית' להשגיח על ברואיו ולספק להם צורכיהן וקייומן:

או ירצה נפש - כח אשר עליו המשתלשל מלמעלה מהדבר הרוחני, וזהו שאמר בהן נפש, פירוש מה שהיה בעצם הנתיבות לא הגשם ממש אלא נפשם, ונפשם בכח הנתיב ברא הגשם משתלשל זה מזה עד שורש כל. ומה שאמר וכל העתיד לצור - ירצה כי לא לבד נתן בהן כח לעמוד הם בעצמם, אלא גם להשתלשל מגשם אל גשם כדי שיהיה קיים במין אף אם אינו קיים באיש, וכיוצא בזה אל כל הדברים החולפים ובאים אחרים תחתיהן, והיינו נפש היצור שאין לך אילן ואילן שאין לו מלאך, ובבא חליפתו גם יש בו כח לכך וגם יתרבה המין יש בו כח לכך. והענין כי האדם בהיותו מזדווג עם אשתו אל יחשוב כי אדם הראשון לבד נברא באותיות הקדושות אבל בניו וכל הנמשכים אחריהם אינם מכח הנתיבות והאותיות ח"ו, אלא כל אדם שבעולם תכונתו ומצבו וקייומו בכח הכ"ב אותיות השופעות עליו. ואין זה הנפש והרוח והנשמה, שזה ענין בפני עצמו, אלא זה הענין אל הגוף כמו שימצא אל כל הבריות בבריאת עולם, ובדרך זה אל כל הבריות. ואם ימצא חכם שידע לגלגל האותיות למפרע יהפך כל אדם לגל עצמות או עפר, אבל מעלה עליו הכתוב כאלו הרגו. וכן פירשו בזהר פרשת בראשית בענין חבקוק שהאותיות

פרחו, כי כיון שאדם מת אותם הכוחות פורחות ואז נופל תחת ההפסד. ולכך ימצא בשמות הקדש שם שאפילו כל הדברים שבעולם לא יבטלו קיום האדם וחזקו לא באש ולא במים לא בחרב ולא בחנית, מפני שעל ידי השם ההוא האותיות קשורות בו בלתי מסתלקות הימנו, ואינו נופל תחת ההפסד, והוא קיים לעולם. וזהו סוד התחייה כי העפר ההוא יתהוה ויתגבל ממנו כמתחלה, שכן דרך הבריאה אל כל הדברים. והענין כי בהשתלשל האנשים מאדם עד אנחנו לכל איש ואיש ממין האנשים להם אותיות ומציאות וכח בדברים העליונים כחמר ביד היוצר, והנה אדם לו גלגול אותיות, ושת בנו לו גלגול אותיות, וכן לנח למתושלח וכן לאברהם וכן ליצחק וכן לכל. אמנם עתה אין אותיות שלהן חיות ופועלות מרום המעלות ועד כאן, ואל התחיה הקב"ה מגלגל אותם האותיות ומחיה תחלה האותיות למעלה, ואחרי כן משתלשל עד הגשם למטה, והם חיים על רגלם כענין אדם הראשון בתחלת בריאתו וכענין יצירת האדם בבטן אמו, כי לכל דרך אחד. ונמצא לפי זה התחיה גם אל הדברים העליונים, וזה ס"ג. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

[1] כ"ב אותיות יסוד, חקוקות בקול, חצובות ברוח, קבועות בפה בחמש מקומות, אחה"ע בומ"ף דטלנ"ת זסשר"ץ גיכ"ק (גרון וחיך זה ישפיל וזה ירום ושאר המוצאות הם באמצע לפיכך סדרם דרך האותיות הראשונות):

כבר פירשנו לעיל כי יש אותיות באדם להם שלשה בחינות גשמיות רוחניות אלהיות, ואחרי כן אמר באלהיות ימצאו בהם ה' עניינים והם האחד חקיקה, ב' חציבה, השלישי משקל, הרביעי צירוף, החמשית תמורה. ובמשנה זו אמר כי ה' דברים אלו ימצאו אל האותיות הגשמיות הנזכרות בפה. והם חקיקה בקול - וענין זה הוא כי אל רוח הנושב מכנפי הריאה שני חלקים האחד הקול והשני חלק הרוח. והנה הקול יוצא שוה ומתחקקים בו האותיות על ידי הנעת הכלים שהם גרו"ן חי"ך לשו"ן שני"ם שפ"ה, והנה הכלים האלה מכים בקול וחוקקים בו האותיות. אמנם אחר צאת הקול מן הגרון בא עמו מעורב רוח, והרוח הזה נחצב לחלקים, חלק ממנו יתהוה אות פלו' וחלק ממנו אות פלו', וזהו שאמר חקוקות בקול חצובות ברוח - . ואין ספק שהקול הוא עצם אחד שוה, ובהנעת הכלים הנזכרים הווים בו האותיות, וחילוקם הוא אחרי כן. וזהו הוראה גמורה אל מציאות דקותם קודם, ואחרי כן נחצבים במציאות יותר מתגלה, שהוא עצם האות הנחצבת ברוח היוצא מהפה. ונודע שהרוח הזה הוא הדבור, ונעשה קו"ל ודבו"ר הם ת"ת ומלכות. ולכך בקול הוא חקיקה וברוח חציבה:

ואחרי כן קבועות בפה - נחלקים לחלקים, והבא לעשות איזה חבור אותיות שוקל משקל איזה אות ראוי לבא אחר חברתה ומחברם יחד. ולכך אמר קבועות בפה חמש מקומות - והנוטל נוטל משם. והנה חמשה מקומות אלו הם רמז אל ה' בחינות שבבינה, הא' חסד ושם אחה"ע והם סוד האצילות כולו נעלם בחכמה בחסד שבה, והם לפי מה שפירש הרשב"י ע"ה בשעת פטירתו כדפרישית שער י' סימן א"ב ג"ד ה"ו ז"ח, א' כתר, ח' חכמה, ה' בינה, ע' שבע מדות. גיכ"ק הם בגבורה בסודה רחמים למעלה, והם ג' כתר, י' חכמה, כ' בינה, ק' שבע מדות. ע"כ פירש שם. ועתה לדרך זה נאמר שכך הם דטלנ"ת בת"ת, ד' כתר, ט' חכמה שהיא תשיעית ממטה למעלה, ל' בינה וכן פירש בכמה מקומות, ודל"ת בכתר לשון דלו עיני למרום בסוד כתר יתנו לך ה' אלהינו, דהיינו מלכות כתר עולה לגבי כתרא עילאה על אבא ואימא כדפירשו בתיקונים. נ' ת"ת כולל שש קצוות, ת' מלכות והוא בת"ת שבחכמה שכבר נסרה לחוה. זסצר"ש ז' כתר י' כתרא על וא"ו ודאי, ס' חכמה סתומה, צ' בינה צדקה עילאה, ר' ראש לששה תפארת כולל כולם, ש' מלכות כנודע בענין שבת שהוא שי"ן ב"ת ואלו בנצח, ובהוד בומ"ף שם הם חוזרים להתייחד. ונודע כי שפתים הם נצח והוד, ושינים שהם טחנות הם גם כן נצח והוד, ולכך נצח והוד לא יפרדו, גובר נצח הם טחנות נצח על הוד גוברים שניהם הם שפתים שהם מתייחדים, ושם הם בומ"ף, ב' כתר, ו' בחכמה, מ' בינה, פ' כולם יחד עם בינה משתתפת עמהם. וענין ב' כתר מפני שתוף חכמה עמו, ו' בחכמה מפני שש קצוות שבה, הרי אותיות קבועות בפה והבא לשקול שוקל, שבייחוד אות פלו' באות פלו' בורא או ממציא ענין פלו' כזה. הרוצה לומר שפת"י תפת"ח שהכונה אל רוחניות נצ"ח והו"ד היותם נפתחים להשפיע, יחבר אותיות אלו ויאמר תפת"ח שפת"י שהם שמנה אותיות, ועל ידי חבור אותיות אלו בשתופם וצרופם יחד במשקל, יחבר הכוונה הנזכרת וימציא רוחניות שעולה ממטה למעלה, וכן יצרף אותם ויאמר יהו"ה אלהינ"ו, ירצה חכמה ובינה, מפני משקלם ייחד ענין זה. ואם יצרף אותם א"ל יה"ו יהנו"ה יורה על ענין אחר, הכל לפי משקל האותיות וייחסם. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

ז כ"ב אותיות יסוד קבועות בגלגל ברל"א שערים, חזר גלגל פנים ואחור, סימן לדבר אין בטובה למעלה מענ"ג ואין ברעה למטה מנג"ע:

ענין רל"א שערים הם, כאשר תייחד א' עם כל האותיות הם כ"א שער כזה, אב אג אד אה או אז אח אט אי אכ אל אמ אנ אס אע אפ אצ אק אר אש את. וכן ב' עם כל האותיות הם כ' כזה, בג בד בה בו בז בח בט בי בכ בל במ בנ בס בע בפ בצ בק בר בש בת, אמנם בא' אינה צריכה שכבר נזכר שער זה בקודמת. ג' עם כל האותיות י"ט שערים כזה, גד

גה גו גז גח גט גי גכ גל גמ גנ גס גע גפ גצ גק גר גש גת, אבל ג"א וג"ב כבר נזכר בשערים הקודמים. בענין שהשערים עולים בדרך זה רל"א. כיצד, כ"א לאל"ף, כ' לב', י"ט לג', י"ח לאות ד', י"ז לאות ה', י"ו לאות ו', ט"ו לאות זין, וכן על דרך זה יורדים עד לאות ת' א'. וכשתמנה כ"א וכ' וי"ט וי"ח וי"ז וי"ו וט"ו וי"ד וי"ג וי"ב וי"א וי' וט' וח' וז' וו' וה' וד' וג' וב' וא' יעלה רל"א. והם רל"א שערים פנים, דהיינו א"ב ב"ג וכן ראש כל אות על המשתתפת אליה כענין א' ראש המשתתפת עם כל האותיות והיא ראש להם. אמנם יש עוד רל"א שערים אחרים, והם אלו ממש אלא שהאות למטה מהמשתתפת אליה, כענין זה ב"א ג"א ד"א, יורה על האחור כענין היפוך שם בן ד' כזה הוה"י שפירש הרשב"י ע"ה שהוא אחור, מפני היות התחתון גובר על העליון, בענין שכמו שהם רל"א פנים הם רל"א אחור. ועתה אצייר לוח של רל"א פנים, ואלו הן:

כ"א - אב אג אד אה או אז אח אט אי אכ אל אמ אנ אס אע אפ אצ אק אר אש את:

כ' - בג בד בה בו בז בח בט בי בכ בל במ בנ בס בע בפ בצ בק בר בש בת:

י"ט - גד גה גו גז גח גט גי גכ גל גמ גנ גס גע גפ גצ גק גר גש גת:

י"ח - דה דו דז דח דט די דכ דל דמ דנ דס דע דפ דצ דק דר דש דת:

י"ז - הו הז הח הט הי הכ הל המ הנ הס הע הפ הצ הק הר הש הת:

י"ו - וז וח וט וי וכ ול ומ ונ וס וע ופ וצ וק ור וש ות:

ט"ו - זח זט זי זכ זל זמ זנ זס זע זפ זצ זק זר זש זת:

י"ד - חט חי חכ חל חמ חנ חס חע חפ חצ חק חר חש חת:

י"ג - טי טכ טל טמ טנ טס טע טפ טצ טק טר טש טת:

י"ב - יכ יל ימ ינ יס יע יפ יצ יק יר יש ית:

י"א - כל כמ כנ כס כע כפ כצ כק כר כש כת:

י' - למ לנ לס לע לפ לצ לק לר לש לת:

ט' - מנ מס מע מפ מצ מק מר מש מת:

ח' - נס נע נפ נצ נק נר נש נת:

ז' - סע ספ סצ סק סר סש שת:

ו' - עפ עצ עק ער עש עת:

ה' - פצ פק פר פש פת:

ד' - צק צר צש צת:

ג' - קר קש קת:

ב' - רש רת:

א' - שת:

ואלו הן רל"א שערים אחור:
כ"א בא גא דא הא וא זא חא טא יא כא לא מא נא סא עא פא צא קא רא שא תא:
כ' - גב דב הב וב זב חב טב יב כב לב מב נב סב עב פב צב קב רב שב תב:
י"ט - דג הג וג זג חג טג יג כג לג מג נג סג עג פג צג קג רג שג תג:
י"ח הד וד זד חד טד יד כד לד מד נד סד עד פד צד קד רד שד תד:
י"ז - וה זה חה טה יה כה לה מה נה סה עה פה צה קה רה שה תה:
י"ו - זו חו טו יו כו לו מו נו סו עו פו צו קו רו שו תו:
ט"ו - חז טז יז כז לז מז נז סז עז פז צז קז רז שז תז:
י"ד - טח יח כח כל מח נח סח עח פח צח קח רח שח תח:
י"ג - יט כט לט מט נט סט עט פט צט קט רט שט תט:
י"ב - כי לי מי ני סי עי פי צי קי רי שי תי:
י"א - לכ מכ נכ סכ עכ פכ צכ קכ רכ שכ תכ:
י' - מל נל סל על פל צל קל רל של תל:
ט' - נמ סמ עמ פמ צמ קמ רמ שמ תמ:
ח' - סנ ענ פנ צנ קנ רנ שנ תנ:
ז' - עס פס צס קס רס שס תס:
ו' - פע צע קע רע שע קע:
ה' - צפ קפ רפ שפ תפ:
ד' - קצ רצ שצ תצ:
ג' - רק שק תק:
ב' - שר תר:
א' - ת:

ועתה דמה בדעתך כ"ב אלפא ביתות שהם רכ"א שערים יסדר מכל אלפא ביתא מהם רל"א שערים פנים ואחור, ותסדר מהם כ"ב לוחות מרובעות פנים ואחור כאלו אשר לפניך, שאלו הם בסוד כ"ב אותיות בסדר א"ב ג"ד ה"ו, וכמו שסדרת אותם בסדר א"ב ג"ד כך תסדר לוחות אלו על סדר א"ל ב"ת ג"ש וכו' וכך תסדר לוחות אלו על סדר א"ב ג"ת ד"ש וכו' וכן כל רכ"א אלפא ביתות כ"ב יהיו כ"ב פעמים רל"א כנודע, והתבונן בהם: ואולם מוצא רל"א שערים אלו הם על ידי שני עגולים אלו אשר נצייר הנה, ובחזר הגלגל פנים יעשה על ידו כ"א נסיעה בעיגול אחד יהיו רל"א שערים פנים, ובחזר הגלגל כ"א נסיעה אחור יעשה רל"א שערים אחור. ואלו הם:
כאן בא ציור:

ואולם העיגולים האלו ימציאו רל"א שערים בדרך אחר קרוב אל הדרך שכתבנו, והיא הדרך שתפסו בהם כל המפרשים, והכל עולה לענין אחד שהכוונה א' עם כלן וכלן עם א', ב' עם כלן וכלן עם ב', וכן כל האותיות. אמנם אם נרצה לכפול האלפא ביתות ולהוציא כ"א לאל"ף וכ"א לבי"ת וכן לכ"ב, יהיו כ"ב פעמים כ"א שעולים שני פעמים רל"א שהם תס"ב, וכך גם כן דרך העיגולים האלו:

ועתה נסדר שלשה לוחות, האחד דרך הרל"א שפי' כל המפרשים, והשנים האחרים דרך תס"ב. אפילו נכפול הדברים לא נחוש, רק שנבין אומרו חוזר הגלגל פנים, בס"ד. וזה הדרך שתפסו המפרשים רל"א פנים ורל"א אחור:

אב בג גד דה הו וז זח חט טי יכ כל למ מנ נס סע עפ פצ צק קר רש שת:
אג בד גה דו הז וח זט חי טכ יל כמ לנ מס נע ספ עצ פק צר קש רת:
אד בה גו דז הח וט זי חכ טל ימ כנ לס מע נפ סצ עק פר צש קת:
אה בו גז דח הט וי זכ חל טמ ינ כס לע מפ נצ סק ער פש צת:
או בז גח דט הי וכ זל חמ טנ יס כע לפ מצ נק סר עש פת:
אז בח גט די הכ ול זמ חנ טס יע כפ לצ מק נר סש עת:
אח בט גי דכ הל ומ זנ חס טע יפ כצ לק מר נש סת:
אט בי גכ דל המ ונ זס חע טפ יצ כק לר מש נת:
אי בכ גל דמ הנ וס זע חפ טצ יק כר לש מת:
אכ בל גמ דנ הס וע זפ חצ טק יר כש לת:
אל במ גנ דס הע ופ זצ חק טר יש כת:
אמ בנ גס דע הפ וצ זק חר טש ית:
אנ בס גע דפ הצ וק זר חש טת:
אס בע גפ דצ הק ור זש חת:
אע בפ גצ דק הר וש זת:
אפ בצ גק דר הש ות:
אצ בק גר דש הת:
אק בר גש דת:
אר בש גת:
אש בת:
את:

והרי אלו רל"א שערים אחור:

בא גב דג הד וה זו חז טח יט כי לכ מל נמ סנ עס פע צפ קצ רק שר תש:

גא דב הג וד זה חו טז יח כט לי מכ נל סמ ענ פס צע קפ רצ שק תר:
דא הב וג זד חה טו יז כח לט מי נכ סל עמ פנ צס קע רפ שצ תק:
הא וב זג חד טה יו כז לח מט ני סכ על פמ צנ קס רע שפ תצ:
וא זב חג טד יה כו לז מח נט סי עכ פל צמ קנ רס שע תפ:
זא חב טג יד כה לו מז נח סט עי פכ צל קמ רנ שס תע:
חא טב יג כד לה מו נז סח עט פי צכ קל רמ שנ תס:
טא יב כג לד מה נו סז עח פט צי קכ רל שמ תנ:
יא כב לג מד נה סו עז פח צט קי רכ של תמ:
כא לב מג נד סה עו פז צח קט רי שכ תל:
לא מב נג סד עה פו צז קח רט שי תכ:
מא נב סג עד פה צו קז רח שט תי:
נא סב עג פד צה קו רז שח תט:
סא עב פג צד קה רו שז תח:
עא פב צג קד רה שו תז:
פא צב קג רד שה תו:
צא קב רג שד תה:
קא רב שג תד:
רא שב תג:
שא תב:
תא:

הרי לך אלו רל"א שערים פנים ואחור לדרך המפרשים, ואין חלוק ביניהם לבין לוח הקודמת אלא בסדר הנחת האותיות. וענין תס"ב נבאר לקמן ששם מקומו:

ואמר סימן לדבר וכו' - כי לפי צירוף האותיות כן יהיה בהם כח לבנות או להרוס. ויראה סימן לדבר זה אותיות ענ"ג שמלה זו יורה טובה, וכאשר נהפכהו יורה נג"ע שאין למטה ממנו. וענין ענ"ג נודע שהוא עד"ן נה"ר ג"ן דהיינו עדן כתר, נהר חכמה, גן בינה שבה נטיעות כל האצילות. או עדן חכמה, נהר בינה, גן שבע מדות. ונגע היא קליפה קשה מהקליפות שעליה נאמר ונגע לא יקרב באהליך:

ואולם בטעם גלגול האותיות כך נאמר כי בחסד הוא סוד אלפא ביתא אחת, ובגבורה אלפא ביתא שנית, והם כלם ביושר בת"ת מצד שניהם. והוא הנקרא גלגול ודאי בלי ספק כאשר נבאר, מפני שבו סוד גלגל הקף שש קצוות והוא נקודת המרכז. והנה יתגלגלו כ"ב פעמים כ"ב אותיות שבשני הגלגלים דהיינו ימין חסד ושמאל גבורה, יפעלו כ"ב

ימיניים פנים וכ"ב שמאליים גבורה, ובהתגבר הגלגל בי"א תנועות נסיעות ראשונות ראש האלפא ביתות הפנים גוברים, שהם מא"ב ב"ג עד ר"ש ש"ת, ואין מהאחור אלא א' לבד שהוא ת"א. ובחזור הגלגל נסיעה שנית דהיינו א"ג ב"ד וכו' עד ק"ש ר"ת גדל האחור מדרגה שנית והיא ש"א ת"ב. וכן הולך וגדל האחור ומתמעט עד שהם י"א פנים וי"א אחור בנסיעת י"א שהיא א"כ כ"ל עד כ"ש ל"ת פנים מ"א נ"ב עד ש"ט ת"י אחור, וכן מכאן ואילך עד היות הפנים מתמעטין והם א"ת לבד והאחור כ"א שער, והיינו ב"א ג"ב עד ש"ר ת"ש, כשזה עולה זה יורד וכשזה יורד זה עולה כענין המשקל. והם סוד תפארת מצד החסד פנים, ת"ת מצד הגבורה אחור. והיינו מצד החסד רחמים ענ"ג, מצד השמאל גבורה דין נג"ע. וזהו סוד רל"א שערים. ואפשר שזהו סימן י"ש רל"א שבמלת ישראל. ואין ספק שבסוד הפנים הוא הבנין בסוד אמרתי עולם חסד יבנה, ובסוד האחור הוא ההריסה בסוד עולם תהו מצד הגבורה כדפירשו בתיקונים, עד שכאשר ירצה לברוא יהיה גלגול האותיות א' עם כלן וכלן עם א', וכן ב' עם כלן וכלן עם ב', בסוד רל"א שערים פנים, וכאשר ירצה לקלקל ולהרוס יהיה גלגול האותיות ברל"א שערים אחור דהיינו א' עם כלן וכלן עם א', וכן ב' עם כלן וכלן עם ב' מצד האחור בסוד רל"א שערים אחור. ועוד נוסיף לקח בזה בס"ד. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

ואולם צריך שנבאר טעם אל היות רל"א שערים פנים אל הימין ורל"א שערים אחור אל השמאל. והענין נאמר שאין ספק שסדר האותיות ביושר בסוד הזכר ובסוד הפנים הם א"ב ג"ד ה"ו וכו', וזה יורה היות א' ראש לכל האותיות וב' ראש לנשארות וג' ראש לנשארות, כענין שם יהו"ה שיו"ד ראש לכל אותיותיו וה' ראש לכל הנשארות וא"ו ראש לה"א שניה. ומצד הזכר ראוי להגביר ראש לכל אות על אות שתחתיה כזה יהו"ה, וכן אותיות א"ב ג"ד וכו' ביושר. ומצד הנקבה השם למפרע כזה הוה"י, וכן האותיות תשר"ק. ולכך כאשר נרצה לצרף ת' עם כלן ראוי מצד הפנים שנעשה כך א"ת ב"ת ג"ת וכו', ומצד האחור להפך נעשה ת"א ת"ב ת"ג. ועדין זה מקצתו יושר ומקצתו הפוך, שסוף סוף האותיות השניות ביושר, והוא סוד האחור בחזרת הגלגל פנים מן הימין אל השמאל. אמנם בחזרת הגלגל אחור לאחור מן השמאל אל הימין, הוא אחור באחור כזה ת"ש ת"ר ת"ק ת"צ וכיוצא. וזה סוד אחור באחור והענין שהאחוריים גוברים והאחרות גם באחור. ויש מאלו עוד רל"א שערים פנים ורל"א שערים אחור, כזה שתהפך שורת הלוח ראש שורה לסוף שורה עד כולם, ודרך זה ימצא גם בפנים כי אפשר גם כן כשנרצה לעשות א' עם כלן כזה א"ב א"ג וכו' עד תומם הוא ישר בישר, או נעשה כזה א"ת א"ש א"ר א"ק הוא ישר בהפוך, והוא ענין בפני עצמו שהוא סוד ימין בשמאל ושמאל בימין. וענין גלגול זה

שהם רל"א שערים פנים ורל"א אחור שניים לא מצאתי מי שדבר בהם, ואין ספק שיורו ענין. ועם כל זה הכל כלול ברל"א הנזכרים פנים וברל"א הנזכרים אחור, אלא שהוא סוד רל"א ביושר או רל"א בהפוך. ועם כל זה עוד נאריך לקמן בס"ד:

[n] כיצד שקלן והמירן א' עם כולן וכולן עם א', ב' עם כולן וכולן עם ב', חוזרות חלילה, נמצאו יוצאות ברל"א שערים, ונמצא כל הדבור וכל היצור יוצא מהם, ונמצא כל היצור יוצא בשם אחד:

מלת שקלן - כבר פירשנו למעלה מה עניינו, ואפשר שגם העברתן ברל"א שערים יקרא משקל דהיינו שהוא שוקל לענין בריאה או אבר פלו' יפה א' עם ב' ולענין אבר פלו' יפה א' עם ג', וכן לענין פלו' יפה א' עם ד', וכיוצא אל שאר האותיות. עד שאל הנמצא בגוף ובעולם ובמציאות עש"ן הוצרך להיות האותיות נשקלות אל שתופם אל כלן וכלן עם כל א' מהן, וכבר הארכנו לעיל. ולמעלה פי' חצבן חקקן כדפי' דהיינו חקוקות בקול חצובות ברוח כדפרישית לעיל, עתה פירש כיצד הוא שקל"ן, והמיר"ן - מסיים לה לקמיה באידך מתניתין. א' עם כלן וכלן עם א' וכו', הענין כי בעולם נברא רע וטוב סם חיים וסם מות עץ דעת טוב עץ רע וכיוצא, לכך צרפן א' עם כלן היינו בהגביר הימין, וכלן עם א' היינו בהגביר השמאל שתהיה האות למטה והמשותפת (למטה) [למעלה] בענין שפעמים הגלגל חוזר לאחור, ובזה נברא הרע בעולם כענין יצר הרע וגהינם והחיצונים וסם מות וכיוצא מן הדברים ההורסים והמחריבין, ואולם בלי לשנות הסדר כלל הם כ"א פעמים כ"ב:

אב אג אד אה או אז אח אט אי אכ אל אמ אנ אס אע אפ אצ אק אר אש את בא בג בד בה בו בז בח בט בי בכ בל במ בנ בס בע בפ בצ בק בר בש בת גא גב גד גה גו גז גח גט גי גכ גל גמ גנ גס גע גפ גצ גק גר גש גת דא דב דג דה דו דז דח דט די דכ דל דמ דנ דס דע דפ דצ דק דר דש דת הא הב הג הד הו הז הח הט הי הכ הל המ הנ הס הע הפ הצ הק הר הש הת וא וב וג וד וה וז וח וט וי וכ ול ומ ונ וס וע ופ וצ וק ור וש ות זא זב זג זד זה זו זח זט זי זכ זל זמ זנ זס זע זפ זצ זק זר זש זת חא חב חג חד חה חו חז חט חי חכ חל חמ חנ חס חע חפ חצ חק חר חש חת טא טב טג טד טה טו טז טח טי טכ טל טמ טנ טס טע טפ טצ טק טר טש טת יא יב יג יד יה יו יז יח יט יכ יל ים ין יס יע יפ יצ יק יר יש ית כא כב כג כד כה כו כז כח כט כי כל כמ כנ כס כע כפ כצ כק כר כש כת לא לב לג לד לה לו לז לח לט לי לכ למ לנ לס לע לפ לצ לק לר לש לת מא מב מג מד מה מו מז מח מט מי מכ מל מנ מס מע מפ מצ מק מר מש מת נא נב נג נד נה נו נז נח נט ני נכ נל נמ נס נע נפ נצ נק נר נש נת סא סב סג סד סה סו סז סח סט סי סכ סל סמ סנ

סע ספ סצ סק סר סש סת עא עב עג עד עה עו עז עח עט עי עכ על עמ ענ עס עפ עצ עק ער עש עת פא פב פג פד פה פו פז פח פט פי פכ פל פמ פנ פס פע פצ פק פר פש פת צא צב צג צד צה צו צז צח צט צי צכ צל צמ צנ צס צע צפ צק צר צש צת קא קב קג קד קה קו קז קח קט קי קכ קל קמ קנ קס קע קפ קצ קר קש קת ראַ רב רג רד רה רו רז רח רט רי רכ רל רמ רנ רס רע רפ רצ רק רש רת שא שב שג שד שה שו שז שח שט שי שכ של שמ שנ שס שע שפ שצ שק שר שת תא תב תג תד תה תו תז תח תט תי תכ תל תמ תנ תס תע תפ תצ תק תר תש:

הרי תס"ב שערים הם רל"א פנים רל"א אחור מיוחדים א' עם כלן וכו', וזו היא לוח של תס"ב שייעדנו בסימן הקודם:

ואומרו רל"א שערים - נאמר כי משתוף שני ככבים יורו מה שלא יורה אחד לבדו, גם האותיות הם אורות הנתיבות הנעלמות, משתוף שנים יחד יורו מציאות אור שלא יורה הא' לבדו, לכך הם כל א' שערי אורה אל הנתיבות הרוחניות שיתהוה מביניהם אור זה. וכל אור ואור מרל"א אורות אלו להם ענין ומציאות וכח בפני עצמו, שמורה הא' מה שלא יורה חבירו. ובהגביר העליון [על] התחתון יורה בניין וקיום ורחמים וטוב במציאות עניינו, והיינו רל"א פנים. ובהגביר התחתון על העליון יורה להפך, וזהו סוד רל"א אחור. ומפני שעל ידי רל"א שערים אלו יוצא אורם ומתפשט אל התחתונים, אמר יוצאות - פירוש כ"ב אותיות ברל"א שערים:

ונמצא כל הדבור וכו' - פירוש כשתרצה לומר ברכמיש הוא משותף שלשה שערים שער ב"ר ושער כ"מ ושער י"ש, ועל דרך זה אל הדיבור, וכן כל מציאות הנברא נעשה על ידי שתוף האותיות והרכבתם כך. והטעם כי היצור והדבור הכל ענין אחד, כי בסוד צירוף האותיות נברא היצור בסוד הדיבור שהוא השיתוף אל השערים. אמנם עוד נייחד אות אחת לכל אחת מרל"א כדי להוציא הדיבור, והענין שאל כל אחת מרל"א שערים ישתתף אחד מכ"ב אותיות כזה - שער ראשון א"ב אב"א אב"ב אב"ג אב"ד אב"ה אב"ו אב"ז אב"ח אב"ט אב"י אב"כ אב"ל אב"מ אב"נ אב"ס אב"ע אב"פ אב"צ אב"ק אב"ר אב"ש אב"ת. ומזה נקיש אל כל שאר רל"א פנים ורל"א אחור, להקדים להם אחד מכ"ב או לאחר, בענין שיהי' רל"א מאוחר להם או מוקדם להם אות. והם שני פעמים רל"א או פנים או אחור עולה ארבעה פעמים רל"א כ"ב פעמים כזה, שהם ארבעה פעמים חמשת אלפים ושמנים ושתים אל כל רל"א, ארבעה פעמים ה' אלפים פ"ב הם עשרים אלף ושלש מאות ועשרים ושמונה, מחציתם פנים ומחציתם אחור. ועל דרך זה יהיה הדבור וגם היצור, והכל כלול ברל"א דהיינו שתוף שער אל שער כדפירשנו:

ואומרו וכל היצור יוצא בשם אחד - פירשו המפרשים דהיינו שתוף כל אות ואות מרל"א שערים אל שם יהו"ה, וצירוף אותיותיו עם נקודת הכל כזה:

אי אי:

וכן עוד פעם אחרת היו"ד על אלף כזה - יא וכו' וכן עם כל האותיות באות ה"א כזה - אה הא, וכן עד תשלום כל האותיות השם עם האל"ף ואחרי כן תשלומם עם הב' וכן הג' וכן לכל רל"א שערים. וזהו בשם אחד. ולולי שדברים אלו דברי קבלה יש לפרש בענין אחר. ועוד נחלקו בענין הנקודות, ופירשנו בענין בספ"ר בשער פרטי השמות בס"ד. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

ט יצר ממש מתהו, ועשה את שאינו ישנו. וחצב [נוסח אחר - ועשה] עמודים גדולים מאויר שאינו נתפס:

הנה במשנה זו כוון לבאר סדר השרשת הנתיבות בעניין שהם נכללות בכל כלל השערים הנזכרים. ואמר כי השתלשלות הבינה היא מהחכמה, והענין כי החכמה תהו פירוש דבר המתהה שאין בו לא שאלה ולא תשובה, והיא שרותא דלא קיימא בשאלתא. וכן היא נקודה שאין בה שפיטה, וכל הנתיבות נכללים בה כחוטי שלהביות בגחלתן. והבינה נק' בהו דבר המלביש את התהו, דהיינו ה' לבוש ליו"ד כנודע. ובהו הוא דבר שיש בו ממש, והיינו יצר ממש - שהיא הבינה מתהו - שהיא חכמה, דהיינו התפשטות האותיות והנתיבות. ועשה את שאינו - שהוא הכתר הנק' אי"ן ישנו - דהיינו החכמה הנק' י"ש מכתר הנק' אי"ן, והיינו י"ש מאי"ן:

ואחר שידענו מקום הנתיבות שהם בחכמה ושרשם שהוא בכתר ומקום המשכתם שהוא בבינה, אמר כי יש בכתר שהוא אויר שאינו נתפס תר"ך עמודי אור, וזהו שאמר וחצב עמודים גדולים מאויר שאינו נתפס, וזהו סוד טעמים שהם סמך וסעד לאותיות, וכך כל אות ואות מכ"ב אותיות לה עמודים מאלו שעליהם היא נסמכת, והם שלשה חלוקות אי"ן י"ש ממ"ש, והם אותיו"ת נקודו"ת טעמי"ם. ועתה בזה אין לתמוה אל ענין תמורת האותיות זו בזו וזו בזו, שהרי הם נשרשים בשרשם ומיוחדים, ושם הם כפולים ומכופלים לפי בחינת הנקודות והטעמים שמהם הם נמשכים, וזה טעם התמורה. וגדולה מזו פירש ר' נחוניא בתפלתו בענין העמודים האלו שהם עצמם הולכים בדרך תיקו"ן וצירו"ף ומאמ"ר ומכל"ל וחשבו"ן ותמור"ה כדפרישית בספ"ר בשער מהות והנהגה. ומפני זה לא יפלא רבוי תמורת האותיות, וגם לא יפלא רבוי תמורתם במיני הבריות כיון שמציאות בחינתם הרבה למאד מאד:

ובזה נמשך לנו תירוץ לקושיא אחת שהיא קשה, כי בגלגול האותיות וצירופם מצינו להם בחינת חו"ב באותיות ונקודות, אבל בחינת כתר לא מצינו. אבל עתה שאנו אומרים שהם בסוד התמורות והצירוף מצד מה שנכללים מתר"ך עמודי אור שהם עמודים גדולים אל האותיות, נמצא שגם הכתר נכלל בענין היצירה אל האותיות. מה תאמר, למה לא נמצאו מ"מ כמו שנמצאו הנקודות, אפשר לומר דהיינו מפני שהוא אויר שאינו נתפס ואין נקודה שיכללהו. אמנם הם עמודים שבהם סמיכת האותיות כדי שיושפע להם שפע מכל אחד מהעמודים להמציא כך או כך. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

י קודם שנעתיק ענין האלפא ביתות וקודם שנכנס בביאורם, צריך שנבאר טעם לענין האלפא ביתות ותמורתם. ולזה נאמר כי מדת האותיות כמדת הספירות כל אחת כלולה מכולם, כן האותיות כל אחת כלולה מכולם, א' כלולה מכ"ב וב' כלולה מכ"ב וג' כלולה מכ"ב. וכמו שאל הספירות זה טעם קשרם וייחודם כדפרישית בספ"ר כי תתייחד גבורה בגדולה מצד גדולה שבה, ועם הת"ת מצד הת"ת שבה, וכן הת"ת עם החסד מצד החסד שבו, וחסד עם גבורה מצד גבורה שבחסד, ועל דרך זה לכל הספירות. וכן ענין האותיות שכל אחת תתייחד ותתקשר עם כל הכ"ב מצד חלק אות ואות שבה, וזה טעם אל רל"א שערים שהוא א' עם כולן וכולן עם א', ב' עם כולן וכולן עם ב' כדפרישית. ומטעם שקשר זה כפול לשנים א' עם ב' מצד חלק ב' שבאל"ף, וב' עם אל"ף מצד חלק א' שבבי"ת, לזה כפל המשנה ואמר אל"ף עם כולן - מצד חלק כולן שבאל"ף, וכולן עם אל"ף - מצד חלק א' שבכולן. וכן ענין זה אל הספירות:

ודבר זה גם כן יועיל אל התמורה, כי כמו שהספירות עם היות קצתן חסד וקצתן רחמים עם כל זה יסכימו כולן אל פעולת הגבורה מצד מה שגובר בהן צד הגבורה, וכולן מסכימות אל פעולת הגבורה ואל חלק הגבורה שבהן, וכן האותיות הם מתחלפות זו בזו, הענין שתסכים ותגביר אל"ף חלק ב' שבה עד שתשוב לענין ב' ממש כמוה, וזה ענין חלופם בכ"ב אלפא ביתות כדפרישית. ואגב אורחין למדנו חלוק בין תמורה לרל"א שערים, שזה שתוף וקשר האות אל זולתה כענין קשר הספירות, וזה הגברת צד האות עד שתתחלף בזולתה כדפירשנו:

ואחר שפירשנו ענין התמורה בכ"ב אלפא ביתות ראוי שנבאר דרך אל מוצא כ"ב אלפא ביתות אלו, שהם כ"ב פעמים י"א שהם רמ"ב זוגות. והדרך לזה הוא שנצייר עיגול שיהיה בו אלפא ביתא ביושר, ובתוכו גלגל חוזר בו אלפא ביתא תשרק וכו', ויתגלגלו בו כ"ב נסיעות עד שיתהוו בו כ"ב אלפא ביתות אלו, אמנם יהיו נמצאות חלק מצד אחור וחלק מצד פנים כזה:

והנה על ידי העיגול הזה יתמצאו כלם לצד פנים והפכם לצד אחור, ובספר לא מנה אלא כ"ב לבד והם פנים, שאין הכוונה הנה אלא חילוף האותיות, ואין ספק שכמו שתתחלף א' בת' כן תתחלף ת' בא', והכל ענין אחד ואין חלוף בו בין פנים לאחור, ולכך בכ"ב אלפא ביתות יספיק. וטעם ענין שתי עגולות אלו הם סוד ת"ת ומלכות, שבת"ת האותיות כסדרן דהיינו אבג"ד בסוד יהו"ה ביושר שהוא משך האור ממעלה למטה, ובנקבה מלכות האותיות למפרע שהם תשר"ק וכו' בסוד הוה"י בהיפוך, שהוא סוד אור חוזר שהארכנו בביאורו בספ"ר שער ממטה למעלה. ובייחוד שתיהן יחד אז הסוד את בש וכו' עד תשלומם, סוד אברי הזכר מתייחדים באברי הנקבה, זכר ונקבה נקבה וזכר כענין האותיות. והנה אלפא ביתא שהיא עולה ויורדת יורה סוד העליה מן השמאל בסוד ההיפוך, ויורדת מצד הזכר המשפיע, ולכך את בש עולה מצד תשר"ק ויורדת מצד אבג"ד מורה דין. וסוד העליה לקבל בסוד אור חוזר, ומורה גם כן ירידה להשפיע. ולכך כל אלפא ביתא שנמצא אותה יורדת כולה מורה רחמים, וכל אלפא ביתא שהיא עולה כולה יורה דין, כזה - ת"ל ש"כ ר"י ק"ט צ"ח פ"ז ע"ו ס"ה נ"ד מ"ג א"ב, וכן כזו ת"כ ש"י ר"ט ק"ח צ"ז פ"ו ע"ה ס"ד נ"ג מ"ב ל"א הם האותיות כולם עולות ולא יורדות, מורות על ההסתלקות. ובהפך יורה א"ל ב"מ ג"נ ד"ס ה"ע ו"פ ז"צ ח"ק ט"ר י"ש כ"ת שהיא בתוך האלפא ביתות כאשר נבאר בס"ד. וזה סוד האלפא ביתות ומוצאם ומובאם. אמנם מכאן ואילך נבאר כל אלפא ביתא לעצמה, וכבר הארכנו והרחבנו סימן זה בספ"ר שער הצירוף בס"ד, והנה קצרנו הענין:

יא אל בת גש דר הק וצ זפ חע טס ינ כמ אב גת דש הר וק זצ חפ טע יס כנ למ אג דת הש ור זק חצ טפ יע כס לנ במ אד בג הת וש זר חק טצ יפ כע לס מנ אה בד ות זש חר טק יצ כפ לע מס גנ או בה גד זת חש טר יק כצ לפ מע נס אז בו גה חת טש יר כק לצ מפ נע דס אח בז גו דה טת יש כר לק מצ נפ סע אט בח גז דו ית כש לר מק נצ ספ הע אי בט גח דז הו כת לש מר נק סצ עפ אכ בי גט דח הז לת מש נר סק עצ ופ אל בכ גי דט הח וז מת נש סר עק פצ אמ בל גכ די הט וח נת סש ער פק זצ אנ במ גל דכ הי וט זח סת עש פר צק אס בנ גמ דל הכ וי זט עת פש צר חק אע בס גנ דמ הל וכ זי חט פת צש קר אפ בע גס דנ המ ול זכ חי צת קש טר אצ בפ גע דס הנ ומ זל חכ טי קת רש אק בצ גפ דע הס ונ זמ חל טכ רת יש אר בק גצ דפ הע וס זנ חמ טל יכ שת אש בר גק דצ הפ וע זס חנ טמ יל כת את בש גר דק הצ ופ זע חס טנ ימ כל:

אלו הם כ"ב אלפא ביתות כגרסת הספר, ואין ספק שהם מוצאם על ידי העיגולים כדפרישית לעיל. אמנם הם תמ"ב שערים, וכאשר תוציא מהם י"א שהם כפולים ישארו

רל"א, והם שערים שבהם תמורת האותיות אשה על אחותה. אמנם נוכל למצוא גם בדרך אלו אחרות שהם פנים ואחור, וזה כאשר תשים שני העיגולים על קו השוה, ימצא אל"ף עם אל"ף למ"ד עם למ"ד, ומפני שאינם שער שני אותיות שוות, נרכיבם ונעשה מהם א"ל ל"א זה ראש לפנים וזה ראש לאחור, כזה א"ל. וזה שהתחילו האלפא ביתות בא"ל. ואמנם יבא פעם שנית א"ל בחצות הילוך הגלגל שאז בלי ספק אל"ף עם למ"ד ולמ"ד עם אל"ף בסדר העיגולים, וזהו תנועתו המחצית ומשם תרד. ובכל מקום נקח האל"ף לראש אל העגולה לפנים, וא"ב ג"ד ה"ו ראש לאחור, ונעשה מהם רל"א מצד זה ורל"א מצד זה. וזה ענייננו אל האחור, ל"א מ"כ נ"י ס"ט ע"ח פ"ז צ"ו ק"ה ר"ד ש"ג ת"ב, כ"א ת"ג וכו' ראש השנית, וכן כולם מהופכות. אמנם הם בלתי צריכות, שודאי כן הכוונה ברל"א אלו שתתחלף המשל בא"ת ב"ש אל"ף בת' או ת' באל"ף, וכן ב' בש' או ש' בב', וכן כיוצא בזה אל שאר האותיות:

ונוסף על זה נאמר כי כ"ב אלפא ביתות אלו הם צירוף וייחוד אותיות קדושות שכל אחד מהם למעלה ענין רוחני שמו כ"ב אותיות יחד מצורפות כך, ולכך אין ראוי להוסיף בהן ולא לגרוע. והעד הגמור על זה הוא אלפא ביתא דא"ז ב"ו ג"ה וכו' שהוא שם קדוש וסופר מתועלותיה רבות, יש בה כח לשמירה ולדברים רבים וקדושתו גדול, ואף גם זאת ימצא אל שאר האלפא ביתות בלי ספק. ועוד נאמר שהזכרת כ"ב אלו יחד הם סוד גדול באלהות עד שעל זה נאמר לבד ב"ך נזכיר שמך, סוד כ"ב אותיות מצורפות כ"ב אלפא ביתות, אין ספק שהם שמותיו של הקב"ה, והיודע להזכיר בנקודתם ימצא שיש בכחם דברים הרבה. והטעם שיש בכחם כל כח העליון, ולא יפתחו שערים אלו ולא אוצריהם אלא למוציא הזכרתם כראוי מפיו, וכח כל העניינים נתון בפתיחת שערים אלו בסוד נקודתם:

ועוד נאמר כי כל השמות כאשר יוחלפו בשערים אלו אין ספק שיורה העברת השם דרך אוצר האלפא ביתא הנזכרת ומוציא כחה על ידי השם העובר דרך בה, כאלו תאמר יהו"ה הוא שם קדוש יש בכחו להחיות מתים, אם תעבור דרך אלפא ביתא אחת יהיה נקצ"ק אז יוציא בהזכרת לבוש זה אליו כח האוצר העובר בו ויהיה כחו לעשות ענין כך וכך, ואם תעבור דרך אלפא ביתא שנית יהיה סרק"ר אז יוציא כל השער לפעול פעולה אחרת. וכן אל שם ב"ם יוחלף כ"ב פעמים ולו פעולה בכל שער ושער כפי ענייננו, וכבר נתבאר ענין זה על פי מגיד. ועוד כתב קרוב לזה בספר הקנה באותיות בראשית עד מ"ב אותיות ואמר שיש בכח האותיות מוחלפות דרך כ"ב [פעולות שונות], הורה ודאי על מדרגת מעלת השערים והיות בכחם פעולות גדולות מצד רוחנייותם. ואף לזה צריך

משקל לשקול במשל אותיות אהי"ה ופעולתו ולשקול כח האלפא ביתא ופעולתה, ואם יעבור השם דרך השער מה יתמזג בפעולה ההיא או מה יפעול בשתוף שני הכוחות, ואם תעבור שני שערים כזה, כי שם אהי"ה מוחלף בכ"ב הראשון יהיה לקצ"ק, ושנית יהיה ברק"ר, וכן אם תעבור שלשה שערים פעולתו בשיתוף שלשתן יחד כזה - לקצ"ק ברק"ר גשר"ש, או אם יעבור בעניין אחר שתעבור מעבר האלפא ביתות. והוא הכל ארבעה אותיות כזה, בראש הוא אהי"ה, מוחלף בראשונה הוא לקצ"ק, מוחלף באותיות אלו באלפא ביתא שנית יהיה מוז"ו, ואותיות אלו מוחלפות בשלישית יהיו ברק"ר, והרי הגיעה בשלישית אל מציאות שהגיעו האותיות עצמם בהיות חלופם ממש בשנית. וכזה הוא משקל הפעולות והשמות דרך העברתם בכ"ב, והיינו התלבש השם באור פעולת השערים, שאין ספק שכפי התלבש השם כן תהיה פעולתו:

ועוד צריך לשקול נקודת האותיות, וזה דבר גדול כי נשמת האותיות הוא הנקודה כדרך שהחכמה נשמה אל הבינה. והענין שהבינה סודה ה' והם חמש רתיכין קדישין כי בה ובסוד חמש רתיכין אלו שהם חס"ד גבור"ה ת"ת נצ"ח הו"ד הם האותיות דהיינו אחה"ע גיכ"ק דטלנ"ת זשר"ץ בומ"ף כדפרישית לעיל, ודרך בם העברת חמש נקודות שהם א א א א, ועוד דומה להם חמשה אחרים הם חמשה מלכים חמשה משרתים, והם קמ"ץ בחסד, צר"י בגבורה ששם הבינה, חול"ם בת"ת, חיר"ק בנצח, שור"ק בהוד, וכן פירש הרשב"י ע"ה. וכבר קנו האותיות חמשה הברות אלו בעת עוברם הנקודות דרך בהם, שכן חכמה בבינה, והם א - קמ"ץ, ב - ציר"י, ג - חיר"ק, ד - קמ"ץ, ה - צר"י או סגו"ל או שב"א, כי מוצא אחד להם בזה. ו - קמ"ץ, ז - קמ"ץ, ח - צר"י, ט - גם כן צר"י, י - חול"ם, הרי שבא סוד חול"ם ביו"ד סוד חכמה ששם גלוי הכתר שעל הדעת שזהו סוד חול"ם. אחרי כן כ - קמ"ץ ל - קמ"ץ, מ - צר"י, נ - שור"ק, ס - קמ"ץ, ע - קמ"ץ, פ - צר"י, צ - קמ"ץ, ק - חול"ם הוא בסוד עשר פעמים עשר דהיינו יו"ד. ר - צר"י, ש - חיר"ק, ת - קמ"ץ. הרי האותיות נשקלות במציאותם של הנקודות, והם אל הקמ"ץ חסד בצד הימין עשר אותיות א ד ו ז כ ל ס ע צ ת, ואל הגבורה צד שמאל ב ה ח ט מ פ ר שבעה אותיות, ואל הת"ת שנים י ק, ואל הנצח ג' ש' שני אותיות, ואל ההוד אות אחת והיא נ' שבו נפילה כדכתיב והודי נהפך עלי למשחית:

ויש להזכרת האותיות בניקוד אלו סגולה גדולה, והעד על זה שם המפורש שעיקר נקודתו כך יהוה, וכן פירש הרשב"י ע"ה בהרבה מקומות. [א"ה - הרמ"ק ז"ל בסידורו תפילה למשה מנקד בכל פעם יהוה, ובפרדס הביא בשם ספר ברית מנוחה יהוה, אבל פה בכ"י מודינא לא ברור]. וכן פירשו בעלי המעשה כי הזכרת שם אדני כזה יש בו כח

גדול. וכן שם אהיה והיינו ניקוד השם הגדול גם כן. ואמנם בהשתנות הניקוד צריך משקל גדול, ולא שיהיו הדברים על דרך מקרה אלא בסוד המשקל אל כל דבר. ופעמים שיצטרך שני מיני ניקוד אל שם אחד כדי שיהיה האחד לבוש אל השני, ולפעמים יצטרך גם טעמים, הכל במדה ובמשקל לפי צורך אל הכוונה. ומלאכה זו לא נמסרה אלא לנביאים ובעלי רוח הקדש שהיו שוקלים התיבות הנרצים אל כוונתם, פעמים מלאים פעמים חסרים, פעמים אותיות גדולות פעמים קטנות, פעמים נקוד כך פעמים כך, פעמים טעמים כך פעמים כך. וזו היא חכמת עזרא הסופר שהחזיר עטרת הטעמים והניקוד ליושנה. אך הכל במדה ובמשקל ובמשורה. וזהו דעת הספר לעיל באומרו שקלן וכו':

והנה פעמים גם כן שבהתחלף השם דרך הכ"ב תתחלף הניקוד ופעמים לא תתחלף, הכל לפי המשקל. והעד על זה שם ב"ם שע"פ הדרך המקובל מפי הגאונים עובר כל אות ואות שלשה או ארבעה ויותר מהאלפא ביתות, והיה אפשר להמציאו בראשונה, אלא הכוונה להמזיגו דרך השערים כדפרישית. ואף ניקודו בניקוד התורה, ויש לו כמה מיני ניקוד הכל לפי הנרצה בכוונה שבו פועל הבורא, אפילו להחיות מתים. והטעם שבו נברא העולם ובו כלול הכל, ולכך הוא סוד ל"ב נתיבות ועשר ספירות. והנראה לזה כי ל"ב הוא סוד כ"ב אותיות ועשר ספירות שבחכמה, ועשר הנשארות הם למעלה, ולכך כחו גדול לאין תכלית. וכשתדקדק תמצא שאין בו אותיות ה"מ"ס, מפני שהוא בניין העולם וקייומו, ואותיות אלו יורו קלקול, אמנם בהתחלף ימצא בו גם כן כח ההריסה. וזה סודו - אב"גית"ץ קר"עשט"ן נג"דיכ"ש בט"רצת"ג חק"בטנ"ע יג"לפז"ק שק"וצי"ת. ובו אל"ף אחת ושלשה ב'ב' וארבעה ג'ג'ג'ג', ו' אחת, ז' אחת, ח' אחת, ט'ט'ט' שלש, י'י'י'י' ארבע, כ' אחת, ל' אחת, נ'נ'נ' שלש, ע'ע' שתים, פ' אחת, צ'צ'צ' שלש, ק'ק'ק'ק' ארבע, ר'ר' שתים, ש'ש'ש' שלש, ת'ת'ת' שלש. הרי בפירוש כח מזיגת האותיות האלה לדעת כי צריך ארבע מאות פלונית ושלש מאות פלונית ושנים מאות פלונית ואחת מאות פלונית. ואין ספק שזה מין משקל אחד לדעת כמה אותיות יהיו ממין זה וכמה מזה, משקל שני באיזה צד יונחו אותיות אלו מצורפות קצתם בקצתם אות פלונית בצד אות פלונית, משקל שלישי בכמה תיבות יהיה השם נחלק, שיש שם נחלק לשבעה כזה, ויש לששה כשם אלהינו, ויש לחמשה כשם צבאות אלהים, ויש לארבעה כשם אהי"ה אדנ"י יהו"ה, ויש לשלש כשד"י ושם ע"ב וכיוצא, ויש לשתים כשם י"ה. והכל במדה ובמשקל. ומי יאמר ששם בן ארבע אותיות יכפל בו אות כשם אהי"ה וכשם יהו"ה וכי ספו תמו האותיות, אלא כי יוצר הכל ידע משקל האותיות (ומספרם) [ומסרם] לנביאים. ועל דרך זה אל הניקוד בהסתכל יחס האות ויחס מקומה ויחס הניקוד הקודם והמאוחר, וכל זה

הוא הוראה גדולה אל סידור המערכות האלהיות. וזה יספיק להקדמת דבר זה בע"ה, ועתה נבוא בביאור האלפא ביתות אלו אחת לאחת בסייעתא דשמיא:

יב א"ל ב"ת ג"ש ד"ר ה"ק ו"צ ז"פ ח"ע ט"ס י"נ כ"מ:

הדרך אשר נעלה בה אל אבני חפץ והשערים אשר נבא אליהם גילה לנו הרשב"י ע"ה בשיר השירים ששם פי' קצת מא"ת ב"ש, ועל פי אותו הדרך נפרש כולם בס"ד. והם כ"ב אבנים מתייחדים י"א זוגות. האחד א"ל - אין ספק שאל"ף יורה על הבינה, וכן הוא אל"ף בינה כמבואר בתיקונים. אמנם יורה על מציאותה בכתר שהוא שם אהי"ה, וכל אל"ף מורה אהי"ה וכן פירשו בתיקונים. ועוד יורה על היחוד הגמור שהוא י' למעלה י' למטה ו' בנתיים, דהיינו יחוד שני אורות אור ישר ואור הפוך ממטה למעלה וממעלה למטה, וזה פשוט ומבואר בכמה דוכתי:

ול' יורה התפשטות אל"ף כענין שהוא י' בראש. ו' מתפשטת עד עוקצה התחתון וזהו סוד עוקץ ל - שהיא י' תתאה ובעוקצו דק עקום שבה כוללת כל הנמצאות שממנה ולמטה בדקות, וגופה כולה הוא סוד ו' עילאה מתפשטת מחכמה בסוד הדעת, והיא באה לצד שמאל שהיא בינה ששם היא בעובי הנעשה בצד שמאל אל הב' שבה ששם חיבור י"ו אל הב' שהיא בינה. והיא מתפשטת בחסד בסוד שמאל בימין, ולכך בינה אזלא לגבי חסד ושם עושה סוד חסד בעובי כפל הלמד, וכבר בינה בעצמה שם אחוזה הגבורה, ומשך שמן הגבורה והבינה אל נצח וחסד הוא הת"ת, ועל ידי הוד ויסוד נוטה אל השמאל, ולא בעצם מפני שאינם דין גמור, אלא יורדים. ובין הוד שהוא לצד השמאל אל הימין ששם הנצח המשך הזה הוא יסוד, ולמטה העוקץ שהיא המלכות שפירשנו והרי מה שהיה אור מתעלם ונכלל זה בזה באלף נתפשט ונתגלה בסוד הלמד. וזהו א"ל זה מעלים וזה מציץ:

בזולת שנכלל במלה זו א"ל ועניינו ידוע ופירשנו בספ"ר בארוכה בסוד אותיותיו ומילואם אל"ף למ"ד ויש בהם צירופים יורו עניינים גדולים כזה - מא"ף לד"ל, מא"ד פל"ל, דל"ף מל"א, פל"א מד"ל, לא"ל פד"ם, פל"ל אד"ם, אפל"ל ד"ם, לד"ם אפ"ל, וכיוצא עוד רבים:

השני ב"ת. הנה השנים אלו קרובות במאד מאד כי צורתם יורה שלשה וי"ן כל אחד לעצמה, והם סוד ויס"ע ויב"א וי"ט והם חסד גבורה ת"ת. אמנם הבי"ת בבינה בחכמה יבנה בי"ת, והיא ברכה ובה התחילה תורה. והסוד כי יורה נקודה שעל בי"ת על צד שמאל סוד הבינה ודאי, וממנה משך הת"ת סוד הוא"ו בסוד הדעת אל החסד דהיינו מוליך לימין משה, וזהו רקיע המתפשט מן הבינה אל הימין חסד. אמנם אינו בחסד

עצמו אלא ברישא דנהירו דחסד דהיינו חכמה, ולכך בין שני הדבקים עב לרמוז אל נהירו דתרווייהו מחכמה. ושמשה במזרח דאיהי חכמה נהיר ובחסד אתמשך היינו הולך אל דרום וסובב אל צפון שיורד עם החסד דהיינו ו' בקומה עד הגבורה שהיא למטה מן הימין אל השמאל, וכדי להכניע הדין למטה מת"ת וגדולה בסוד שתי תקיעות המכניעות הדין לכך היא לא נאחזת בהם לבד אלא היא מטה מוצעת תחתיהם, ולכך לה עוקץ לאחוריה, עוד להורות שמשם היא יונקת מן החכמה שהיא למעלה מן החסד בעובי דבקות שני הוי"ן, וא"ו תתאה עוקמת ועוקצה לגבי מעלה לקבל מהחכמה לכבות אש דיניה, וזהו קדוש שני שהוא מהחכמה אל הגבורה, והיא נמשכת בסוד נצח הוד יסוד ביניהם והיינו משך וא"ו זה מן הימין אל השמאל, ומטה עוקצה לצד מטה דתמן מלכות שמאלית, וראה שמפני היפוכה כלפי מעלה ושיתוף החכמה עמהם וגבורה מקבלת היא רחמים בינה: אבל ת' מלכות יש בה דין ועליה נאמר והתאוית ת' והיא שני ואוי"ן כדפרישית. אמנם הוא"ו השלישית היא אוחזת בגבורה דין ולכך היא דבוקה בצד שמאל ועוקצה עקום שלא לקבל מן הימין, דהיינו סוד גבורה תתאה דאחידא בגבורה עילאה בסוד הדין סוד ראש השנה ודאי שהיא דין. אמנם בראש העליון דתמן אימא לא יניק לגבורה מן השמאל אלא מכניסה לפנים משורת הדין, ולכך התי"ו בראשה עודפת לצד שמאל אל דבקות וא"ו זו בה, ואז ברתא אושיטת אנפהא וקבילת מצד הגבורה מאימא, וזהו סוד יום הכפורים בסוד אחת ואחת דאימא אחידת בברתא כדפירשו בזוהר פרשת אמור וזהו סוד ב"ת אימא וברתא כחדא, וזהו סוד כי וא"ו זו שלישית של תי"ו מהופכת להורות אל הגבורה והדין וההפוך, ועם כל זה מתוק הדין בתשובה דאהדרת אימא אנפהא לברתא וברתא לאימא דינא אתבטיל, ולכך באות ת' נחתמין לחיים ולהפך בסוד ראש השנה ויום הכפורים וסוד החיתום:

וזהו סוד ב"ת, ומילואם בי"ת תי"ו ויש בהם צירופים בת"ת יו"י פירוש בתת ה', ו"י בתת"י, וב"י תת"י, תו"ב ית"י, תי"ב תו"י, תיב"ת י"ו, בת"ו ית"י, ב"ת ו' ית"י, וכיוצא עוד רבים:

השלישי ג"ש. גם שתי אותיות אלו שוות בעניינם, ואף אם אינם שוות בצורתם ממש. והענין כי אל"ף כתר, ב' חכמה ובינה, גימ"ל שלשה אבות וכן תחלתם מחסד שכך גמילות חסדים והסוד ראשה י',וסודה חכמה בשיתוף שלש ראשונות בה דהיינו סוד י' בכל מקום. אמנם יש בראש גימ"ל הרחבה קצת עד כמו מחצית היציע התחתונה, דהיינו הת"ת עד חציו שהוא סוד הימין שבו לבד, ונמשכת החסד מהחכמה והדעת ומגעת עד המלכות. וזהו סוד עוקץ ימין למטה והסוד חוט של חסד המשוך על אסת"ר, והיא שם

יונקת מהחסד ובעוקצה כלולים התחתונים כולם. וזהו סוד הזן את העולם כולו בחסד. והגבורה נאחז למעלה בחסד בסוד הנצח ושם יונקת ממנה סוד המים שבצפון שעל ידה העולם ניזון, והיא משפעת במלכות, ולכך היא נוטה כלפי מטה. וזהו סוד ובח"ג חסד גימ"ל נידונים על המים דהיינו נידונים מצד הגבורה, ומשם גבורות גשמים. והסוד שלחן בצפון נוטה כלפי מטה להמשיך בשולחן המזון שהיא יונקת מן הדרום:

אבל שי"ן יש בה סוד זה אבל לא ביחוד אל החסד כולו אלא גם בשמאל, שלשה ראשים שבשי"ן הם שלשה יודין סוד החכמה בסוד שלשה בחינותיה בשלש ראשונות, הרי שכולל גם הבינה בהיותה בשמאל, ושלשה ואוי"ן אלו נמשכין למטה בסוד שלשה אבות חסד גבורה ת"ת כל אחד במדרגתו ימין ושמאל ואמצע, אמנם בסוד החכמה כי שם עומק הנהרות ומשם נמשכים דרך בינה, ולכך עיקר שי"ן בבינה כדמוכח בכמה דוכתי, ונמשכין דרך נצח הוד ויסוד אל המלכות שהיא שלחן בצפון, ולכך נקודה אמצעית שאליה פניית השלשה היא בה בשמאל. ועם כל זה גם חסד ותפארת נוטים אליה אל הדרך להמשיכה ולכך וא"ו אמצעית נטויה מן הדרום למעלה בחכמה אל ההוד למטה בשמאל להמשיכה. והסוד ברכו"ת והודאו"ת כי ברכה בימין והודאה בשמאל, והיינו סוד משך הברכות מן החסד, והגבורה מסכמת אליהם בסוד מדת הוד שיש בה גם כן צד רחמים. וזהו סוד כריעה בברכת אברהם להשפיע ובברכת הודאה להודות על הברכות:

ומילואם גימ"ל שי"ן, ויש בהם צירופים ינ"ש גימ"ל, מ"ל ינשג"י, יג"ש מלי"ן, ימ"ש נגי"ל, יש"מ גיל"ן, ישל"מ גנ"י, ימש"ל גנ"י, י"ש ל"י מג"ן, יג"ש ל"י מ"ן, גמ"ל שינ"י, מ"י ל"י נג"ש, שג"ל ימנ"י, וכיוצא רבים:

הרביעי ד"ר. אלו קרובות זו לזו במאד מאד בצורתם ובשמם, זה ד"ל וזה ר"ש, זה ד"ל גבוה וזה רא"ש. והנה הראש היא בחכמה וכן פירש ר' שמעון ר' ר"ש ראשית חכמה, והכוונה התפשטות הנהרות אל הבינה ואל החסד. אמנם בצד החסד יורד עד המלכות כי שם אשד נחלי החכמה, ובצד הבינה נמשך הדעת עד הבינה והיינו ראש שיש שם כלפי מעלה, ועוקץ מורה על הבינה בסוד הדעת המתייחד עמה. וזהו בכוונתה רא"ש, ובכוונתה ר"ש ירצה בחכמה תתאה שהיא דלה וענייה שאין בעלה עמה ולכך אין לה מי"ש עולמות הכלולים בה כאשר נבאר מאתים לבד, ולכך אין לה באמצע וא"ו שהיא משלמת המנין, ולא י' שבין המאתים דהיינו עוקץ רביעי כאשר נבאר:

ד' היא קרובה לזו בשתי בחינותיה וטובה ממנה, כי היא ד"ל גבוה מן הראש, והיינו שתי בחינות הנהרות הנזכרות מתייחדות בבחינת חכמה דהיינו י' עוקץ ד' דהיינו עצם החכמה, ולמטה במלכות מורה היותה דלה ולא כר"ש אלא שיש לה מאתים ועשר והיינו

י' מיסוד שכלול עמה שמייחד אותה עם א"ח של אח"ד, ולכך היא דלה שאין בעלה ו' בתוך ה' עמה ולא כרא"ש שהיו"ד של יסוד עמה, ולכך הוא ד"ר דל"ת על רי"ש:
ומילואם דל"ת רי"ש, ויש בהם צירופים יד"ל תר"ש, לי"ת דר"ש, תיר"ש ד"ל, יר"ש דל"ת, ירש"ת ד"ל, ישר"ת ד"ל, תיש"ר ד"ל, תי"ש לד"ר, י"ש ת"ל ד"ר, תל"ש יר"ד, שת"ל די"ר, שת"ל דר"י, שי"ת לד"ר:
החמישי ה"ק. אלו קרובות זו לזו מאד בצורתם לבד, האמנם בה"א כלולה דל"ת ובקו"ף כלולה רי"ש, וכך הם מסודרות ה' על ק' כדמיון ד' על ר'. ואולם ה' כוללת י"ש עולמות דהיינו כל וא"ו וא"ו מהם מא"ה אמ"ה וא"ו ודאי, ושלשה אמות שלשה ווי"ן שלש מאות י' שבה הם יש עולמות, וירצה ייחוד החכמה שהיא י' בבינה שהיא שי"ן. וכן בה"א עצמה י' חכמה נבקעת בבינה בשלש נהרות, וכן בהיותה במלכות היא מיוחדת עם בעלה שהרי י' שבה יסוד כדפרישית ונטילת סימנין דבעלה דהיינו וא"ו בתוך ה"א:
אבל ק' היא הבינה ואין חכמה עמה, ולכך פשיטת סטרין דגבורה לתתאי והיינו אריכו דרגל קו"ף שהוא צד דאחידן בה אינון קליפין שהם כקו"ף לפני בני אדם, כן הם לפני הקדושה, וכן פירש הרשב"י ע"ה דבהאי אות תליין סטרין דשקר ולתתא הכי נמי. ולהכי אסתלקת י' מינה כדי שלא יגיעו בי' החיצונים ויפגלו הקדשים. ואפשר ה' בבינה ק' במלכות והם בסוד ותלכן שתיהן דהיינו תרוייהו דאתתרכו כענין שלח תשלח את האם. ועם היות שפירשנו כי ק' ור' הכל ענין אחד, עם כל זה נוסף בה ענין למעליותא דלא איתא אפילו בה"א, והיא שרגל ימיני נוטה אל צד רגל שמאלי לאחוז בו לבלתי יטמעו בין החיצונים, וזהו סוד ימינך ה' נאדרי בכח דהיינו היות הימין אוחז בשמאל לבלתי יאחזו בו החיצונים:
ומילואם ה"א קו"ף, ויש בו צירופים הוק"ף א', א"פ קו"ה, אפ"ו ק"ה, קפא"ו ה', פ"ה קא"ו, א"ף הק"ו:
הששי ו"צ. בענין וא"ו כבר נתבאר בכמה מקומות שהיא סוד הת"ת, אמנם יש בו בחינות שהיא עצמה ת"ת אבל ראשה עקום לצד שמאל דהיינו לגבי אימא דאיהי צדק"ה ועבידת עמיה צדקה. וכדי שלא לשכח בית אביו דהיינו חכמה, היא עושה קרן זוית אחריה בקצרה לינק מן החכמה, ומסלק עוקץ למעלה מזה לינק ממקורו שהוא שרשו הקדום, ואחרי כן למטה ממנו עוקץ למטה לינק מן הבינה דאיהי אימא. והנה שלשה בחינות אלו הוא ממשיכם דרך בו, כי הוא קו רחב שפתו האחד ימיני חסד מצד יניקתו מהחכמה, שפתו השנית גבורה מצד יניקתו מהבינה, ועצם האמצעי יניקתו מהכתר הלבן. ושפע זה נעלם בין שתי הקצוות והוא נמשך דרך בה בחס"ד גבור"ה ת"ת ונצ"ח הו"ד יסו"ד,

ויסוד עוקץ דק שבו מתערב הכל, וסוף העוקץ שם יניקת המלכות, הרי הכל מיוחד בסוד הוא"ו הזה:

וצ' יורה יחוד זה ולא כולו, כי בה סוד נ' וי', ואמנם יו"ד זאת אינה כשאר יו"דין, ששאר היו"דין (פניהם אל הימין אמנם זאת פניה אל השמאל) [פניהם אל השמאל, אמנם זאת פניה אל הימין]. ויו"ד זאת יש לה שלשה עוקצין כנודע שהיא שלש ראשונות. אמנם שאר יו"דין זקופות וזאת כפופה, והיינו יו"ד של צדי"ק בעת דאהדרת אנפוי משכינתא ואשתארת איהי נפילה בגלותא, ועם כל זה זווגא מאחורא איתא. וזה סוד צדקה דליתהא ראויה אל השפע והוא עושה צדקה עמה בלי חיוב שאין לה צדיקים, ולכך אין בו יכולת להשפיע מצד הדין שהוא מצד הבינה והגבורה, אלא חוזרת פניה השמאליים אל החכמה ובסוד החסד שבו טוב לרעים ולטובים הוא נוטל בצדקה, וכביש אנפוהי דבהיל לאסתכולי לעילא משום דלית צדיקייא בעלמא, ולכך יהיב מאחורא ולא יהיב ארישהא כדקא חזי משום דאיהי נמי לא ספק לה שפע דיסוד ובעאת למתבע מלעילא, ואיהי לא תבעת אלא מאימא, והיינו דאנפהא לאימא ואימא יהיב לה מצד עילא מתלתא מוחי, והיינו תלת רישין דנ' של צד"י, ופושט שפע זה דרך ענפיה כלם, והיינו משך שיש בה קרוב למשך וא"ו. ומפני שהשפע הזה נתן לה שלא במעשיה אלא בצדקה בחנם לכך היא צריכה לחלק, והיא מחלקת אל הטובים דהיינו צידי הדין למעלה, ולרעים והיינו צידי הדין למטה, והיינו טהורים ובלתי טהורים. וזהו מושבה שנמשך אליה ושם שני עוקצים אחד עליון אל הטהורים ואחד תחתון אל הבלתי טהורים. ושתי יניקות אלו שאמרנו אינם מספיקים ולכך שתיהם באים אל נקודה אחת לומר לך שצדקה אינה מספקת לבעליה, ולכך ו' על צדי"ק להורות על המעלה אשר לה על צד"י. אבל עם כל זה הם קרובות אלא דהא בבר והא בלא בר:

ומילואם צד"י וא"ו, צא"י דו"ו, צא"ו יו"ד, יצא"ו ו"ד, יצא"ו ד"ו, צ"ו ודא"י, וכמוהם רבים: השביעי ז"פ. הנה אותיות שמותם יורה על עניינם, כי הזי"ן שמה זי"ן מורה שהיא חרב או כיוצא בזה שהם כלי קרב ומלחמה, והפ"ה יורה היותם לשבח ולפייס, הרי שהם למלחמה ולתפלה ששתיהם צריכות ודאי. ואולם הזי"ן עיקרה במלכות אשה כלי זיינה עמה, והסוד דהיינו שהיא נוטלת אבנים לזרוק על אויביה כענין חזה הוית עד די מטורא אתגזרת אבן די לא בידין ומחת לצלמא. והנה האבן הזאת היא על ראש וא"ו והיינו י' שעל זי"ן, וענין יו"ד זאת הפך היו"דין, כל היו"דין כפופות קצת וזאת זקופה, כל היודי"ן נוטות לצד שמאל וזו לצד ימין, משל לבת מלך שהיא הולכת למקום גדודים היא נוטלת את אביה עמה, אף כאן היא מכוונת אל היו"ד שהיא חכמה, ולכך פניה אליה כי משם

איהי אב"ן יו"ד כיו"ד עילאה, ובכן מחת לצלמא. ועם כל זה יש לה בחינה עם הכתר ועם החכמה והבינה, ועוקץ הרביעי התחתון לצד ימין לכלול גם החסד, ומשם אל זועם בכל יום נגד הקליפות כנודע, ולכך היא נוטלת זיינין אלין עמה דלא דחילת. והיא נמשכת בסוד הוא"ו עוקץ קטן בראשה למטה, לרמוז שהיא אינה מזקקת אלא עם בעלה ולכך היא נמשלת ליונה, ולכך היא כתר בראש בעלה אש"ת חי"ל ודאי. ונמשכת דרך שש קצוות עד שהיא באה אל עוקץ קטן שאין שניה לה כלל. ואינון דלא כלילן בגוה כצורת אדם ציורא דקדושה קטלת לון וירתין מלכותא קדישי עליונין שפה אחת לקרא כלם בשם ה' ולעבדו שכם אחד. וזהו עוקץ אחד למטה סוף הזי"ן:

הפ' היא קרובה לזה ולא כמותה, שהיא אזדרזת לתפלה ולא לקרבא משום דכתיב מי האיש הירא ורך הלבב מעבירות שבידו, ואהדרת קדלא מקרבא והיינו אבנין דזיינין איתטמרו בגו לגו והיינו יו"ד שבתוך הפ', ואין לה כח למלחמה. ומצד מה מצד הדין, לכך נטיית היו"ד והתעלמה מצד שמאל היא, וצד ימין מכסה עליה בסוד כ' כתר דאיהי אימא עילאה נשרא עילאה דאגינת על אפרוחהא כדין ושלא כדין לפנים משורת הדין ודאי. ועם כל זה בעלה וא"ו זקיף רישא לנטלא חרבא וזיינין מלעילא לאגנא עלה בסוד צלותא, וזהו עוקץ שעל כ' לגבי עילאה. ואחר כך עם כל זה משפעת שעיר עזאזל לחיצונים והיינו עוקץ לצד מטה ועוקצו למעלה אל הקדושים צידי הדין כדפרישית לעיל גבי נו"ן של צדי"ק. וזה נראה היות כמעט קרובות זו לזו. ובחינת ז' על פ' כדפרישית:

ומילואם זי"ן פ"ה, וצירופם פי"ה ז"ן, יפ"ה ז"ן, פ"ה יז"ן, נזיפ"ה, הי"ן פ"ז, נז"פ ה"י, וכמותם רבים:

השמיני ח"ע. בענין חי"ת נודע שיש לה חטוטרת והסוד חסד עולה מימין גבורה משמאל ופגעי בגג ח' דאיהו ת"ת ואיהו נטיל להו בחינת חכמה שבזוית חי"ת בעוביה, ובחינת בינה שבזוית חי"ת בעוביה השמאלית, וסליק להו לתרין עטרין אלין כלילן בגוה לגבי כתרא עלאה. וזה סוד תרי חוטרי דמתייחדי כחד וסלקין כחד לעילא דק בעוקץ דק, ומושך שפע ומשפיע דרך הימין והשמאל, ומתרי עוקצי תתאין מתייחדין כמה מארי דמדין מארי דיללא מארי דיבבא מארי דמתקלאן מארי דשערי וכל אינון עלאין דתליין מימינא ומשמאלא ואיהי אושיד חיין לכולא, והיינו חי"ת חיין ודאי. ומציעתא אסתליק לעילא לעילא לאתר טמיר וגניז, והשפע נשפע דרך הימין והשמאל, וזהו סוד חטוטרת החי"ת כדפרישית:

עי"ן כמוה למפרע, כי תרין יו"דין דעל תרי וי"ן אינון חסד וגבורה, ועל ראשם חכמה ובינה ושתיהם נוטים אל האמצע והאמצע יורד ונוטה אל השמאל ועושה לו צנורות

אל כל צד להמשיך מה שמקבל משניהם אל כל אשר למטה, ולא על ידו ממש אלא התפשטות וא"ו זו מן החסד ומשתתף הגבורה עמו ומתפשטת מהם היסוד והמלכות להמשיך לתחתונים. וזה סוד ע' הפך ח', ולכך ח' למעלה מע' זו מקבלת מזו כזה:

ומילואם חי"ת עי"ן, ח"ן עיי"ת, ח"ן עית"י, ע"ת חינ"י, עית"ן ח"י, חת"ן עי"י, עי"י נח"ת, ע"ת חיי"ן, ענ"י תח"י, ענ"ת יח"י, וכמוהם רבים:

התשיעי ט"ס. אות ט' יורה על בינה, אמנם בסוד המשכתה למטה עד היסוד, ובה סוד השורש בענף וענף בשורש בסוד נעוץ סופו בתחלתו ותחלתו בסופו. ועל ידי אות זאת חיות הכל תלוי. והטעם כי ראשה האחד ואם הוא השמאלי בשלש ראשונות דהיינו שלשה ראשים, וגם חסד כלול שם בעוקץ רביעי ושריא על וא"ו ואתפשט ונחית לתתא עד מלכות ושם מתפשט מן השמאל שבו נבראו בריאת שמים וארץ, והכל בסוד בתשרי נברא העולם. ומפני שראה שאינם מתקיימים מפני הבדלם ממקורם שתף עמו חסד, והיינו שמתפשט מן השמאל אל הימין, ועדיין אין להם קיום מפני הפרדם ממקורם עד שחוזרים ומשתרשים במקורם מצד החסד. וזהו שחוזר ההתפשטות מצד ימין ומסתלק דרך המדרגות שירדו ועולים עד החכמה. ובסוד הימין משתרשין בהעלם בתוך סוד הראש, והיינו עוקץ שהוא התפשטות תחתון חוזר ומתעלם בראש ומשתרש למטה מעילתו. וזהו סוד ט' ולכך בו חיים כדפירשו בזוהר במקומות רבים:

ס' הוא סוד זה בקרוב שהוא התפשטות הבינה וחוזר, אמנם חסר בה שני דברים, האחד שאין התחתונים משתרשים בה כלל וזה טעם עוקץ למטה בסמ"ך דלא אשתרשו לעילא, והטעם דאיהי סמ"ך סתימא דלא כלילת בגוה אלא עילאין דקיקין בטהירו עילאה ואלין תתאין אשתארו לבר. והטעם שעלייתה הפך הט' כי סמ"ך נעשה ראש בצד הגבורה ומשם מתפשט אל הימין ובא לו לקרן זוית ששם חכמה וחסד, ומתפשט עד למטה נצח נגד החסד וחוזר ומתפשט בהוד ויסוד, ושם באותו עוקץ תחתון כלילן תתאי, וכד אסתליקת לעילא אתטמרת מתתאי, וההוא עוקץ לא סליק ואשתארו אינון לבר, וזה סוד סמ"ך. ומשום הכי חסר בה ב' [שני דברים] שאין חכמה וכתר כלולה בה כטי"ת כדפרישית, והא בהא תליא. ומטעם זה ט' ס' זה כנגד זה, וט' עולה על ס' ודאי כדפרישית:

ומילואם סמ"ך טי"ת, וצירופם סטי"ת מ"ך, סי"ט תמ"ך, סט"מ ית"ך, וכמוהם רבים:

העשירי י"נ. סוד היו"ד עמוקה במאד מאד, ומרוב עומקה היא גולם בלי מקבל בעצמותה כלל שלא כשאר האותיות. ואולם לולי שלשה עוקצים שבה אין מי שידע עניינה כי היא נקודה סתומה, אבל בראותינו שלשה עוקצים, אחד למעלה סוד הכתר, ואחד לצד ימין

גבוה מעט סוד החכמה, ואחד למטה מעט לצד שמאל הבינה, הורה הוראה גמורה כי שלשה נקודות אלו כלולות בעצמותה. ועתה צא וחשוב כי אחר שחכמה ובינה וכתר שעליהם כלולות בה, מה יהיה העלמה והסתרה. ואולם בלי ספק הכלל אשר בתוכה הם החכמה והכתר והבינה שבהם נבראו כל הנמצאות וכולם כלולות ביו"ד, וזהו כלם בחכמה עשית, היא ראש לכל האותיות שלא תמצא אות בעולם שלא תהיה יסודה יו"ד. וסודה גם כן בסוד אל"ף שפירשנו למעלה שהיא סוד א' י' בראש וי' בסוף גיו רקיע באמצעיתא. אמנם לה שני צנורות שבם משפעת האחד מימין והוא עוקץ התחתון שמשם מתפשטין ל"ב נתיבות אל כל הספירות, אמנם אל הבינה שבה משם אצילות כל והיא נקודה שממנה התפשטות עשר ספירות דרך הבינה שמשם נאצלו. ועוקץ עליון בו קבלת הכל ממקור הכל. וסוד זה האות היא הופכת פניה מהסתכל במאצילה ומבטת במה שלמטה ממנה להמשיכם. והקבלה היא בעוקץ עליון, ובישול השפע בעוקץ ימין. והמשכו באחד משני דרכים, או בל"ב נתיבות והוא עוקץ תחתון, או בנתיב לא ידעו עי"ט שבו נאצלו הכל והוא בצד הבינה לא למטה ולא למעלה. ובו בחינת ייחוד חכמה בבינה, והיא בחינה נבחרת משפע כנודע:

והנו"ן היא סוד מלכות למטה בסוד קבלתה השפע מהשמאל ולכך פניה אל השמאל. ועם כל זה כוונתה לקבל הנשפע מן היו"ד שם, ולכך בראשה שלשה נקודות שלשה עוקצים כיו"ד, ונמשכת דרך ימין, ועם כל זה אי אפשר אם לא שהיא משפעת לסטרי דדינא, ולכך חוזרת אל השמאל ולה שם שני עוקצים להשפיע אל הטהורים ולבלתי טהורים כדפרישית. ומפני זה היא אומרת שמוני נוטרה את הכרמים דהיינו סטרי דדינא, כרמי שלי לא נטרתי היינו עוקץ גימ"ל למטה מצד ימין להשפיע לישראל שאין לה. ולכך היא סוכת דוד הנופלת, ולכך אזלא ביו"ד זו למעלה וזו למטה לתקוני לה כנודע:

ומילואם יו"ד נו"ן, וצירופם יודו"ן נ', י"ד ונו"ן, ד"ו ינו"ן, די"ן נו"ו, די"ו נו"ן, וכמוהם רבים: האחד עשר כ"ם. נודע כי הכ' היא כתר והיא בינה בכתר, כי משם נקראת הראשונה כת"ר, ואין ספק שיורה היותה כותרת את כולם, וכל הספירות כלולות בתוכה מטעם שכולם נשרשות בבינה, ובינה בכתר, והכוונה שבינה היא מקבלת מהכתר עצמו מצד בינה שבו, ולכך לה עוקץ לצד שמאל כלפי מעלה. ומתפשטת בסוד הדעת דהיינו ו' מן הבינה אל החכמה, ושם אינה מקבלת מכתר אלא מעצם החכמה ולכך היא עגולה לצד ימין, והסוד ה' שבשם י"ה. ואחרי כן משם היא מתפשטת דרך הימין בסוד חסידה ברושים ביתה, דהיינו אברהם ראש לכל האבות, ומשם היא נק' חסידה, ויורדת דרך הנצח, ומשם היא נוטה אל ההוד, דאימא עילאה עד הוד אתפשטת, ודרך הק"ו הזה היא

כוללת יסוד ומלכות שהם בין נצח והוד, וגבורה כלולה למעלה בגג שמאל ות"ת כלול בק"ו היורד מחסד לנצח, בענין שהיא כוללת כל האצילות. אמנם היא פתוחה להשפיע והיא היכל פתוח לרוחה, ונקודה שבתוך ההיכל כלולה בעצמותה למשוך:

ואות מ' תכלול גם כן בעצמה כ', ונוסף עליה התפשטות סוד העוקץ העליון כלפי מטה, ובמקום שהיתה מקבלת מהכתר ירד הדעת סוד ו' וסגר הדלת. ועם כל זה יש לה פתיחה להשפיע, ולא כל כך שסוף סוף ההשפעה בשמאל ונסגר קצת הפתח. ולכך נ' גובר על מ':

ומילואם כ"ף מ"ם, וצירופם מכפ"ם, ממ"ך פ', וכמוהם רבים:

ובזה נתבארה זאת האלפא ביתא בס"ד:

יג א"ב ג"ת ד"ש ה"ר ו"ק ז"צ ח"פ ט"ע י"ס כ"נ ל"מ:

האחד א"ב. האל"ף בה שני יו"דין קוא"ו ועניינו סוד וייצר, והענין החותם ושתי עינים כזה י ו י, והסוד גדולה י' מצד אחד שהיא חסד ימנית דתמן י', גבורה מצד שני ששם המלכות שהיא גם כן יו"ד, ואפשר שגם כן חכמה בגבורה בסוד קדוש שני, וכן פירשו בתיקונים. הרי שתי יו"דין הם חכמה בחסד ומלכות בגבורה הם הם שתי זרועות, וכן פירש הרשב"י ע"ה בשיר השירים בשם א"ל עיין שם. אמנם שתי הזרועות האלו אוחזים בחוט השדרה שהוא ו' אמצעית ת"ת, האמנם י' ראשונה מצד חסד נותן בו כדרכו סוד אהבת חסד אל הזווג, אמנם י' שניה אינה משפעת שהיא כלפי מעלה, ואפשר שהכוונה שלא למשוך למטה מצד שמאל שלא יקבלו הרעים, ועם כל זה היא מועלת שדרך ראשה שואבת מלמטה המעשים ההגונים כדי שלא יהיה כח אל הדין לקנתר, ועתה בזה נסתלק כח החצונים. וסוד ו' בה דבוקה יו"ד ראשונה למטה ויו"ד שניה למעלה, כי תחלה תקבל המעשים ההגונים ואחרי כן תקבל שאר השפע להשפיע, ולכך היא מעלה המעשים עד חלק אחרון שבוא"ו עד הבינה שמשם הוא נמשך מן השמאל אימא עילאה ועדיה הגעת הנשמות במעשה המצוות. ואחרי כן יונק מאבא מחסד עד נצח ולכך יו"ד עילאה יורדת עד חלק אמצעיתו שהוא נצח והוא נוטל משמאל תחלת האהבה ומסיים בימין, אומר לצפון תני ולתימן אל תכלאי. והוא משפיע בה אפילו מה שמקבל מהבינה דרך הימין, ולכך וא"ו נטויה לצד הימין. ועוד וא"ו יש לה שני עוקצים קטנים בקצה העליון למעלה ברחבה והם סוד קבלתה מבינה ומחכמה שבבינה, ורוחבם כרוחב הקולמוס, ושתיהם בצד שמאל, ואף לו שתים בימין למטה שגם הוא נותן לה משתיהם עם היות שהוא נותן בימין, אם שמן מן חכמה הרי שמן מצנור אחד, אם יין מבינה הרי יין בצנור שני בסוד השמאל הכלול בימין:

אבל ב' בה כלולים שלשה ואוין ימין ושמאל ואמצע, אבל עם כל זה אינם ברחמים כקודמין שהעליון חסד נוטה גם כן אל השמאל, ומשם היא מושכת למטה אל הת"ת, עם היות שהת"ת ימיני אוחז בחסד בצד ימין, עם כל זה החסד רודף אחר אבא ואבא באימא אשתכח. וזהו ו' ימיני נוטה והולך אל השמאל, אבל ו' אמצעי אוחז בשתיהם בימין ומכריע הגבורה לצד הימין, וחלק הגבורה שבבינה מקבלו על ידי חסד משם ונותן לו על ידי החסד בצד הימין. וזהו שהוא מקבל בימין באותו עוקץ בכח הת"ת שהוא מכריעו אל החסד, ועם כל זה הוא משפיע לאותם שיש להם חלק בו, ולכך בו שני קוצים בשמאל שהיא הולכת אל השמאל ושם משפיע אל הקדושה מלכות, וחלק לנערותיה בו גם כן שכן כל ביתה לבוש שנים. וזהו א"ב, ואל"ף גובר על בי"ת כדפרישית:

ומילואם אל"ף בי"ת, וצירופם תב"א פי"ל, בי"ת אפ"ל, אי"ב תפ"ל, ב"ת פלי"א, ב"ת יפל"א, לב"ת אפ"י, אפ"י תב"ל, בלת"י א"ף, וכמוהם רבים:

השני ג"ת. הגימ"ל הוא מורה על סוד שלשה קוים הנזכרים ממשיכים שפע כלם בימין, והמותר כענין שעיר עזאזל ניתן אל החוץ. וזה טעם ענין גימ"ל שראשה היא י' ראשונה של א' משפיע בראש ו' ואינה מניח אותה שתקבל מאימא אלא אבא משיך ליה לגביה לברא ויהיב ליה בימין ואימא באבא אתכלילת, ולכך ראש גימ"ל גדול מיו"ד מעט קרוב לשיעור שני יו"דין. ואחרי כן וא"ו אינו נותן אל הגבורה אלא הוא בעצמו בסוד הימין משפיע אל הראוים אנו ישראל החקוקים במדת ת"ת, לכך לה עוקץ למטה שבו אחוזים היסוד והמלכות וכל הנפשות הקדושות. והגבורה נוטה למטה, לא שיעלו החצונים ליקח חלקם משלחן המלך ח"ו, אלא ושלח אותו ביד איש עתי המדברה. וזהו סוד נטיית הקו הזה של גימ"ל עד קרוב חוץ לעוקץ, דהיינו המדברה מדבר נחש שרף ועקרב וצמאון ארץ גזרה, ולא קא זכו משלחן גבוה. וישראל עושה חיל למעלה מהמלאכים, והם מקבלים בימין של גבורה דהיינו עוקץ עליון שבק"ו זה, וחצונים בעוקץ תחתון. וישראל בעוקץ ימין למעלה ששם כלולות יסוד ומלכות ושם הייחוד, ושם בצד הוד דבקה הגבורה כדפרישית:

והתי"ו קרוב לזה בשנוי קצת, שהיא מקבלת מבינה, ולכך חסד נקיט ולקיט מאימא, ולכך וא"ו עילאה (שב"ת) [שבת'] דהיינו סוד ו' של חסד מושכת מן השמאל ובאה אל הימין ששם מקומה ומשפיע בת"ת, ות"ת מושך ונותן למטה וזהו עוקץ תחתון למטה בימין אל התי"ו. והגבורה אינה נותנת עתה אל החצונים כדי שלא לערבב ושלא לנסך יין השמור, כי עתה הקבלה מן אימא ותמן יין וצריך היין שמירה. אבל בגימ"ל שהוא שמן אין צריך שמירה, ולכך בגימ"ל היא נותנת בתי"ו אדרבא היא הופכת פניה כדי

ללמד זכות בסוד המעשים טובים, והיא מראה לאימא מעשה הבנים ששם הנשמות באימא כנודע. והיא סיוע להמשיך אל החסד, ואנפוי עקיפין אל החוץ לתת [שעיר] [זעיר] שם שלא לבלבל, וזה מצד שעיר שמאל חלק קטן אבל לא שיהיה מחלק הקדושה, ולכך רגל זה עקום אל החוץ לרמוז שמשלו שמרי יין שיש שם נותנים להם, לא מן היין שלא ינסכוהו:

ומילואם גימ"ל תי"ו, וצירופם גלו"י מ"ת, גי"ו תימ"ל, לו"י ימת"ג, לו"י מתג"י, גויי"ם ת"ל, ג"י י"מ תל"ו, וכיוצא רבים:

השלישי ד"ש. הדל"ת יורה רחמים יותר מהתי"ו, והטעם כי הגבורה נכללת בבינה וזה טעם ראשה בשמאל [ע"ב] [עב] וחסד שם מקבלת ק"ו הדין והחסד ונוטה אל מקומה בסוד עקידת יצחק, ושם בשפע היו"ד שעליה שהיא חכמה והיינו עוקץ גדול אשר שם מקבלת ונותנת אל הגבורה הכלולה בה וממתיקה ברחמים וחסד, והת"ת מקבל הכל ומושך אותו דרך הימין ומלא העולמות כולן שפע ורחמים עד בלי די. אבל שי"ן היא מקבלת מכלם מכל צד וצד בפני עצמו לא כלולים בד', ולכך היא שלשה ויי"ן. ומה שהם מיוחדים בד' הם נפרדים בשי"ן, עם כל זה יו"ד היא נבקעת בשלשתן דהיינו שלשה ראשין בשי"ן, ולכך הוא סוד חסד, רק שאינה כלולה כד', והיא מושכת הכל, וחסד פשיט פשיטותא דיליה, ומקבלת מכלם, ואחרי כן היא ממשיכם למטה. וזהו שק"ו הימין מתפשט למטה משלשה ויי"ן ומקבל כלם בה לכלול אותם בעצמה, והיא נותנת לניזונים כדפרישית. ואפשר דבהני תליין בני בקו (הימין) [האמצעי], חיי בקו ימין, ומזוני בקו שמאל, מצד מזל עליון דהיינו שלשה יו"דין שבראשה, ועם כל זה לא בזכותא תלייא מלתא, דהיינו צד שמאל זכותא היכל זכות שבה, אלא במזלא פירוש בצד חסד עילאה דאתמשך מלעילא, והיא מזילה אותם לתתא כדפרישית. ועם כל זה עדיפא דל"ת משי"ן שכל הקצוות מיוחדים בה ייחוד גמור כדפרישית, ולכך דל"ת גוברת על שי"ן:

ומילואם דל"ת שי"ן, וצירופם שד"י תל"ן, שנ"י לד"ת, של"י נד"ת, לד"ן שת"י, ת"ן ל"י ש"ד, דת"י נש"ל, יש"ן לד"ת, לי"ש תד"ן, וכמוהם רבים:

הרביעי ה"ר. סוד ה' בזולת שכלולה בתוכה סוד דל"ת שפירשנו, עוד הוסיפה ו' אחת והיא סוד ו' אמצעית ק"ו האמצעית, והוא בן י"ה דנפיק מאימא, ועם כל זה אינה דבוקה בה כדי להמשך אל החכמה כזה, כי בקרן זוית דרומית מזרחית קיימא אבא, וסוד השמש שהוא הבן שהולך אל דרום וסובב אל צפון, ולכך תלוי ולא נקשר שהוא יונק פעמים בצפון בצד הבינה דהיינו ב"ן י"ה יה"ו, ופעמים מאבא. ושפע זה נוסף הנה אל המלכות, מה שאין כן בדל"ת שהכל בסוד השמן, וכאן שמן ויין כלילן כחדא:

ור' שהיא בינה אינה מקבלת אלא מבינה, אמנם משפיעה בחסד, ועם כל זה גבורה אינה בה בפני עצמה כדפרישית. ולכך היא אחת מן השמאל אל הימין. ומפני הסתלקות עוקץ ימיני ממנה לכך גם הת"ת אינו בפני עצמו אלא מיוחד עמהם בכלל. וזהו סוד עובי האות עצמה שהק"ו העליון הוא חסד וק"ו התחתון גבורה, ועצם גוף האות ת"ת, והם יוצאים מבינה דהיינו עוקץ שמאלי שברי"ש עצמה, ובינה נותנם בחסד כלם יחד. וזהו שהולך מבינה אל החסד, וחסד ממשיכם למטה בימין:

ומילואם ה"א רי"ש, וצירופם אי"ה ש"ר, א"י הש"ר, א"י שר"ה, י"ה אש"ר, י"ה רא"ש, ה"י רא"ש, אר"י ש"ה, י"ש אר"ה, שאר"ה י', שא"י ה"ר, הר"י ש"א, וכמוהם רבים:

החמישי ו"ק. בענין הוא"ו אין ספק שיש בו סוד הקדושה, אמנם בהעלם גדול, שאין בגופה בית קיבול, והיא קרובה אל היו"ד, והיינו אדם ועליה נאמר ודמות פניהם פני אדם. אמנם מטה פניה נגד פני השור דאיהי דינא להחזירה רחמים. וקודם שחטאו ישראל בעגל לא היה כח בדין לקטרג עליהם ולא היו צריכים אל בחינת המדה הזו שהיא להכריע הדין אל הימין מפני זכותם, אמנם כשחטאו בעגל האדם הופך פניו אל השור שלא יקנטר. ומכריע האש אל המים, ופני שור על ידי אדם נעשים פני כרוב, מאי כרוב כרביא ולא אדם ממש אלא תולדות אדם. ולכך וא"ו היא הופכת פניה אל השמאל לבטל דינה. ועם כל זה מצד מה שהיא משתתפת עמה הוכרח לפרנס כחותיה סטרי דינא דכיין, ולכך אל הוא"ו עוקץ למטה נוטה חדודה אל השמאל לזון המלכות עם נערותיה, עם שהוא מצד הדין, וזהו וא"ו:

אבל קו"ף עם היותה מתקנת הדין קצת מצד מה שהיא באה מן השמאל אל הימין, עם כל זה בהיותה משפעת היא מושכת גם כן שפע הימין אל השמאל קצת אל סטרי טהרה. וזהו פשיטות ר' של קו"ף שהיא באה עד כנגד האמצע ועוד להמשיך השפע במזיגת דין, ועם כל זה רובו דין אל התחתונים כדפרישית. ואף החצונים נכללים בה בסוד השמאל שהוא גבורה, וזהו רגל קו"ף דאחידא בשמאלא ומשיך לתתא חוץ מן האות שמורה חוץ ממקום טבעה והקדושה. ובזה הרגל תלויים אף אותם שאינם קדושים עם קדושים, כפי סדר השתלשלות מדרגה אחר מדרגה עד השפל של המדרגות. ומטעם זה יש קצת דמיון בבחינה זו אל הוא"ו עם הקו"ף, ועם כל זה וא"ו עולה למעלה:

ומילואם וא"ו קו"ף, וצירופם וא"ף קו"ו, וקפא"ו ו', פו"ק וא"ו, וכמוהם רבים:

הששי ז"צ. כבר פירשו בזוהר כי הזי"ן ענינה י' על ו', ויו"ד איהי שכינתא, ו' בעלה, והיא עטרה בראש בעלה, ולא בעלה ממש אלא יסוד, דהיינו וא"ו זעירא, וכן פירשו בתיקונים. ואולם היא על בעלה בסוד שלש בחינות שיש בו, האחד בחינת הימין שמקבלת מן

הימין, והשני בחינת השמאל שמקבלת מן השמאל, והשלישי בחינת האמצע. וזהו סוד ויס"ע ויב"א וי"ט דסלקין תלתא ווי"ן י"ח, והיינו יסוד שנקרא ח"י, והם ח"י ברכות לראש צדיק. ולכך היא עטרה עליו בסוד כתר כהונה אל הימין וכתר מלכות אל השמאל וכתר תורה באמצע, והיינו שלשה עוקצים שיש אל ראש הזי"ן, והרביעי כתר שם טוב עולה על גביהן והיינו סוד העלם היסוד בכתר, ומשם יש לו בחינה דקה רביעית כענין הדעת אל הת"ת, ואף תמן רכיבת, והוא כתר שם טוב שהוא על הכל. וכן בבחינות אלו להפך הם אל הצדיק, כי צדיק הוא סוד י' יסוד על נו"ן שהיא מלכות, ומה דהות תמן לעילא עטרה היא לתתא אתר בית מותבא ליה, ולכך היא נ' נפילה תחת רגלוהי, ולכך לו צורת י' דקמיט בגווייהו שלשה בחינות הנזכרות שהיו למעלה בבחינת וא"ו, דהיינו פשיט לון לעילא לסלקא לה, והכא קמיט לון לתתא לנחתא עלה השפע משלשה בחינות. וכן היא נו"ן מקבלת משלשה שבו שלשה שבה, והיינו נ' שיש בה י' בראשה נגד החסד, וגופיה ו' נגד הת"ת, ומושבה נגד הגבורה, והם שלשה בחינות נגד שלשה. נמצא זי"ן וצד"י ענין אחד להם, ומפני מעלת הזי"ן על הצד"י כדפרישית לכך זי"ן על צד"י:

ומילואם זי"ן צד"י, וצירופם זיי"ן צ"ד, ציד"י ז"ן, ז"ד ציי"ן, די"ק זי"ן, צייי"ד ז"ן:

השביעי ח"פ. שתי אותיות אלו קרובות במספר כנודע, וגם שכנות שזו לחי"ך וזו לפ"ה. אמנם חי"ת ימצא בה שהיא אכסדרא, וה"א גם כן אכסדרא אמנם ה' היא פתוחה משני מקומות, וזו אינה פתוחה אלא ממקום אחד, מורה על צד המעלה סתום שאין בו השגה כלל, ולכך היא מבוי שאינו מפולש שאין הדעת עולה משם ולמעלה. והטעם שהיא בינה שמינית ודאי ובה סוד חכמה וסוד חיים, ואין לעלות למעלה ממנה. ועניינה היות הדעת שהוא הת"ת למעלה סוגר ואוחז תרין עטרין דאבא ואימא, ולכך בזוית ימין שם יש עובי מורה על אבא לגבי חסד, ובזוית שמאל אימא לגבי גבורה, ונחית לון לתתא הני תרין עטרין. והסוד יו"ה ברא בין אבא ואימא, ומשיך מתמן אותם העטרות הנעלמות בתוכן, ומשם נמשכות דרך הקוים להשקות הספירות. והיינו נמי י' שיורד על נצח וה' שיורד על הוד:

אמנם פ"ה לה בחינה זו גם כן כדפרישית, אבל לא בדרך זה אלא ד' היא הבינה ומושכת אליה היו"ד עם סוד הדעת הקושר שתיהם יחד, ומשם הכ' שבה מושכת אותה דרך הימין וגם אל השמאל בסיבוב ענין הפ"א שהוא מן הבינה אל החסד ואל הנצח, ומשם אל השמאל אל הגבורה הוד. והיינו המשך שלשה קוים של (הכ') [הפ'] ולא בדומה ממש אל החי"ת. לכך חי"ת גובר על פ"ה:

ומילואם חי"ת פ"ה, וצירופם פ"ת החי"י, הפ"ת ח"י, ח"פ ית"ה, וכיוצא רבים:

השמיני ט"ע. הטי"ת היא מורה אל סוד האצילות כולו בכלל, וזה במה שיורד אל נקודת העוקץ השמור בתוכו יורה על הדק הנעלם המחיה העולמות כולם, והוא כסא אל המאציל, ולכך נכנס בפנימיות האות להורות שאין יכולת בכל הנקרא במציאות אם לא על ידי סבה זו שהוא על כל ובתוך הכל, והכל שואבים ממנה החיים, והוא למעלה ולמטה ומצדה ימצא הכל. זהו סוד המשך האות אל האורך והרוחב סוד המדות, ונקודה זו כמרכז בתוך העגולה, כי היא הנותן מדה לכל המדות כרצון המאציל. ואולם למטה מנקודה זאת סוד תשעה נקודות שהם סוד מרכבה אל הנקבה כדפירש הרשב"י ע"ה בסתרי אותיות, והיינו ט'. ולהיות אותיות מאל"ף ועד תי"ו טי"ת מרכבה ליו"ד, לכך יו"ד היא מצויירת ראש לכל האות בצדה השני, מורה אל היות המאציל הזה קודם לנאצליו ומאוחר לנאצליו. והנה בהתפשט למעלה הנקודה הנעלמת כזה, יורה על קדימתו לכל, ובהיותו למטה יורה על חיותו לכל, ובהיות ראש לסוף היו"ד ואינו בראש יו"ד כזה, יורה כי בסוף הנאצלים הוא גם כן, שהוא הנותן סוף לכל סוף והוא ראשון והוא אחרון. גם כן יורה כי המדות עצמם הם זו למטה מזו, אמנם בבחינת מאצילם כלם שוים למטה, ראש בסוף סוף בראש כחשיכה כאורה. גם כן יורה כי על ידי הספירות נקשרות נעוץ סופם בתחלתם ותחלתם בסופם, וזהו קשר אות זה ראשו בסופו וסופו בראשו:

אמנם בעי"ן יש קצת מעניינים אלו, שהוא הרמז אל השגחת העין העליון בעין התחתון בסוד כי עין בעין יראו, והיינו סוד ההשגחה שאין הסתר והעלם אליה לעולם, והיינו עינא דאריך דלית ליה גבינין מורה שאם רגע אחד השגחתו יסתלק יספו כלם כרגע, ובהשגחתו מחיה הכל ומעמיד הכל. וזהו סוד צד ימין שבעין שהוא למעלה ויורד למטה, ועין שמאלי שהוא סוד הזעיר הוא תלוי בו כקמיע בזרוע, כתינוק בחיק אביו, כן אריך אנפין סובל הכל ומחיה הכל וזן הכל בכח מאצילו כדפרישית. ואפילו תחתונים למטה משבע הנאצלים, דהיינו מה שיורד העין למטה משבע, שנית כלם אינם עומדים אלא בכחו הגדול, וזה משך העין למטה אפילו בשמאל. וזהו שאמרו בתיקונים וקב"ה נהיר בעשר ספירות דאצילות ובעשר דבריאה ובעשר כתות דמלאכין ובעשר גלגלי רקיעין. ולכך אותיות אלו קרובות זו אל זו, ועם כל זה ט' גובר בלי ספק:

ומילואם טי"ת עי"ן, וצירופם נט"ע יתי"ר, תטענ"י י', תט"ע יי"ן, וכמוהם רבים:

התשיעי י"ס. אין ספק שהיו"ד היא נקודת חכמה, והיא תקרא נקודה כי כמו שהנקודה ראש לכל כנודע, כן החכמה ראש לכל הספירות. וכמו שהנקודה יסוד לכל מוסד אם עגולה או איזה דבר שיהיה מן החכמה יסוד ממה שנכנס בגדר יש. אמנם קדם אליה האין והוא הכתר, לכך היא מורה באצבע אל הכתר הקודמת. וממנה נמשך כל העגולה

וכל מציאות הספירות, לכך היא מראה בעוקץ למטה כאלו אומרת זה שלמעלה ממני נתן בי כח להתאצל ולהתהוות זה שלמטה ממני. והנה מן היו"ד שהיא נקודה יתפשט ההיכל שהוא בינה, ובינה זו היא היכל בת חמשה ה"א שבה, ועל ידי הנקודה שבתוכה היא עולה ששה דהיינו ס' ששים כיצד עשר פעמים ה' הם חמשים, וי' עצמ' הם ששים, והיינו סוד עגולה סתומה, כי הנקודה בהיכלה, ולכך היא סותמת הכל ואינה פתוחה אלא אחר התעלם הנקודה ממנה, כענין הנקבה שאינה מוציאה התולדות מצדה אלא בהסתלק הזכר מעליה, וכן בינה אינה פותחת אסיריה ביתה אם לא בהסתלק החכמה. אחרי כן היא בחינת מ', ואחרי כן ה', ופותחת ומראה האצילות שבתוכה לחוץ, וזהו ס' שהיא סתומה. והדרך הנכון י' היא סתומה מכל צד, וסמ"ך היא פתוחה מבפנים וסתומה מבחוץ קרובה אל היו"ד בבחינה אחת, ולכך הם קרובות זו לזו י' ס'. ויו"ד דקה ונעלמת יותר ולכך היא גוברת על סמ"ך:

ומילואם יו"ד סמ"ך, וצירופם וסמ"ך י"ד, סמ"ך יד"ו, ס"ך מיד"ו, כי"ס דמ"ו, וכמוהם רבים:

העשירי כ"נ. אלו האותיות הפכיות זו מזו ממש שהרי כ' כתר ונ' נפילה, האמנם כ"ף יורה על סוד המלכות שהיא כ"ף אחת עשרה זהב מלאה קטרת, והיא בשמאל למטה גבורה תתאה דאתי מגבורה עילאה, וימינא אחיד בה וסליק לה לעילא לאתר דלא שליט בה עינא. וזה סוד שהיא נמשכת עשר מלמעלה למטה, ולכך היא בשפל המדרגות, ובסילוקה היא עולה עד הכתר להיותה שם כתר, והיינו עשר ממטה למעלה שהוא עשרים. וזהו סוד כתר יתנו לך ה' אלהינו דהיינו סילוק המלכות להיותה כתר מלמטה ממקומה שמאלית נוטה אל השמאל גבורה, משם באה דרך הוד ויסוד אל הנצח, והוא ק"ו אשר למטה, ומנצח עולה דרך ת"ת וגדולה שבימין אל החכמה וזהו קו הימין, והיינו יתנו לך ה' שהוא חכמה, ואחרי כן בא אל הבינה וזהו אלהינו. ולכך קו אל הימין אל השמאל. ואחרי כן היא נאחזת בכתר בכח אבא ואימא, וזהו עוקץ שעולה להיותה כתר, דהיינו בחינת אימא בכתר:

אמנם נו"ן יש בה הירידה ולא העליה, ולכך היא י' למעלה ונמשך מדרך הימין למטה בשמאל, ושם היא מדרגה עשירית ואינה עולה להיותה כתר כמו כ'. אמנם יש לה דרך להתעלות בהיות האור מתרבה בה עד שתוכל להאיר ממטה למעלה, וזהו בהיותה מלאה שפע מבעלה במילואה כזה נו"ן, שאז בעלה וא"ו מעלה אותה אל הכתר אימא עילאה, ושם היא נו"ן פשוטה, ואז במילואה קרובה אל הכ' ולכך יתייחסו שתיהן, וכ"ף לעולם גוברת:

ומילואם נו"ן כ"ף, וצירופם פ"ן וכ"ן, פנ"ו כ"ן, כנ"ו פ"ן:
האחד עשר ל"מ. האותיות האלה שכנות וקרובות במאד מאד, כי ל' ירצה סוד הדעת המתעלה אל הכתר ושם יונק השפע, וראשו יורה על קבלתה מחכמה ובינה, ולכך יש לה ראש למעלה בסוד היו"ד, ויורד למטה בסוד הדעת, שהוא יונק משתיהן. ואחרי כן הוא משפיע למטה בסוד כ"ף שהיא מלכות כף אחת וכו', והיינו סוד יהו"ה, י"ה בראשה, ו' פשיטות צוארה, גופה למטה ה'. ובסוד זה ממש למטה מ', אלא שמורה אבא על ברתא אימא על ברא, בסוד ה' בחכמה יסד ארץ. הנה גוף המ' בצד שמאל על ו' שהוא בת"ת יש בו ראש והוא אימא, והגוף עצמה בימין שהיא כמו כף יש לה ראש והיא אבא. והיינו י' לגבי ה', ו' לגבי ה', בסוד יהה"ו. וזה צירוף אחד מצירופי ה' הטובים. ולכך ל' שהוא השם ביושר גובר על מ', וקרובות זו לזו מאד:
ומילואם למ"ד מ"ם, וצירופם מלמ"ד מ', ממלמ"ד, מלמד"ם, וכמוהם רבים. ובזה נתבארה זאת האלפא ביתא בס"ד:

יד א"ג ד"ת ה"ש ו"ר ז"ק ח"ץ ט"פ י"ע כ"ס ל"נ ב"מ:
האחד א"ג. נודע בענין האל"ף שבה יחוד זכר ונקבה דהיינו י' תחת ו', ואחר ייחודה היא זוכה ועולה להיותה עטרה על ראשו וזה יו"ד על וא"ו. ואין ספק שאין לה יחוד עם בעלה אלא ביסוד. ולענין שתי בחינות אלו אל המלכות עם הת"ת הם אצלינו פירוש אוזר ישראל בגבורה, כי ישראל הוא תפארת, האזו"ר הוא הדבק אל מתני איש היא המלכות, ומצד בחינתה למטה היא נקראת גבורה שהיא יונקת מצד הדין, ולכך היא בצד שמאלית כי מצד הגבורה הוא המיעוט ורדתה למטה. או ירצה שמצד הגבורה היא מיוחדת עם בעלה, כי משם התעוררות הזווג כדפירשו בתיקונים יצר הרע לעילא איהי גבורה. ולעניין הבחינה השנית שהיא עטרה על בעלה אומרים עוטר ישראל בתפארה, בפאר לא אמרינן אלא בתפאר"ה, דהיינו מלכות בהיותה למעלה עטרה מפוארת על ראשו. וזהו סוד אל"ף שיש בה בחינת עטרה ובחינת שרפרף תחת רגליו. והוא"ו האמצעית הוא הת"ת, ולמטה יו"ד תחתונה רגלה ארוכה קצת לכלול שם היסוד שעל ידו היחוד:
אמנם גימ"ל גם כן יכלול שתי בחינות אלו, בחינת היותה עטרה היינו ראש גימ"ל שהיא כמו יו"ד על וא"ו, אמנם אינה בצד ימין כיו"ד של אל"ף, אלא בצד שמאל קצת מפני שהיא עטרה עליו מסטרא דאימא לא מסטרא דאבא אל"ף. ואחרי כן נמשכת וא"ו בקומה זקופה להורות לה בחינה למטה, ועם כל זה בחינתה בצד ימין, והיינו עוקץ למטה מהגימ"ל והיא בצד ימין, והיא תחת בעלה ממש, והיסוד הוא הנמשך מהימין אל

השמאל למעלה ממנה למטה מבעלה, ובחינה זו הוא היסוד מצד ימין ונטיל לשמאלא וכדפירשו בתיקונים. ונמצאו אל"ף גימ"ל שוים בקצת, ועם כל זה אל"ף על גימ"ל: ומילואם אל"ף גימ"ל, י"ם פל"ג א"ל, יפל"ג מא"ל, יפג"ל אל"ם, ג"ם א"ל לפ"י, אל"י פלג"ם, אלי"ל פג"ם, אלפ"י גמ"ל, וכמוהם רבים:

השנית ד"ת. נודע ענין דל"ת שיש לה קרן זוית, ואותו קרן הרמז בו אל היו"ד בלי ספק וכן פירש הרשב"י ע"ה. והוא פושט הנהר שהיא בינה הנה והנה אל הימין והשמאל, ואותו עצם החכמה כלילת בגוה, נמצאת בד' כלילין כחדא חכמה ובינה עם חסד וגבורה, והיינו שהיא עולה ארבעה נגד ארבע מדות אלו. והנה ת' היא כוללת ארבעה אבל לא בדרך זה, כי ר' שבה הם חסד וגבורה, והחכמה נסתלקה שאינה שם בעצם. אמנם הת"ת היא בה אבל בשמאל, והיא ממטה למעלה בסוד י' שהיא הרביעית שהיא רגל ת' ותשכב מרגלותיו, ושם אחוזים קצת החצונים. ומפני זה דל"ת למעלה מת' בלי ספק:

ומילואם דל"ת תי"ו, וצירופם יו"ד לת"ת, לתת"ו י"ד, ת"ת לי"ד"ו, ל"י תוד(ו)"ת, דתו"ת ל"י, תולי"ד ת', ת"ל ידו"ת:

השלישי ה"ש. אלו הם קרובות במאד מאד בצורתם ועניינם, שהם שלשה וי"ן בה' ושלשה וי"ן בש', וכן בתיקונים מייחס שי"ן בבינה או במלכות במקום ה', אמנם ישתנו שה' הוא סוד אילן מלמעלה למטה, לכך שורש האילן א', והוא יו"ד שבקרן זוית, ומשם מתפשטין הענפים אל הימין ואל השמאל והאמצע. אמנם שי"ן מתפשטין הענפים משלשה מקורות שהם שלשה ראשים, והבטתם אל מקום אחד הפך ה', ולזה ה' על שי"ן:

ומילואם ה"א שי"ן, וצירופם ה"ן אי"ש, הי"ן א"ש, אי"ן ש"ה, נ"א יש"ה, וכמוהם רבים:

הרביעי ו"ר. ענין וא"ו פירשנו לעיל שהוא סוד נטייתו אל השמאל הפיכת פניו לגבי אימא. וכן ענין ר' ממש, ועוד הוסיפה עליה שהיא בעצם רודפת אחר השמאל שנתפשטו פני הוא"ו בעצם עד הבינה, לכך היא נקראת רי"ש שיש בה משמעות רא"ש מצד הדין היפה, ור"ש ועונ"י מצד הדין. וכן וא"ו פעמים מטה האלהי"ם מצד הדין להכות לרשע כדי רשעתו במספר, פעמים מטה כלפי חסד. ולכך הם שוים, והוא"ו על רי"ש שהיא עדיפא מינה ודאי:

ומילואם וא"ו ר"ש, וצירופם וראש"ו, ראש"ו ו', ושר"ו א', ש"ר וא"ו, שא"ו ו"ר, רו"ו א"ש, וכמוהם רבים:

החמישי ז"ק. כבר פירשנו כמה פעמים כי הזי"ן הוא ברתא דמלכא דאחידא בהדא, כלי זין נגד החצונים כדי לבטל הקליפות, ולכך היו"ד היא אבן דאתגזרת וכו' וא"ו זעירא דקמיטת גרמה מעלייהו שלא להשפיעם בסוד רחצתי את רגלי איככה אטנפם. ולא כן

קו"ף שאינה יכולה להשמר מהם, מחמת שאין ראשה י' אלא רי"ש שהיא בחסד ובדין כנודע, לכך היא וא"ו משוכה מקבלת מצד יניקת' ומשפיע' מחלקם מן השמאל, וזהו פשיטות רגל קו"ף בהם. ולכך הם דומים בקצת, אלא שזי"ן היא יפה מקו"ף ולכך היא על קו"ף:

ומילואם זי"ן קו"ף, וצירופם זק"ף נו"י, נזקו"ף י', ק"י נזו"ף, נז"ק פי"ו, פו"ק זי"ן, וכמוהם רבים:

הששי ח"צ. ואולם כבר פירשנו לעיל ענין חי"ת שהיא סוד חטוטרת שבו הסתלקות הדעת מעלה מעלה, והתפשטות הימין והשמאל מטה מטה להמשיך השפע, וכדפרישית סימן י"ב. ופירשנו לעיל עוד היות צד"י הפך מזה, שבה יניקת מן הימין אל היו"ד האחד שהוא יסוד, ויניקת השמאל אל היו"ד השנית שהיא סוכת דוד הנופלת, זה אל הימין וזה אל השמאל. ואין ספק שהם מתייחסים זה תחת זה לקבל זה מזה, כזה , ולכך קרובות זו לזו והם זו למטה מזו כראוי להם:

ומילואם חי"ת צד"י, וצירופם חצי"ת י"ד, תח"צ יד"י, דח"י צי"ת, ח"י תצי"ד:

השביעי ט"פ. כבר פירשנו לעיל ענין הטי"ת היותה רמז אל סוד חיות הכל מתפשט בנאצליו וזולתו אין להם קיום והעמדה, כדפרישית בסימן י"ג. וגם פ"ה יורה ענין זה, כי הוא כ' סוד עשר ממטה למעלה ועשר מלמעלה למטה. וסוד הכנס י' לתוכם מורה על התפשטות הכתר עם החכמה, והרוכב עליהן אל תוך העשר הנעוצין סופן בתחילתן ותחילתן בסופן. וזה בסוד שלשה ראשין שהם אי"ן סו"ף כת"ר חכמ"ה שפירש הרשב"י בשעת פטירתו, ופי' בשערים הקודמים מקומות רבים. ועם כל זה טי"ת יורה בעצם על הסוד הזה, ולכך היא גוברת על פ"ה:

ומילואם טי"ת פ"ה, וצירופם טיפ"ת ה', טפ"ת י"ה, ת' טיפ"ה, וכמוהם רבים:

השמיני י"ע. כבר פירשנו לעיל כי היו"ד לה שלשה ראשין, האחד חכמה והשני בינה, והיינו ימין ושמאל, והשלישי דעת, בזולת העוקץ העליון. ואפשר שזה הוא שלשה יו"דין שביו"ד, וכן נראה בקצת מקומות מהתקונים. והסוד הזה נעלם במקור שהוא יו"ד חכמה. אמנם בעי"ן שהוא התפשטות האור מתגלה ענין זה, וזהו עי"ן לה שני ראשין שהם חכמה ותבונה, ומתפשטים ענפיהם עד דעת, ודעת הוא יוצא מחכמה ובא אל הבינה. וזהו נטיית רגל עי"ן מן הימין אל השמאל. ומאימא מתפשט לכל להשפיעם ולהמשיכם. וזהו סוד י' שהיא עי"ן, ולכך קרובות זו לזו. ועם כל זה י' רכיב על עי"ן, שהיא למעלה ממנו:

ומילואם יו"ד עי"ן, וצירופם ידעונ"י, י"ד עונ"י, ידעונ"י, ענ"י יד"ו, עד"י נו"י, עו"ד יי"ן, וכמוהם רבים:

התשיעי כ"ס. כבר פירשנו כי כ' היא כתר בינה, והסוד עשר ממטה למעלה וכו'. ונודע כי הסמ"ך קרוב לעי"ן זה שיש בה צורת כ', ועוד סתימו דעגולה המורה בבינה גם כן שהיא סתומה. אמנם אין בין סמ"ך לכ"ף אלא שהסמ"ך סתומה והכ"ף פתוחה, לכך הם קרובות זו לזו. וכ"ף שהיא פתוחה ומורה המשכה למעלה מכ"ף. והם מתייחסות:
ומילואם כ"ף סמ"ך, וצירופם פ"ס מכ"ך, פ"ך מס"ך, מכ"ף ס"ך, כ"ס כפ"ם, וכמוהם רבים:
העשירי ל"נ. אין ספק שהלמ"ד יורה על הת"ת שהוא וא"ו על מלכות שהיא ר' יורה על היותה עניה ודלה שהיא לשון רש כדפרישית, והוא"ו שעליה מעמידה שלא תפול. ועם כל זה אינו נותן בה אלא מצד שמאל, ולכך היא עם כל זה דלה קצת. ונ' היא סוכת דוד הנופלת, ולולא ראש נו"ן שהיא בימין מקבלת מחסד וחכמה, היתה נופלת מכל וכל. נמצאו למ"ד ונו"ן קרובות זו לזו, ועם כל זה למ"ד טובה מנו"ן (שהיא בימין מקבלת מחסד וחכמה), שאע"פ שהיא דלה עם כל זה אינה נופלת כמו נו"ן. לכך למ"ד על נו"ן:
ומילואם למ"ד נו"ן, וצירופם לנ"ו דמ"ן, למדנ"ו נ', מו"ל נג"ד, נמו"ל נ"ד:
האחד עשר ב"מ. כבר פירשנו לעיל בעניין ב' עניינים רבים, ואין ספק שיורה על הבינה. וגם מ' בבינה, ואולם ב' יורה על פתיחה להשפיע בעצם בסוד שלשה קוים שהם חסד וגבורה ת"ת כדפרישית, ואולם מ' גם כן כוללת בעצמותה שלשה אלה, אלא שהת"ת סוגר פתח הבינה ופותח בה מעט, ואפילו מעט זה הוא בסוד השמאל וכדפרישית לעיל, ולכך הם שוות זו לזו בקצת. וכמו שיש בבי"ת רמז לחכמה ובינה עליהן בסוד עוקצים עליונים, כן אל המ"ם למעלה ממנה כמין שני חוטמין שהם רמז אל חכמה ובינה, ולכך הם קרובות זו לזו. ועם כל זה בי"ת היא טובה ממ"ם ורוכבת עליה:
ומילואם בי"ת מ"ם, וצירופם בתמי"ם, ב"ת מי"ם, י"ם בת"ם, וכמוהם רבים:
ובזה נתבארה זאת האלפא ביתא בס"ד. וראיתי שמשלשה אלו יתבארו הכל בס"ד, לכך ראיתי שלא להאריך בהם עוד:

טו צופה וממר ועושה את כל היצור ואת כל הדבור שם אחד, וסימן לדבר כ"ב חפצים וגוף אחד. [סליק פירקא]:

צופה. ירצה כעניין שקלן דקאמר לעיל, והכוונה שהקב"ה היה צופה ורואה הדבר הנרצה להבראות על תכונת הקיום, והיה רואה שיתייחס אל אבר פלו' אות פלו' מצורף בעניין כך, ואחרי כן ממירו כפי הראוי באלפא ביתות הראוייות כדי שבכח התמורה יצא הבריאה ההיא או האבר ההוא אל שלימותה כראוי:

ואמר ועושה את כל היצור וכו' - מפני שימשך לפי דבריו שהקב"ה ברא כל בריה ובריה בפני עצמה, וכן לאדם הראשון כל אבר ואבר בפני עצמו, וכן אל העולם בחלקיו כל חלק וחלק בפני עצמו, וזה יורה ח"ו מבלתי יכולת ה' להמציאו כאחד. ועוד דכתיב הפך לזה שאמר קורא אני אליהם יעמדו יחדיו אני ה', לכך אמר כי ענין אומרנו לקמן באות פלו' עשה פלו' והמירו וכיוצא, הוא אל האדם הגשמי, כי להקב"ה אמת שנמלך לבריאת עולם באותיות כ"ב, וזהו שאמר צופה - כדרך צפיית קודם העשות כל, אבל בעת העשיה עושה את כל היצור וכו'. ומפני שהדבור אל האדם אינו כדבור הרוחני, כי הדבור הגשמי כאשר ירצה לדבר מלה אי אפשר להוציאה בבת אחת בלי שיתנועע האבר הגשמי אל הדבור אות אחר אות, כזה - דב"ר, תחלה יתנועע הלשון ואחרי כן השפה ואחרי כן השניים, והם שלשה תנועות גשמיות זו אחר זו. אמנם הדבור הרוחני אינו כן אלא עשר דברות במלה אחת בבת אחת במבטא אחת הוציא הקב"ה, וכן פירשו רבותינו ז"ל. ומטעם זה האדם כשירצה לברוא השמים וכיוצא בהם יעמוד זמן עד יתנועע הלשון מלה אחר מלה בסוד גלגול האותיות, ומפני שאין הדבור אחד כן היצור אינו אחד. אמנם הקב"ה אינו כן אלא עושה את כל הדבור שם אחד, שיצאו כ"ב אותיות וגלגולם וצרופם ותמורתם בבת אחת וברגע אחד, וכן היצור יעמוד כרגע. וזהו שאמר היצור והדבור שם אחד - כאלו כלו לא היה אלא שם אחד יוצא במבטא אחד:

וסימן לדבר כ"ב חפצים וכו'. הוקשה לו שאם כן היה ראוי שיהיו הבריות כולם אחד ובלתי נפרדות למינים הרבה, כי אחר שכלם יצאו בשם אחד וברצון אחד ובמבטא אחד אם כן למה היו נפרדות. לזה אמר וסימן לדבר כ"ב חפצים וגוף אחד - הענין כי הנפש תחפוץ לדבר כך וכך ולשמוע כך וכך ולראות כך וכך ולאכול כך וכך ולפעול כך וכך, הרי כח אחדיי בנפש ובידה לפעול כל חפציה ברגע, שהרי היא חפצה בכל ואינה פועלת אלא בחפץ, ועם כל זה אותם החפצים אינם בגוף אלא אחד שראשונה תפעול חפץ זה ואחרי כן חפץ זה. ואפילו בחפץ עצמו תתחלק לרגעים, כאלו תאמר האדם ברצונו לדבר כך וכך, הרי ברצונו כל הדבור הוא מיוחד, ואחרי כן בצאתו באבר הגשמי תתחלק לחלקים קודם אות פלו' ואחרי כן אות פלו' הרי מלה אחת, ואחרי כן מלה אחר מלה. והכל היה חפץ שלם בנפש, אמנם מפני שאין לו אלא גוף אחד אינה פועלת אלא פעולה אחת. ואם היה אל הנפש שני גופים היה באפשר לה לפעול שני פעולות יחד, והראיה על זה מהעינים שהם שתים והיא רואה בשתיהם יותר מהאחד, וכן האזנים, מורה היות הגריעות מהגשם לא מהרוחני. וכן הענין בבריאה העליונה שהיה בכחו להמציאם כאחד וברגע ובשם אחד, אמנם הם נפרדים מצד עצמם. או ירצה שהם כ"ב חפצים - דהיינו

כ"ב אבני חפץ שהם כ"ב אותיות, והם גוף אחד - דהיינו העולם או גלגל או ל"ב שהם גוף אחד וכ"ב חפצים המציאוהו, מורה שבבת אחת הוציא כל האותיות. וראשון עיקר. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

פרק שלישי

שער ששה עשר:

א שלש אמות אמ"ש סוד גדול מופלא ומכוסה וחתום בשש טבעות, ומהם יוצא אש ומים ורוח ומתחלקין (נוסח אחר - ומהותל בהן) זכר ונקבה:

אית דגרסי הכא שלש אמות אמ"ש יסודן כף זכות וכף חובה ולשון חק מכריע בנתיים, ומשנה זו היא שנויה גם כן בראש פרק שני סימן ד' ושם פירשנוה בארוכה לכך לא נחוש להעתיקה הנה פעם שנית:

אומרו שלש אמות - פירשנו לעיל בשערים הקודמים שהוא מפני שהם אמות לכל הויה, דהיינו שלש ראשונות שבהן שרש הדין והחסד והרחמים, שהם שורש מים חסד ודין אש ורוח רחמים, וכן שלשה אלה הם יסוד ואמות לכל ההוייות שמהרכבתם ימצאו העליונים והתחתונים, והכוונה מהרכבת האש והרוח והמים הרוחניים נתהוה כסא הכבוד, ומהעביותם יותר נתהוו המלאכים השרפים והחיות והאופנים, ומעביותם יותר נתהוו הגלגלים וכל הנכלל בהם, ומעביותם יותר נתהוו אש ומים ורוח גשמיים ומהרכבתם כל הנמצא בתוכם, ולכך הם אמות כדפרישית:

ואולם בריש פרק שני פירשנו לעיל כי אל הבריאה שלשה בחינות, האחד האותיות האלהייות השני האותיות הרוחנייות השלישית האותיות הגשמייות, וכן הענין בבריאה שהם אלהייות רוחנייות גשמייות, ולזה הם שלשה משניות בריש פרק זה. ואמר באלהייות עתה וספר מעניינם כי המצאתם מהכתר, וזהו שאמר סוד גדול מופלא ומכוסה - שזה שם הכתר כנודע, וכבר נתבאר באדרא עיין שם כי אותיות יה"ו הם בכתר בסוד אריך אנפין, ומשם תולדותם למטה והם סוד חכמה ותבונה ודעת יה"ו הנעלמות בכתר. ואלו הם עושים שש טבעות. וענין טבעות הכוונה טב"ע וכח המחתים טבע כל הבריאה, ואין ספק שהוא לשון טבעת המחתים. והם שש טבעות נעלמות בסוד מופלא ומכוסה ובהם נכללים חכמה ובינה, ומהם יוצא אש ומים - חסד וגבורה, ורוח - ת"ת. ומתחלקין - שהם שלשה אלה אל הזכר, ושלשה נצח הוד יסוד אל הנקבה שהיא מלכות: ואפשר שש טבעות - הם ששה מדות ממש, ומהם יוצא וכו' - היינו שמהעליונות נמצאו היסודות התחתונים שהם אש מגבורה מים מחסד רוח מת"ת, וכיוצא בהם נצח הוד

יסוד, שהם פועלות פעולת העליונות. והיינו האצילות כולו נחלק לשלשה חלקים שהם קו ימין מים קו השמאל אש קו האמצעי רוח, ולכך מהם יוצא מים אש רוח. ודקדק באומרו יוצא ולא אמר יצא, כי אין העילה מוזנחת מעילתו לעולם שאם כן לא היה לה קיום, אלא יוצא, שלעולם כח קיומם מהם יוצא:

ומתחלקין זכר ונקבה - והענין כי אלו היסודות הם משפיעים ומושפעים, משפיעים דהיינו היותם ראש לכל מורכב ומהם כח והעמדה לכל המורכבים מהיסודות, והם סוד זכר היותם נותנים כח בזולתם, ומה גם שהם תולדות יוצאים מענין היסודות עצמם דהיינו המורכבים מהם. והנקבה היינו שהם מקבלים כח מאותם העליונים מהם שהם שורשם, והיינו היות בהם כח זכר וכח נקבה, משפיע ומושפע:

ואף אם נאמר שאומרו ומהם יוצא אש ומים ורוח וכו' - אין הכוונה ממש המים והאש והרוח הגשמיים שאינם הם בעצמם שניים אל הספירות, אלא יש ויש כמה מדרגות אמצעיות בין שניהם, ועל כח כחם נאמר ומהם יוצא אש ומים ורוח וכו'. ולכך הם מתחלקים זכר ונקבה כי קצת מהכח ההוא מתדבק בעילתו והוא דק זכר, וקצתו נפרד לפעול למטה והוא גס יותר, נקבה ודאי, זה משפיע וזה מושפע. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

ב ושלש אמות אמ"ש בעולם, רו"ח ומי"ם וא"ש, ומהם נולדו אבות שמהם נברא הכל:

כבר פירשנו כי הם שלשה מדרגות אלהייות רוחנייות וטבעייות, וכבר פירשנו במשנה הקודמת האלהייות שהם מהספירות הדבקות במאצילם, ועתה במשנה זו ספר מאותם המשתלשלות מהם והם הרוחנייות. וזה שאמר אמות אמ"ש בעולם, רו"ח ומי"ם וא"ש, ומהם נולדו אבות - דהיינו שמאלה האמ"ש שהם רוחניות נולדות אבות שהם שלשה גשמיות, שמהם נפעלו שמים וארץ ומים, כדמסיק במשנה שלישית לקמיה. ומאותם האבות נברא הכל - כי משלשה אלה בהגיעם אל הגשם נתרכבו כל הנמצאים במציאות. ואולם אלו הרוחניות שהם אמ"ש אינם מדרגה אחת לבד, כמו שפירשנו בענין הספירות שהם אמ"ש מאמ"ש משתלשלין, בעניין היות כח אמש כתר חכמה בינה, וכן בגדולה גבורה ת"ת, וכן בנצח הוד יסוד, וכן במלכות עצמה, כן עוד ישתלשלו אמ"ש בכסא ובמלאכים, כענין גבריאל אש מיכאל מים אוריאל או רפאל אויר וכיוצא יורדים הדברים עד האבות שמהם נברא העולם. ואל קשר ההשתלשלות הזה כוון לבאר למעלה צאת מהם האש והמים והרוח הדקים, והנה כוון לבאר צאת מהם המים והרוח והאש העבים שהם אבות לעולם. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

ג שלש אמות אמ"ש בעולם, רוח ומים ואש, שמים נבראו תחלה מאש, ארץ נבראת ממים, אויר נברא מרוח מכריע בנתיים:

אין ספק שרוח ומים ואש הנאמרים במשנה זו אינם הרוח והמים והאש הגשמיים שהם היסודות, שאם כן איך מיסוד האש שתחת השמים נבראו השמים. וגם כן מה הוא הרוח שממנו נברא האויר, שהרי אויר הוא היסוד עצמו. לכך נאמר כי עניין היסודות אלו הם כחות רוחנייות המתייחסים אצלינו בשם עשייה, שהם מתפשטים מן האש והמים והרוח שעליהם שהם מתייחסים אצלנו בספ"ר בשער אבי"ע בשם יצירה. ועתה יצדקו דבריו באמרו שמים נבראו תחלה מן האש - כי אלו הכחות הם כח גם כן להניע הגלגלים בלי ספק, וכח המניעם הוא סבתם באמת. ואומרו תחלה - ירצה לייחס הפסוק באומרו בראשית ברא אלהים את השמים, כי השמים נבראו תחלה מהאש. ואם תאמר והרי פירשו רבותינו ז"ל כי שמים פי' אש ומים, ואם כן איך אמר שנבראו תחלה מאש. ויש לומר כי זה דקדק באומרו תחלה מאש - דהיינו שהקדים ראשונה בריאתם מאש, ואחרי כן שתף עמם המים. ואפשר דהיינו אומרו יהי רקיע בתוך המים, כי עקר הרקיע תחלה מאש ואחרי כן הוא בתוך המים, והיינו ויקרא אלהים לרקיע שהיה מן האש שמים, שפי' שתף עמו מים. עוד ירצה באומרו תחלה - כי עם היות סדר המדרגות למעלה שיקדם המים דהיינו חסד, ואחרי כן אויר ואחרי כן אש, עם כל זה אל הפעולות התחתונות קדמו האש אל הכל, ולכך נבראו תחלה שמים מאש:

אמנם עתה קשה כי היה ראוי שיקדמו המים ואחרי כן האויר ואחרי כן האש, וי"ל כי מציאות הנמצאות העליונות שהם עשר ספירות סדרם רוח ואחרי כן מים ואחרי כן אש, כדפרישית בפרקא קמא, אמנם אחרי כן מתפשט הרוח הקודם לכל כנודע אל בין המים והאש להיותה מכריע בנתיים בין המים והאש. והסוד לזה הדעת שמקומו למעלה בכתר וחכמה שהם אחת רוח שתים רוח מרוח, ולכך סודו הרוח. וכן ענין סדר האותיות י' ואחרי כן ו' שהוא התפשטות יותר, ואחרי כן התפשטות יותר שהוא ה' עילאה מים מרוח, ואחרי כן ה' תתאה אש ממים. ואולם סוד הדעת הוא הרוח מתפשט אל בין האש והמים, הם ה' תתאה וה' עילאה שזו ימנית רחמים וזו שמאלית דין. וכן פירשו בתיקונים שה"א עילאה יד הגדולה רחמים, וה"א תתאה ידכה יד כהה, והכוונה להיותה דין. וזו אל הימין וזו אל השמאל. וסוד ו' אמצעית סוד האויר מכריע בנתיים:

ואחרי כן כל הבריאות היו מכח הדין, שכן נאמר כל הבריאה בשם אלהים, ועולה בחשבון טב"ע, ומורה הגבורה. וכן תורה אל הבריאה מקומה בשם מ"ב שהוא בגבורה כנודע. ואחרי כן שתף עמו רחמים, ולכך נתהפך הגלגל כי למעלה הוא מא"ש ולמטה

הוא שא"מ. וכל מה שלמטה מהמלכות הכל היה בסוד כחה וממנה נמצאו, והיא אש כדפרישית, לכך יקדמו האויר והמים האש וכל הנמצאים ממנה עד המציאות הגשמי כלם אש. עם היות שיש מהם כח המים וכח האויר, כענין שפירשו רבותינו ז"ל המשל ופחד עמו וכו' וכדפרישית:

ארץ נבראת ממים. הענין כדפי' הכתוב במקום אחר כי לשלג יאמר הו"ה ארץ, פירוש שהמים נתעבו כשלג ואחרי כן משלג נתעבה יותר ונעשה ארץ. והכוונה כי היסודות הם יורדים זה למטה מזה, ראשונה לכולם האש והוא דק לכולם למעלה מכולם, מורה על היותו מעולה מכולם דק מהכל עד שלא נודע לו גוון א"ש האש היסודיי. והראיה לזה שלא היה גוון השמים נראין כגוון האויר אלא אדומים כגוון האש, אלא מפני דקות היסודות אינו נראה לעין, והדבר הנרגש לעין הרואה הוא האויר לבד. ואף אור הככבים נברא מאש שכן הדין לברך עליהם בורא מאורי האש. נמצא שאין דבר נרגש מהאש היסודי אלא אור הככבים מפני רצון בוראם שהוא להאיר על הארץ. ולמטה מהאש האויר כאשר נבאר בו, ולמטה מהאויר המים. והנה כמו שהאש הנמצא אלינו הוא מלאכותיי כמו שהסכימו עליו כל החכמים ולפיכך יש בכח האדם להשתמש בו, כן המים האלו הנמצאים לנו הם טבע שני אל המים כדי שיוכל האדם להשתמש בהם. אמנם המים היסודיים הם אותם שהם בים אוקיינוס שהם מים בולעים הכל, מורה על דקותם. אבל מפני שיוכל האדם למצוא בהם דברי חפץ הם טבע שני. ולמטה מהמים הארץ, אלא שבחפץ הבורא הכל אמר אלהים יקוו המים וכו' ונמצאת הארץ והמים שווים במשקל אחד, ואדרבא ארץ למעלה ומים למטה כאומרו לרוקע הארץ על המים. וארץ זו מהמים נמצאו, לא מהמים היסודיים אלא מכוחם ורוחנייותם העליון דהיינו סוד דקות שממנו נמצא העשיה כדפרישית לעיל. ונמצאו מכח זה שני יסודות יסוד הארץ ויסוד המים, והם שני יסודות אחרונים אשר בהם הבריות היסודייות והעבות כנודע מכל רמש וחיה ושרץ ובהמה ועוף וכיוצא. אמנם בריות הפשוטות שהם אותם הנמצאות ביסוד האויר ויסוד האש כשדים ורוחות, אלו בלתי נראות, שהם ביסוד האוי"ר ויסוד הא"ש. אבל יסוד המי"ם והעפ"ר הוא הנתן אל האדם לשלוט בהם:

אויר נברא מרוח. פירוש אוי"ר נקרא האויר הנח שבין השמים והארץ, ואמרו מרוח - אין הכוונה על הרוח הנד שבעולם, אלא אדרבא שהוא יותר עב מהאויר הנח, שכאשר יתעבה האויר ויתקבץ בכלי כנוד הנפוח וכיוצא וידחקוהו יתהפך אל אויר הנד. אמנם רו"ח יאמר אל סוד עושה מלאכיו רוחות ואל סוד אוי"ר מי"ם א"ש שסודם אמש שפירשנו בפרק ראשון. ואמרו מכריע בנתיים - ירצה כי האש חם ויבש והמים קרים

ולחים וכן הארץ קרה ויבשה, אמנם בהשתתפה אל המים היא קרה ולחה. והאויר בין שניהם, מצד האש חם ומצד המים לח, והוא חם ולח, משתוה אל המים בלחותם ואל האש בחמימותו. ועל ידו יש חיות אל הבריות הנמצאות בעולם, ונראה לחוש שעקר החיות מהרוח ולולי הרוח אי אפשר להתקיים אפילו שעה אחת מפני האש המועט הנתון בחיים. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

ד שלש אמות אמ"ש בשנה, קו"ר וחו"ם ורוי"ה. חום נברא מאש, קור ממים, רויה מרוח מכריע בנתיים:

לבאר משנה זו צריך להקדים כי הם שלשה חלקים בנמצא הגשמי המתגלה, והם עולם שנה נפש וסימניך עש"ן, והם מציאותם אחד. העולם הנמצא והוא צורת אד"ם צורת עול"ם ולו אברים במספר במשקל כנודע, ותחלתם משלש שהן אמ"ש, ואחרי כן עוד אברים כדמסיק לקמן בפרק רביעי וחמישי. השני השנה, פירוש הזמן שהוא הנקראת עולם גם כן, כמורגל בלשון רבותינו ז"ל ובלשון בני אדם. כי הזמן וחילופו יקרא עולם משתנה מעולם אל עולם, והוא צורת אדם ובו אברים גם כן, ותחלתם משלש שהם אמ"ש, ואחרי כן עוד אברים כדמפרש לקמיה. והשלישית הוא הנפש צורת האדם, וכן קראוהו רבותינו ז"ל עולם קטן וכן הסכימו בעלי החקירה, ובו אברים כדמסיק לקמן. ואמנם אמרו נפ"ש נבאר לקמן בס"ד אמאי נקט נפש. וכוונת הספר הזה בסיפור ענין זה הוא להודיע איך הדברים נמצאים מהנמצא אשר אין לו תכלית ואין עת אל מציאותו, ועם היותו אחד והנמצאות רבות הכל נמצא מאתו, וזה על ידי שאמ"ש בספירות, והספירות נאצלו מאתו כרצונו וברצונו הפשוט פעלו במציאות המתגלה כל מה שפעלו:

ואמר אמ"ש בשנה הם קו"ר וחו"ם ורוי"ה. קו"ר - יקרא חלק מהשנה שהקרירות גובר בתכלית, והוא חדש טב"ת שב"ט אד"ר. חו"ם - יקרא חלק מהשנה שהחמימות גובר בתכלית, והם חדש תמו"ז א"ב אלו"ל. אמנם יגביל קצת סיון וקצת אלול לבד כמו שלשה חדשים. רוי"ה - יקרא הזמן המזוג שבין הזמנים האלו, שהוא אמצעי בין הקור והחום. ויקרא רויה שמרוה האדם מפני שהאדם חם ולח, וכל מה שיבא בין החמימות והקרירות יאהבהו הגוף וינעם אליו. והטעם שיש בשנה ארבעה חלקים שהם שני הפכים ושני מכריעים, הוא מפני שהזמן סבוביי והוא כעגולה שראשו של זה בסופו של זה נעוץ סופו בתחלתו. הוצרך הרוייה להיות בין הקור והחום ובין החום והקור:

ואין ספק ששלשה חלקי המציאות האלה עש"ן הם נפעלות אלו מאלו, כאלו תאמר עולם פועל השנה והוא סבתו בלי ספק, שאם אין עולם אין שנה. והקור וחום ורויה על ידי העולם הוא נמצא ונעשה, והנפש גם כן הוא נמצא על ידי שתיהן. ובזה נתבאר טעם אל

הרכבת האדם מכולם מפני היותם אב אל האד"ם העול"ם והשנ"ה. ואפשר שאל זה כוון למעלה בריש פרקין באמרו ומתחלקין זכר ונקבה, דהיינו שהעולם והשנה והנפש כל אחד נקבה אל מה שלמעלה ממנו וזכר אל מה שלמטה ממנו. ואבות לכולם אמ"ש שהם אבות כדפרישית במשנה שניה, והם נמצאים מאמ"ש הקודם שהן בספירות, והספירות אמתת מציאותו הקודם העומד בעצמו:

ואמר חום נברא מאש - שכן האש חם ודאי, קור ממים - שכן המים קרים ודאי, רויה מרוח - שכן הרוח חם ולח והוא מכריע בנתיים, כדפרישית Wרוי"ה הוא בין החום והקור. וארבעה חלקי הזמן האלו קראם הכתוב קור וחום קיץ וחורף, קור וחום הם שני הפכים, קיץ וחורף הם שני חלקי רויה. ושני חלקים אלו הם בעצמם אינם שוים, שחלק רויה הנק' קיץ מתקרב אל החום וחלק רויה הנק' חורף מתקרב אל הקור כנודע. ומה שצריך לדעת כי לא כל חלקי הזמנים האלו שוים במערכות העליונות המניעות הזמן ושולטים עליו והם המלאכים, וענין זה מתבאר בספר המלבוש כי בארבעה תקופות משתנים הכחות לכל חלקי המציאות, עיין שם. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

ה שלש אמות אמ"ש בנפש, רא"ש בט"ן וגוי"ה. ראש נברא מאש, בטן ממים, וגויה מרוח מכריע בנתיים:

הנה עתה ביאר החלק השלישי והוא הנפש, ואין ספק שגם במלת נפש ירצה נפש כל חי אפילו במיני הבהמה והחיה וכל אשר תרמוש האדמה, וזהו סוד הקרבן שבהמה במקום אדם. וגם בחלקי האברים כעין ראש וגויה ובטן כולם או רובם שוים, וכן בשאר החלקים והאברים כאשר נבאר. ושלשה אלו שפירשנו שהם ראש בטן וגויה אין ספק שיש בכל חלק וחלק מהם כח אמ"ש כאשר נבאר בע"ה, אבל עיקר הכל הראש - הוא א"ש. ולא שאין בו לחות, אבל עיקרו מהאש. והכוונה שכל אידי האסטומכא עולים אל הראש והוא מקום עליית האיד העשני שעיקרו אש. ואפשר שעם היות המוח עיקרו מים, עם כל זה עיקר הראש בעצמם בכלל אין בה בשר ולא דם כשאר הגוף, ולכך היא חמה ויבשה והיא אש. בטן - הוא המים, ולכך כל מים שאדם שותה וכל המשקין הולכין אל הבטן, והיא לחה, ואין [בה] כמעט עצמות מורה על לחותה וקרירותה גם כן שאלמלא טחול וכבד שהם מחמים הגוף היה מתקרר הכל [מ]קרירות האסטומכא ושאר הדברים הקרים שבבטן. גויה - יקרא חתיכת הגוף שבין הראש והבטן, והוא מקום מעמד אברי הנשימה שבו קיבוץ הרוח שאדם שואב. ויקרא גויה כי שם עיקר השדרה והצלעות והזרועות, וממנו ולמטה אין כי אם הבטן והירכים שהם המעמידים אל הגוף:

והנה שלשה חלקים אלו הם זה על גב זה כדמיון שלשה חלקי העולם, דהיינו יסוד האש והוא הראש למעלה מהכל, והצואר מפסיק בין הראש והגוף. וכמו שהשמים משכן לעליונים כן בראש משכן השכל וכחותיו, והטרפשא מפסיק בין הגוף והנפש. והנה שם בגוף מקום הנפש בלב, והריאה משמשת שם אל הלב, והם אברים רוחניות, לא כדקות השכל, ועם כל זה למטה מהכל הבטן ששם אברי המאכל וכל האברים הגשמיים כענין אברי ההולדה והבישול וכיוצא, והעיכול והיינו והבדילה הפרכת שהיא הטרפש. ולכך הם ממש בדרך מי"ם רו"ח א"ש כדפרישית:

ואחר שפירשנו שלש משניות אלו על דרך הפשט, נאמר כי אלו הם ממש גם כן שלש נעלמות בסוד האצילות, והם עול"ם שנ"ה נפ"ש, והם, עול"ם בינ"ה וכך שמה בכל מקום, שנ"ה ת"ת, נפ"ש מלכות. ואולם שלשה כנויים אלו אל שלשה מדות אלו הם פשוטים בלתי צריכים הכרח ומוסכמים מפי הכל, והם הם סוד אמ"ש כדפרישית לעיל במשנה שלישית דהיינו מי"ם בינה, אוי"ר ת"ת, א"ש מלכות. אמנם הם מתהפכים במציאותם למטה להורות כח האש במים וכח המים באש וכח האויר בשניהם וכח שניהם באש, וזה מסגולת המדות העליונות שהם קשורות תכלית הקשר ונכללות כולם יחד. ואולם רא"ש היא הבינה לעולם, ובכל מקום גוי"ה הוא הת"ת וזה שמו בעצם, בט"ן היא שכינה מלכות. וכן פירשו בתיקונים. הרי שלשה חלקי הנפש שהיא מלכות הם סוד בינה ת"ת ומלכות. וגם כן שלשה חלקי המציאות בשנה הם הם בלי ספק, ורוי"ה יוכיח שהסוד יה"ו קו האמצעי הנמצא בין הבינה והמלכות, בין ממטה למעלה בין מלמעלה למטה. וגם כן שלשה חלקי העולם הם הם, סוד מי"ם [אוי"ר] א"ש. [אש] דין במלכות, החסד בבינה חסידה ברושים ביתה, והיא מים מצד חכמה הקודמת, ומים מצד חסד המאוחרת. והיא חסידה אע"ג דדינין נפקין מינה, עיקרה רחמי כדפירשו בזוהר בכמה מקומות. והמלכות אש דין שהיא גבורה תתאה דאתי מגבורה עילאה. ות"ת רוח מכריע בנתיים ודאי:

והנה בלי ספק יש שלשה חלקים בכל אחד מהם, והסוד באברים אלו סוד תיקוני כל"ה ורעי"ה ודו"ד שבשיר השירים, רעי"ה בינ"ה עול"ם, דו"ד ת"ת שנ"ה, כל"ה מלכו"ת נפ"ש. ובם מיוחסים האיברים בסוד תיקון עליון, ואל סוד זה רמז ספר זה בהסתר גדול מפרש למעלה ולמטה כאשר נבאר עוד לקמן בס"ד. והסוד הזה הוא כי שש קצוות שהם חלקי המציאות נמצאים בבינה ובת"ת ובמלכות, והם סוד עול"ם שנ"ה נפ"ש, והיוצר הוא חכמה שבה חותם המציאות, והיא מערכת רביעית אל שש קצוות כדפרישית בספ"ר בשער האצילות. ולא זו בלבד אלא גם כל אחד משלשה חלקי העולם שהם שמי"ם

ואר"ץ ואוי"ר הם כל אחד מהם כלולים מאמ"ש בענין שבמים כח אמ"ש ובארץ כח אמ"ש ובשמים אמ"ש, וכן בשנה ובנפש, וכדמסיק באינך מתניתין שבשלהי פרקין. וזה יורה על שלימות כללות הדין והרחמים בחסד, והרחמים והחסד בדין, והדין והחסד ברחמים. וזהו צירוף אמ"ש אש"ם מש"א מא"ש שא"מ שמ"א שהוא כולל שלשה אותיות בש' ושלשה אותיות באל"ף ושלשה אותיות במ"ם. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

1 שלש אמות אמ"ש חקקן חצבן צרפן יצר בהן שלש אמות בשנה, ושלש בעולם, ושלש בנפש, זכר ונקבה:

אחר שכבר ביאר שלשה חלקי המציאות בשלשה עולמות כדפרישית, בא לפרש אופן מציאותם מאתו, ואמר שהם שלש אמות אמ"ש - והם נעלמות בחכמה ויצטרכו קודם המצאם אל החקיקה והחציבה שהם שתי פעולות רוחניות זו מתגלה מזו אל האותיות הרוחניות כדפרישית עניינם בפרק א'. ואחרי כן צרפם - שהוא סוד אמ"ש אש"מ, הרי בהיות א' גוברת שהוא אוי"ר יתגלגלו שני מלות [שהם אמ"ש אש"מ] ואינם פועלות אלא האויר, ויצטרכו אל הצירוף מפני שאין אויר נמצא אלא בהיות בכחו המים והאש כלולים בו. ובהיות מ"ם גוברת שהיא מי"ם יתגלגלו שתי מלות שהם מא"ש מש"א ואינם פועלות אלא המי"ם, ויורו על כללות האש והאויר במים. ובהיות הש' גוברת שהיא א"ש יתגלגלו שתי מלות שהם שמ"א שא"מ ואינם פועלות אלא האש, ויורו על כללות המים והאויר באש. וטעם שתי מלות אלו יתבאר במשנה הבאה בס"ד:

ואולם אותיות אלו לא יפעלו האש והמים והאויר אלא בשיתוף השם עמהם כזה ש"י י"ש ש"ה ה"ש ש"ו ו"ש ש"ה ה"ש הרי שיתוף יהו"ה באות שי"ן פנים ואחור. עוד עם אות מ"ם כזה מ"י י"מ מ"ה ה"מ מ"ו ו"מ מ"ה ה"מ הרי שיתוף יהו"ה באות מ"ם פנים ואחור. עוד (שם) [עם] אות א' כזה א"י י"א א"ה ה"א א"ו ו"א א"ה ה"א הרי שיתוף יהו"ה באות אל"ף:

והנה בהיות הכוונה להמציא המים נתגלגל באותיות יהו"ה מא"ש מש"א כל אותיות אלו על הסדר, ועוד בשיתוף הנקודות עם אותיותיו עם השם כזה:

מי מי מי מי ימ ימ ימ ימ מה מה מה מה מה מה מי מי מי מי ימ מה מה מה מה מה מה מי מי מי מי ימ מה מה מה מה מה מה מי מי מי מי ימ ימ ימ ימ מה מה מה מה מה מה מי מי מי מי ימ ימ ימ ימ מה מה מה מה מה מה מי מי מי מי ימ ימ ימ ימ מה מה מה מה מה מה מן מן מו מו ומ ומ ומ ומ המ המ המ המ מו מו מן מן מו מו ומ ומ ומ ומ המ המ המ המ מו מו מן מן מו מו ומ ומ ומ ומ המ המ המ המ מו מו מן מן מו מו ומ ומ ומ ומ המ המ המ המ מו מו מן מן מו מו ומ ומ ומ ומ המ המ המ המ מו מו מן מן מו מו ומ ומ ומ ומ המ המ

המ המ המ מה מה מה מה המ המ המ מה מה מה מה המ המ המ מה מה מה מה המ המ המ מה מה מה מה המ המ המ מה מה מה מה המ המ המ מה מה מה:

(מ"ה נקדם בספר הרב זצוק"ל קודם לה' מ"ם):

הרי בלוח זה מסודר גלגול אות מ' עם השם עם צירופי הניקוד, ועד"ז יתגלגל בכל ח"י אותיות שהם כלולות באמ"ש אש"מ מא"ש מש"א שמ"א שא"מ, בענין Wמאלו יתהוו תשעה בריות שהם שמי"ם ואוי"ר ואר"ץ וקו"ר וחו"ם ורוי"ה ורא"ש וגוי"ה ובט"ן. בזולת שגם צריך להמירם בכ"ב אלפא ביתות, וגם צריך לחבר אל"ף עם כולם וכולם עם אל"ף, מ"ם עם כולם וכולם עם מ"ם, שי"ן עם כולם וכולם עם שי"ן, כדפרישית בפרק הקודם. ועל ידי שיתוף הכחות האלו יתהוו האברים הנזכרים בכח רוחניות האותיות האלו ונקודם והשם עמהם. ואפשר שצירוף השם עם האותיות על הדרך הנרמז יקרא משקל, והטעם כי שם זה נקרא משקל כי אל השם הזה דרך המשקל כזה, ה' מכאן כף ימין, וה' מכאן כף שמאל, ולכך אל הכף חמשה אצבעות, ו' אוחז בזה ובזה הוא קנה המשקל, י' באמצע לשון המשקל, כי אל מקום נטיית החכמה יטה ענין המשקל ויכרע. וצורתו לשבר את העין כזה . וכבר פירשנו ענין זה בספרא דצניעותא סימן ב':

ואולם נשאר עלינו לבאר אומרו זכר ונקבה - וענין זה מתבאר יותר במשניות הבאות. ונאמר כי בכל אחד מהבריות האלו הם זכר ונקבה ממש, אם בנפש נודע ענין אדם וחוה שדו פרצופין נבראו, וזה הכרח לכולן, ועתה צריכים אנו לבקש זכר ונקבה בעולם ובשנה. ונאמר כי יסוד הארץ והמים והאויר והאש פי' החוקרים שאינם עומדים, אלא האש מתהפך אל אויר מצדו המיוחד באויר, והאויר מתהפך למים מצדו המיוחד אל המים, והמים מתהפכים לעפר מצד עמדם אצל העפר. ואין ספק שזה כח הזכר שיתן זה בזה שהאש ישפיע באויר ויתרבה, וכן האויר במים והמים בעפר, והיינו דרך הזכר להמשך ולהשפיע ממעלה למטה. והנקבה הוא שהעפר גם כן מתחלחל מעט מעט ומתהפך למים, והמים מתהפכים ונתכים לאויר, והאויר מתלהב ומתהפך לאש, וזהו כח הנקבה שעולין הדברים ממטה למעלה. ובשנה אפשר שזמן הוא על ידי גלגל הלבנה ועל ידי גלגל השמש, והם סוד זכר ונקבה והם הם יו"ם וליל"ה שהיום אל השמש והלילה אל הלבנה. וזה אחר הקטרוג, כי קודם לכן היה דרך שניהם יחד ביום ובלילה. וסוף סוף יש שנת חמה ושנת הלבנה זה זכר וזה נקבה:

ואחר שפירשנו ענין זה על דרך הפשט, נאמר כי סוד ענין זה הוא כי כח אמ"ש שהם סוד דין ורחמים וחסד הוא המשכת פעולת הכחות האלו בת"ת ובמלכות ובבינה, וסוד

הצירוף ירצה כללותם כדפרישית לעיל. וענין אומרו זכר ונקבה יורה על סוד האור בבינה ממעלה למטה וממטה למעלה בה בעצמה, וכן ענין זה בת"ת, וכן הענין במלכות. וענין האור הישר והחוזר פירשנו בספ"ר בשער ממטה למעלה בס"ד. וכבר רמזנו הענין הזה בפרקא קמא. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

ז המליך אל"ף ברוח וקשר לו כתר, וצרפן זה בזה וצר מהן אוי"ר בעולם, רוי"ה בשנה, גוי"ה בנפש, זכר ונקבה, זכר באמ"ש ונקבה באש"מ:

כבר פירשנו משנה זו בספ"ר בשער ממטה למעלה, ועם כל זה לא נאסוף ידינו הנה מלפרש בה קצת על דרך שני. ונאמר כי האותיות האלו הם צריכים להגביר האחד על שתים כדי שימצא הבריאה הנרצת, שאם לא כן אלא היו אותיות אמ"ש ישוו בין במים בין באש בין ברוח, אם כן לא היה האש מתחלק מהרוח ולא הרוח מהמים אלא היו כולן שוים לטובה לענין אחד, ואין זו הכוונה אלא שתהיה האות האחת גוברת כדי שבבריאת הענין יהיה צד האש או צד המים גובר, כדי שלא ישתוו האש והמים והרוח. ולכך המליך א' - ראש לאות מ' וש' בענין שיהיה הדבר הנברא רוח כדפרישית, וזהו שאמר א' ברוח. ומפני היות האותיות ענפים בחכמה כדפרישית בפרקים הקודמים, לכך הוצרך לקשר אל כל אות ואות שהם הנתיבות כח הכתר שעליו, וזהו שאמר וקשר לו כתר. ואחרי כן נתן בו כח השתי אותיות האחרות וצרף שלשתן יחד כזה אמ"ש אש"מ, וזהו שאמר וצרפן זה בזה - והיינו היות כח השלשה באחת ועם כל זה האויר גובר:

ובספ"ר פי' דרך אחר, כי האות הוא ענף נמשך מן האצילות וכדי שיהיה בו כח להמציא הגשם צריך לכלול בו כח העשר כולן, וזהו שאמר המליך - דהיינו ייחודו עם המלכות, אות א' ברוח - בסוד הצורות הקדושות שבה. ואחרי כן וקשר - דהיינו ייחודו בימין ושמאל ואמצע שזהו סוד קש"ר תקיע"ה שברי"ם תרוע"ה, וכן פירש ברעיא מהימנא כי זה רוצה לומר קש"ר. והנה נכללו נצ"ח הו"ד יסו"ד שהם קש"ר, וחס"ד גבור"ה ת"ת שהם קש"ר, וחכמ"ה ותבונ"ה ודע"ת שהם קש"ר, ואחרי כן כתר עליהם:

וצר מהן אויר וכו'. הנה מזה יקשה, כי לפי זה היה ראוי שימצאו שלשתם יחד עול"ם שנ"ה נפ"ש, וזה בלתי צודק שעולם נמצא בשבעה ימים ונפש ביום אחד ושנה אחר סיבוב הגלגל י"ב חדש, ואם כן אין לענין זה סדר. ובשלמא אם נפרש עול"ם בינ"ה, שנ"ה ת"ת, נפ"ש מלכו"ת, ניחא שודאי הכל נמצא ברגע. ואף ענין אויר ואש ומים הכל נמצא כרגע. אבל בגשם קשה שלפי זה אין להם סדר ולא ענין. ולזה נאמר שאין ספק שסדר הבריאה לא היה ראשונה גבוה מכולם דהיינו שמים וכן קודם ראש לכל, שלזה קשה שהיה ראוי שיהיה חום קודם ואינו, שבתשרי נברא העולם והוא רוי"ה. לכך נאמר שאין

ספק שבריאת העולם היה מאויר שהוא האמצע, וזה דקדק הכתוב באמרו והארץ היתה תהו ובהו וכו' ורוח אלהים מרחפת וכו', הנה הרוח קדם אל הארץ והמים. וכן יצירת האדם שראשונה נעשה כעדשה מקום הגויה ואחרי כן משם מתפשט למעלה ולמטה, וכן פירשו רבותינו ז"ל. וכן היה ענין השנה שראשונה היה רוי"ה ואחרי כן משם נתפשט הכח אל החום ואל הקור. והיינו סוד רוח אלהים חיים שהיא קודמת לכל, והיא נקודה אמצעית שממנה מתפשט האש והמים. והסוד ת"ת קודם אל הימין והשמאל וממנו מתפשטין הימין והשמאל. ולכך נקט ראשונה האויר, והיא אות ראשונה במלת אמ"ש. ואולם אותיות אמ"ש וי"ה הכל ענין אחד, שהוא"ו היא אוי"ר והיו"ד מי"ם והה"א א"ש. ולהיות הזכר לעולם נוטה אל הרחמים, לכך הגביר החסד שהם המים על הגבורה שהיא א"ש, ולכך סודו אמ"ש מ' על ש'. אמנם הנקבה נוטה אל הדין ממטה למעלה, לכך הגביר האש על המים, וסודו אש"מ, ש' א"ש גבורה על מ' שהם מימי החסד. וזהו שאמר זכר באמ"ש נקבה באש"מ. ואולם אין הכוונה הנה על סדר הבריאה הגשמית, אלא על הכח השמור ונתון לבריאת כל אחד ואחד מאלו. ועם היות שבריאת נפש חיה ובריאת אדם לא בבת אחת היו, עם כל זה בהכרח הכח היה נתון להמציא כל אחד ואחד, ואולם בחר הקב"ה שעה לגילוי הבריות בעת הרצוייות לקיומן, ולזה נברא עולם ביום אחד ובריות קצתן ביום שלישי וקצתם ביום רביעי וקצתן ביום ששי. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

ח המליך אות מ' במים וקשר לו כתר, וצרפן זה בזה וצר בהן אר"ץ בעולם, קו"ר בשנה, ובט"ן בנפש, זכר ונקבה, זכר במא"ש ונקבה במש"א:

רוב עיקרי המשנה הזו נתבארו במשנה הקודמת, ואולם צריך לפרש הנה כי יקדמו המים אל האש, וזה באמת ממה שאמר הכתוב ורוח אלהים, שהיה ראוי משכנו בעליונים כדכתי' השמים ושמי השמים וכו' ואתה תשמע השמים, היא מרחפת על פני המים מן הנברא, שהקדימו המים אל השמים. אמנם מן האש נמצא הרקיע תחלה שאמר לעיל, הכוונה תחלה אל היותו בין המים אשר מעל לרקיע ובין המים אשר מתחת לרקיע, ולכך אחר הרוי"ה והגוי"ה והאוי"ר שהם כחות א', נמצאו כחות מ' שהיא מי"ם:

ואומרו זכר ונקבה - כבר פירשנו שימצאו בבריאות אלו זכר ונקבה לעיל, והעניין כי בארץ ימצא כח זכרות וכח נקבות בארץ בעצמה, והוא מה שמתחלחל ממנה מעט מעט אל יסוד שזה דרך הנקבה, ומה שהמים מתעבים ומתהפכין אל ארץ הוא כח זכר. וכן קור בשנה - יום זכר לילה נקבה, בטן בנפש - [בנפש] הזכר ובנפש הנקבה. ונודע שבצד המים יגברו המ', אמנם האש יצטרפו או א"ש או ש"א. והזכר שעניינו הרחמים הוא

הגביר האויר על האש והיינו מא"ש, אבל הנקבה הגבירה צד האש שהוא צד הדין, והיינו מש"א אש על אויר:

וענין אומרו א' ברוח מ' במים ש' באש, הכוונה שהגביר השורש למעלה במקום הנתיבות, דהיינו עצם האותיות עם הענף המתפשט, דהיינו הפעולה הנמשכת מן האות כגון המים מן הנתיב מ' והאויר מן הנתיב א' והאש מן הנתיב ש'. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

ט המליך ש' באש וקשר לו כתר, וצרפן זה בזה וצר בהן שמי"ם בעולם, חו"ם בשנה, רא"ש בנפש זכר ונקבה, זכר בשמ"א נקבה בשא"מ:

כל עיקרי משנה זו נתבארו במשניות הקודמות. ואומרו זכר בשמ"א - כי שי"ן גוברת שהוא עיקר הכל הנה באש ודאי, ובשתי אותיות הנשארות מצד שהזכר בעל הרחמים הוא מגביר המ' על אויר, שהאויר יש בו חמימות ודין, מה שאין כן במים. והנקבה להפך מגברת האויר על המים שסוף סוף אויר יש בו קצת דין:

וששה צירופים אלו שהם אותיות אמ"ש הם אותיות וי"ה, אש"מ וה"י, מא"ש יו"ה, מש"א יה"ו, שא"מ הו"י, שמ"א הי"ו. הם ששה ויסודם שלשה אותיות. ויש שרצו לפרש כי שלשה אלו הם שלשה ספרים דקאמר בריש ספרא לעיל, ושלשה ספרים אלו מפרש מתניתין ואזיל שהם רו"ח מי"ם וא"ש כדמפרש הני בפרקא קמא. ואינו מן הרחוק ענין זה:

ועתה נאמר שאין ספק ששלשה עניינים אלו שהם עול"ם שנ"ה נפ"ש הם בינ"ה ת"ת מלכו"ת, ובכל אחד משלשה מדות אלו ימצא הדין והרחמים והחסד. ושלשה אלו הם פרקי ואברי המלכות והת"ת והבינה בלי ספק, ובכל אחד מהם רוצה לומר בדין שבכולם כלול החסד והרחמים, וברחמים שבכולם כלול החסד והדין (וברחמים שבכולם ימצא הדין והחסד) [ובחסד שבכולם ימצא הרחמים והדין]. וזהו סוד צירוף כל אמ"ש עם אחד, וכן אש"מ. ומפני שכללות זה ימצא בכל אחד מהם על שתי פנים, או מלמעלה למטה או ממטה למעלה, לכך הם בסוד זכר ממעלה למטה אמ"ש מא"ש שמ"א, היינו כח אור ישר ממעלה למטה, אש"מ מש"א שא"מ היינו כח אור חוזר ממטה למעלה אל הדין ואל הרחמים ואל החסד. והם הם שש טבעות הנזכרות לעיל שהם כולם בכל אחד משלשה מדות אלו, והם כח שלש ראשונות שבהם. אלא שבכתר יש חכמה על בינה או בינה על חכמה, והכתר עצמו אם חכמה על בינה לו בחינה אחת, ואם בינה על חכמה לו בחינה אחרת, והיינו אמ"ש אש"מ וי"ה וה"י. ובחכמה יש כתר על בינה או בינה על כתר, ואל החכמה כנגדן גם כן שתי בחינות, והיינו מא"ש מש"א יו"ה יה"ו. ובבינה יש כתר על

חכמה או חכמה על כתר, ואל הבינה כנגדן שתי בחינות, והיינו שא"מ שמ"א הו"י הי"ו. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד, ונתבאר פרק זה:

פרק רביעי

שער שבעה עשר:

א שבע כפולות בג"ד כפר"ת מתנהגות בשתי לשונות, יסודן חיי"ם שלו"ם חכמ"ה עוש"ר ח"ן זר"ע ממשל"ה:

הנה הסדר אל הפרקים הקודמים היה פרק ראשון בספירות, פרק שני באותיות כ"ב בכלל, בפרק שלישי בשלשה אותיות אמ"ש, בפרק זה בשבעה אותיות בג"ד כפר"ת. והן נקראות כפולות - שיש בהן שנים בכל אחד מהן, דהיינו או דגושה או רפויה. והכוונה בזה כי כאשר ירצה האדם לפעול בשם מן השמות או באות מן האותיות, אם ירפיה יפעול ברחמים ובנחת, ואם ידגישיה יפעול בדין ובחוזק. וקרוב אלינו הדבר מאד כי הדגש סודה חוזק הפעולה, כי הקל רובו בודד והכבד רובו יוצא מפני הדגש שמטבעו מורה חוזק הפעולה. והנה האותיות שהדגש יורה בהן רפיון או חוזק הם שבעה אלו בג"ד כפר"ת:

ועתה נאמר כי הדגש סוד הדין והרפה סוד הרחמים, והטעם כי סוד הרפה רקיע כעין ו' והוא הת"ת שהוא יהו"ה רחמים ודאי, דגש נקודה כעין י' והיא המלכות שהיא אדנ"י דין ודאי, ובהגביר צד הנקבה יהיו האותיות בדגש ובהגביר צד הזכר יהיו האותיות ברפה, דסימנין נטלין בידיהון דג"ש ורפ"ה כדפירשנו. והאותיות האלו הם רמז לשבע הספירות מחסד עד המלכות שהם פועלות פעמים לדין פעמים לרחמים, ולכך נקראות כפולות שיש בה כח השוה לדבר ולתמורתו. ואין ספק שהם רמוזות באותיות אלו שהם ב' חסד, ג' גבורה, ד' תפארת, כ' נצח, פ' הוד, ר' יסוד, ת' מלכות, וסדרם כסדר המדות. ויש בידינו לייחסם על המדות, אלא שלא להאריך. ולהיות פעולתם כפולה כך מבטאם כפולה, שענין זה יורה על כפל הכח לדבר ותמורתו, והיינו שהם מתנהגות - בהנהגת העולם בשתי לשונות - שהם דין ורחמים כדפרישית:

יסודן - רצה עם היות שאמר שיש בהן כח הדין והרחמים, עם כל זה פעולתם העיקרית אינה אלא רחמים וטובה, וזהו שאמר יסודן חיים וכו'. אמנם כאשר יגרמו התחתונים הסתר הפנים הם מתהפכין מדות רחמים לדין, אבל עיקרם לא היה אלא לרחמים. חיי"ם - זה בחסד שהחכמה עליה כדכתיב והחכמה תחיה בעליה, והחסד י' שהיא ביה, ומתמן אתקרי חסי"ד. שלו"ם - הוא מצד הגבורה ששם המלחמה, אמנם בזכותו היא שלום

והיינו שהיא פועלת על ידי היסוד, ועל דרך זה פועלת גם כן היסוד החיים מצד החסד ומשם נקרא א"ל ח"י, ומהגבורה שד"י שיש בו לשדד הכח החיצון ולהכניעו בחוזק הגבורה. חכמ"ה - מצד הת"ת, כי הוא נק' דעת ויונק חכמה מהימין ובינה מהשמאל, ונמצאו בו חכמה ותבונה ודעת, ופחות משלשתן אין חכמה ודאי. עוש"ר - הוא מצד הנצח, ועם היות שעיקרו בצפון, בנצח הוא מצד התחברו עמה שמשם היא נוצחת בגבורה. ח"ן - בהוד, וזהו ונ"ח שהוא יסוד מצא ח"ן מהוד ודאי. זר"ע - יסוד, שהוא האבר הקדוש שדרך בו יוצא הזרע. וממשל"ה - היא מלכות, כאומרו ומלכותו בכל משלה. והם שבעה פעולות כוללות כל ענייני ההנהגה שבמציאות. והנה לפי זה הם חסד ב' חיים, גבורה ג' שלום, ד' ת"ת חכמה, כ' נצח עושר, פ' הוד חן, ר' יסוד זרע, ת' מלכות ממשלה: והנה אלו הם שבעה בעצם המדות, אמנם במלכות יהיו ארבעה עשר שהם שבעה נקביים ושבעה זכרים, והם י"ד עתים טובים שבקהלת, והם אלו:

א. עת ללדת ב. ועת למות:

ג. עת לטעת ד. ועת לעקור נטוע:

ה. עת להרוג ו. ועת לרפוא:

ז. עת לבנות ח. ועת לפרוץ:

ט. עת לבכות י. ועת לשחוק:

יא. עת ספוד יב. ועת רקוד:

יג. עת השלך אבנים יד. ועת כנוס אבנים:

טו. את לחבוק יו. ועת לרחוק מחבק:

יז. עת לבקש יח. ועת לאבד:

יט. עת לשמור כ. ועת להשליך:

כא. עת לקרוע כב. ועת לתפור:

כג. עת לחשות כד. ועת לדבר:

כה. עת לאהוב כו. ועת לשנוא:

כז. עת מלחמה כח. ועת שלום:

הנה כ"ח עתים אלו הם י"ד טובים וי"ד רעים, הם סוד שבעה בשבעה ושבע בשבע, והם בסוד דבר ותמורתו אשר נבאר לקמן. ויורה על פעולת המלכות שהיא הנקראת ע"ת, ויש בה כ"ח עתים הללו שהם י"ד ימין וי"ד שמאל בסוד יהו"ה אל"ה יג"ו יהו"ה, והם י"ד ימין, וי"ד שמאל כוז"ו במ"ו כס"ז כוז"ו, והם בסוד שבעה בשבעה. וכבר פירשנו ענין אותיות אלו במקומות רבים, והכוונה שיורו על שבעת המדות מימין ומשמאל ועל סוד

שבעה בשבעה. ולכך כ"ח עתים למלכות, ועל אלו נאמר ואל יבא בכל עת אל הקדש, עת לא יבא ועת יבא כפי העת. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

ב ומתנהגות בשתי לשונות ב"ב ג"ג ד"ד כ"כ פ"פ ר"ר ת"ת, רך וקשה, גבור וחלש, כפולות שהן תמורות, תמורת חיי"ם מו"ת, תמורת שלו"ם ר"ע [נוסח אחר - מלחמ"ה], תמורת חכמ"ה [נוסח אחר - חרוצ"ה] אול"ת, תמורת עוש"ר עונ"י, תמורת ח"ן כיעו"ר, תמורת זר"ע שממ"ה, תמורת ממשל"ה עבדו"ת:

רוב ענייני משנה זו נתבארו במשנה הקודמת, והכוונה על כח השוה לדבר ותמורתו כדפרישית. ואמר כי הדגש והרפה סודו רך - מצד החסד וקשה - מצד הגבורה, והכוונה שמזה נמשכו הפעולות הגשמיות קצתם רכות, אם במזג כטיט וכמים שהם דקות ורכות ומקבלות [הצורה] בקלות ומאבדת אותה בקלות, ויש קצתם קשות כאבנים וכברזל וכיוצא שהם קשות לקבל הצורה ולא תאבד מהן. וזה קצת יסוד הארץ שטבעה קשה ולא תקבל צורה אחרת חוץ מזו על הרוב. וכן בבריות גבור וחלש - המשל בזה המים גבורים והאש חלש, שמבטלים המים כח האש בקורבתם זה לזה, ובהתרחקם זה מזה האש חזק וגבור שמייבש לחות המים ומתיכם, והמים חלשים. וכן בבריות יש קצתם חלשים וקצתם גבורים, ובכולם הגבורה בתגבורת האש והחולשה בתגבורת המים כנודע. ואמר כי זה ימשך מענייני דגש ורפה שבאותיות אלו, שמצד הדין הם חזקים וגבורים ומצד הרחמים והחסד הם חלשים רכי הלבב. והנה כל רך לבב בטבע הוא חלש ורחמן, וכן גבור בטבע הוא אכזרי:

ואפשר שדקדק באמרו רך וקשה - לרמוז אל חס"ד וגבור"ה, גבור וחלש - לרמוז אל נצ"ח והו"ד. אמנם עם כל זה הנצחון למעלה לעולם אל צד הימין והרחמים אינו מן הדוחק שימצא גם כן למטה, כיוצא בו אל האריה שהוא רחמ"ן וגבו"ר:

כפולות שהן תמורות. במלת כפולות דקאמר לעיל הוה משמע שהיה בהן כח להרע ולהעניש, לזה אמר שלא מפי עליון תצא הרע והטוב דבר ותמורתו, שהרי האולת והעוני והשממה וכיוצא הם פעולות שהן נעשות על ידי החצונים. לזה אמר שהכוונה באומרו כפולות הרצון בזה שהם תמורות, פירוש שהטוב פועלות על ידי עצמן וההפך על ידי זולתן. דהיינו בסילוק השגחתן נתן כח אל התחתונים כענין איוב הנו בידך וכו'. או ירצה כפולות שהן תמורות - כי בצד הרחמים יש דין ובצד הדין יש הרחמים, כענין שהם כפולות ותמורות, כיצד, בימין חיים ומות ובשמאל מות וחיים, והטעם, שיש מיתה לטוב וחיים לרע. וכן שלום ומלחמה בימין, המלחמה ושלום בשמאל, הכל לפי ענייננו, כענין שהם כ"ח י"ד טובים וי"ד רעים. ואפשר שמהם כ"ח עתים שפירשנו:

תמורת חיי"ם וכו'. אין ספק ששבעה אלו ותמורתם הם ימין ושמאל כדפרישית, והם פעולות נמשכות למטה, ושלשלת מציאותם משורש העליון בלי ספק כזה:

ב' ג' ד' כ':

חסד גבורה תפארת נצח:

חיים שלום חכמה עושר:

עת לרפא עת לאהוב עת לחשות עת כנוס אבנים:

עת לבכות עת שלום עת לתפור עת לבקש:

מות מלחמה אולת עוני:

עת להרוג עת לשנוא עת לדבר עת להשליך אבנים:

עת לפרוץ עת מלחמה עת לקרוע עת לאבד:

פ' ר' ת':

הוד יסוד מלכות:

חן זרע ממשלה:

עת לחבוק עת ללדת עת רקוד:

עת לשמור עת לטעת עת לשחוק:

כיעור שממה עבדות:

עת לרחוק מחבק עת למות עת ספוד:

עת להשליך עת לעקור נטוע עת לבנות:

הרי ייחס דבר ותמורתו באותיות בספירות בעתים, ואלו תמורת אלו ודאי, והכי נמי נקט להו קרא זו תמורת זו, כדקאמר עת ועת. והם כ"ח מחנות ללבנה, י"ד מלאים וי"ד חסרים. וכן היו כ"ח מלכים בישראל, י"ד מלאים עד שלמה ששם עמד לבנה במילואה בלי ספק, וי"ד חסרים משם ואילך עד צדקיהו שנ' עליו ואת עיני צדקיהו עור, חשכו המאורות בצאתם. וכבר פירשנו יותר בענין זה בפרש' אחרי מות, ובספ"ר בשער פרטי השמות פי' ענין י"ד וי"ד שבשם כוז"ו במוכס"ז כוז"ו שהוא רמז לזה, והנה הקיצור יפה. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

ג שבע כפולות בג"ד כפר"ת, שבע ולא שש, שבע ולא שמונה. שש צלעות לששה סדרים כנגד שבע קצוות, מהן שש קצוות מעלה ומטה מזרח מערב צפון ודרום, והיכל הקדש מכוון באמצע, והוא נושא את כולן. ברוך כבוד ה' ממקומו:

במשנה זו רבו הגירסאות בספרים, ועם כל זה בחרנו במבחר הכל. והנה אמר שבע ולא שש - כדרך שאמר בכל העשר יחד, ולא אמר כן בשלש שהן אמ"ש, מפני שכבר נודע עניין שלש ראשונות שאין חסד מהן, ולא הוצרך לומר ולא ארבע. וכן אין לנו להפריד

שלשתן, ולכך לא הוצרך לומר ולא שתים. אבל בשבע מדות תחתונות הוצרך לומר ולא שמנה - מפני שעדיין יש בזמנינו זה מי שרצה למנות הבינה בכלל השבע, ואמר שהיא עם התחתונות ואינו מן הדוחק. עוד אמר ולא שש - כדי שלא נאמר שהמלכות אינה בכלל השבע, לכך אמר ולא שש שגם המלכות היא מכללם:

ונמצא לפי זה שבע כפולות הם שבע מדות חס"ד גבור"ה ת"ת נצ"ח הו"ד יסו"ד מלכו"ת, והוצרך לזה מפני שגבול כל הוה בששה קצוות, ולכך נאמר שיסוד ההוייות הם ששה ספירות שהם נותנות גבול לכל הויה, לזה אמר ולא שש, אם כן כיון שאינם ששה נאמר שהם שמנה דהיינו ראש להויה וסוף ההויה וגבול שש קצוות שבאמצע בעניין שהם שמנה, לזה אמר שאינם אלא ששה. ואם כן הדרא קושיא לדוכתין שבע מאי נינהו, שאין יחס אלא אל הששה או אל השמנה. לזה אמר שש צלעות וכו' - הכוונה שכן הוא, ששה מהן הם שש צלעות שהם מגבלות כל הויה, וזהו שאמר לששה סדרים - כאלו תאמר תסדר צלע למעלה וצלע למטה יתרחבו[ו] שני צלעות אלו עד הגיעם אל מקום צלע מזרח וצלע מערב וצלע צפון וצלע דרום, וכן ארבע צלעות הנזכרות יתרחבו ויתפשטו עד הגיעם אל מקום צלע מעלה וצלע מטה, הרי ששה צלעות לששה סדרים:

האמנם שש צלעות אלו להם המשך ומבא בעצם ההוייה, אבל הם באים להתייחד אל נקודה אחת כזה: הרי ארבע צלעות מתפשטים אל תוך נקודה עד שהנקודה האמצעית יסוד אל שש צלעות, שמאותה הנקודה הצלעות מתחילין להתפשט ומגיעין אל גבול התפשטותם, והיינו שהם שש צלעות לששה סדרים - דהיינו היותם מסודרים אל סוף גבול ההויה. אמנם כולם הם שבע, דהיינו שש קצוות מעלה ומטה ומזרח ומערב צפון ודרום - ונקודה אמצעית היא היכל הקדש מכוון באמצע - דהיינו מקום כל הקצוות יחד, שהיא נקודה כוללת כל הקצוות וממנה מתפשטין עד עדי עד:

ואולם על דרך הרמז ירצה כי שש קצוות הם מעלה נצ"ח, מטה הו"ד כדפירשו בתיקונים, ומזרח ת"ת ומערב יסו"ד, וצפון גבור"ה ודרום חס"ד כדפרישית שם. ואולם נקודה אמצעית היא המלכו"ת שהיא נקודה באמצע הספירות, והיא נקודה שהכל פונים אליה בסוד היתה לראש פנה, והיא נקודה הנק' היכל - דהכי סליק היכ"ל בחשבון אדנ"י. וקראו הקדש - כי מסטרא דחכמתא אתקריאת קד"ש, ומשם היא נקודה אחת י' אני שניה לחכמה כדפירשו בתיקונין. ואמר מכוון באמצע - ירצה שהיא אמצע לכל הקצוות, דהיינו מלכות שהיא מקבלת מכולן כנודע. וכשתרצה לעשות בחינה תקבל משש קצוות, לא תוכל אם לא שתצייר אותה מכוונת באמצע הקצוות בענין שתקבל מכל הש קצוות, כענין שש קצוות נותנים מקום וגבול להויה שבאמצעיתן, שבאמת היא הנקודה.

וזה הפך הדעת שלכאורה עיקר ויסוד הקצוות היא הנקודה האמצעית, לזה אמר בא ולמד ממאציל הכל שהוא הנותן מקום לכל הספירות, (ונוציא) [ומוציא] אותן במציאות המקום שהמציא בעצמו כדפרי' בספ"ר בשער טעם האצילות:

וזהו שאמר והוא - האין סוף נושא את כולן - פירוש כל הקצוות וכל הספירות. וזהו סוד ברוך כבוד ה' ממקומו - ופי' הוא מקומו של עולם ואין עולם מקומו. והענין שהמקיף מקום אל המוקף וכל עילה מוקפת מעילתו, ולכך האין סוף מקיף עלוליו ושש קצוות מקום וסיבה אל הנקודה, ולכך הם מקיפין אותה והיא עומדת בסבתם. והענין כי סבת המלכות הם שש קצוות שהם שש ספירות המשפיעות בה, לכך היא נקודה אמצעית מוקפת מכולם כדפרישית, והם סבות לה, מקיפין אותה בלי ספק שכן דרך העילה והעלול. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

ד שבע כפולות בג"ד כפר"ת, חקק"ן חצב"ן צרפ"ן שקל"ן והמיר"ן וצר בהן ככבים בעול"ם וימים בשנ"ה ושערים בנפ"ש, ומהן חקק שבעה רקיעים ושבע ארצות ושבע שבתות, ולפיכך חיבב השביעי תחת השמים:

כבר פירשנו בפרקים הקודמים ענין החקיקה - שהיא פעולה רוחנית נעלמת, והוא הגלות הדברים והתהוותם מהעלם אל דקות יותר. וכן חציבה - . וכן פי' ענין משקל - לראות באיזה אות יבראו איזו בריה על מתכונתה והיותה מצטרפת בכל השם כדפרישית לעיל. צירוף - פירשנו לעיל ויתבאר יותר לקמן, ועם כל זה הכוונה כי בבריאת עניין אחד היה מגביר אות הראוי אליו ומצרפו בהגברת האות ההוא כל הצירופין שאפשר. והענין בג"ד כפר"ת - באות ב' נברא יום ראשון וכו', המליך אות ב' וצרף מלת בג"ד כפר"ת שבע מאות ועשרים פעמים, מפני שאות ב' אינה מצטרפת, נשארו ששה אותיות שהם מצטרפות שבע מאות ועשרים פעמים כו' כדמפרש לקמן, ובהן ברא ככבים בעולם ושערים וכו'. וכן בהמלכת ג' וכן בהמלכת כל אות ואות שבמלה. והמירן - ירצה תמורת שבעה אותיות בכ"ב אלפא ביתות כדי צורך הענין הנברא, על דרך שפירשנו במשקל בפרק שני. ואמנם הבריות היו בסוד עש"ן שפירשנו בפרק הקודם, ולכך בשלשה אלו הם הבריאה, ולכך בכח אותיות אלו ברא ככבים בעולם - שהם שבעה ככבי לכת שמם שבת"י צד"ק מאדי"ם חמ"ה נוג"ה כוכ"ב לבנ"ה הרי שבע. ושבעה ימים בשבוע - והם יום אחד ויום שני יום שלישי יום רביעי יום חמישי יום ששי שבת, ושבעה שערים בנפש - שהם עין ימין עין שמאל אף ימין אף שמאל אזן ימין אזן שמאל פה. הרי שבעה בעולם, שבעה בשנה, שבעה בנפש:

ואולם יש לדקדק למה ימים בשנה אינם כככבים וכשערים, כי הימים ימצאו בקו"ר וחו"ם ורוי"ה שהם אותיות אמ"ש שבשנה כמבואר בפרק הקודם, ושערים שבנפש אינם נמצאים בגוי"ה ובט"ן שהם אותיות א"מ, אלא בראש שהיא אות ש' כנודע. וכן ככבים בעולם היה ראוי שימצאו כל השבעה באמ"ש, ואינו, שאויר ארץ אין בו אלא ענין אחד שהם אותיות א"מ, וש' שהם שמים שבהם היה ענין שבעה. וגם אפשר דהיינו דקא מסיק וקאמר ומהם חקק - פירוש אחר שנצטיירו שבעה רקיעים - בש' שהם שמים, מהם נחקקו אחרי כן שבעה גם כן (בא"ו) [בא"מ] שהיא הארץ, דהיינו שבעה ארצות. ואף גם כן כך היה ענין השנה שחקק שבעה ימים בשבוע ראשון שעדיין הוא באלול חום, ומשם הם מתפשטין אל כל שבוע ושבוע מתשרי ואילך שהוא רויה, וכן בשאר הימים שהם קור. אמנם נשאר לנו להקשות בבטן וגויה בנפש ואויר בעולם שאין שבעה. ועוד גם כן נשאר לנו לבאר לדרך זה אומרו שבעה רקיעים ושבעה שבתות - שאין לו ענין:

ולזה נאמר כי גם באויר ימצאו שבעה, שאי אפשר שבעה רקיעים ושבעה ארצות שלא ימצאו שבעה אוירים בין רקיע לרקיע וכן בין ארץ לארץ, ואל האויר בחינה עם הרקיע ועם הארץ, לכך שבעה אוירים בין הרקיעים ושבעה אוירים בין הארץ. וגם בנפש נאמר שאפשר שימצאו שבעה שערים בגויה במדרגות הריאה ובחללי הלב, וגם כן יש כיוצא בזה בבטן כונניות ימנו בהם שבעה מדרגות. אמנם אמרו ושבעה שבתות לא ניחא לי:

לכן נאמר כי מה שאמר ומהם חקק - ירצה אל שבעה שבעולם ואל שבעה שבנפש ואל שבע שבשנה, ואמר שמהם - מאלו המדרגות הנזכרות שהם כח שבעה אותיות הנזכרות, חקק שבעה רקיעים - בעולם משבעה ככבים, ושבעה ארצות - משכן אל שבעה מיני נפש, כדפירשו בזוהר במקומות רבים שבשבע ארצות יש בני אדם מראש אחד למעלה, ולמטה משני ראשים, ולמטה משלש, וכן עד האחרונה. ושבע שבתות - משכן לשבעה ימים שהם שבעה פעמים שבעה, והם נמשכים בשנה משבעה ימים, שיסודן שבעה ימים. וזהו הכרח לפיכך חיבב - כמו ששבעה שבתות אחריו יום טוב, ובשבעה ימים אחריהם שבת, וכן ארץ עליונה משובחת מכל הארצות שבה מקדש ושכינה, וכן ברקיעים שבע, למעלה ממנו כבוד ה'. על דרך זה כל מה שיהיה שביעי משובח וחביב לפני הקב"ה כדפירשו בפרשת בהר סיני בס"ד:

ולענין מה ששאלנו כי הימים ימצאו בקור וחום ורויה, הא לא קשיא ולא מידי, כי עיקר השבעה אינם אלא בשי"ן דהיינו שמים וראש וחום, וראיה לזה כי ש' היא אש היא הבינה, ומבינה אחידן שבעה המדות התחתונות, ולכך בה בעצמה כלולים בגילוי ולא במ' ולא בא'. אמנם בימים עקר פעולתם שהם שבעה שבועות אינם אלא בחום שהיא

ש', ומה שימצאו ברויה וקור הוא מפני שהשנה הוא אחוז בעולם, ונפש הוא אמצעי נכלל משבעה לעולם מצד ימין ומצד שמאל. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

ה המליך אות ב' וקשר לו כתר וצרפן זה עם זה, וצר בו שבתי בעולם, ושבת בשנה, ופה בנפש. [(כאן נמצא מחוק בספר הרב, אבל הפירוש לא נמצא מחוק, ולזה העתקתי אותו)]:

המליך אות ב' - כזה, בג"ד כפר"ת בג"ד כפת"ר בג"ד כתפ"ר וכו' עד תשלום תש"כ בתים שימצאו בששה אותיות כדמסיק לקמן. ובסוד מלות אלו שהם תש"כ צר בו וכו'. וענין המליך וקשר וכו' - פי' לעיל. ואולם ענין צירוף - זה יורה על כללות הכח אל כל השבעה בכל אחד מהן ורבוי בחינותיהם לאין תכלית. ופה הגשמית תוכיח מרבוי עניינים ל"ב שיניים הלשון השפתים הרכבתם מהעצמות והגידים הכל בכל האותיות הנז' וצירופם והמלכת הב' שהיא ראש לכלן. וכן כיוצא בזה אל שבתי - ואל ענין יום השבת. ואולם מה שצריך לדעת הוא יחס אות ב' בשב"ת ושבת"י ופ"ה. ואית דגרסי שבת באות ת' וניחא טפי, דהכי הוי שבת ש' ב"ת שהיא מלכות, וגם פ"ה היא המלכות, והיא נקראת פי ה' פי הגבורה. ועיקר אות ב' שהוא חסד הוא צדק ויום ראשון ועין ימין, וצודק יותר. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

ו המליך אות ג' וקשר לו כתר וצרפן זה עם זה, וצר בו צדק בעולם, ואחד בשבת בשנה, ועין ימין בנפש (גם משנה זו נמצאת מחוקה בספר הרב, ומפני הפירוש גם כן שלא נמצא מחוק העתקתיה):

ז המליך אות ד' וכו' [נוסח אחר - המליך וכו']:

המליך אות ג' - כזה, גב"ד כפר"ת גב"ד כפת"ר וכו' עד תשלום תש"כ בתים, ובכח הבתים האלו צייר העניינים האלו, ועין יוכיח שיש בו כמה עניינים פרטיים מהגוונים וגלדים שיש בו לאין תכלית. ואולם עיקר הגירסא האמיתית הנה עין שמאל ויום ב' בשבת שהם בכח הגבורה ודאי, ומאדים שהוא אל הגבורה שבו שפיכות דמים, וזה עיקר. ועל דרך זה לכל האותיו'. ועל האמת ברוב הספרים לא נמצאו משניות אלו, אלא נראה דברי המפרשים. ועיקר הענין הוא באות ד' שהוא ת"ת נוצר חמה בעולם, שכן ת"ת נק' שמש כדכתי' כי שמש ומגן ה'. נחיר ימין, שכן בו הוא חוטם ויום שלישי בעולם, שכן פירש הרשב"י ע"ה שהוא יום שלישי ודאי. ולא אחוש לדברי המפרשים בענין זה כלל:

ובאות כ' שהוא נצח נוצר אזן ימין בנפש ויום רביעי בשנה וככב נוגה בעולם. ובאות פ' שהיא הוד נוצר אזן שמאל בנפש ויום חמישי בשנה וככב בעולם. ובאות ר' שהוא יסוד נוצר נחיר שמאלי בנפש ויום ששי בשנה ולבנה בעולם. ובאות ת' שהיא מלכות נוצר

פה בנפש ושבת בשנה ושבתי בעולם. והמפרשים דרכו בזה דרכים אחרים מפני שרדפו אחרי ראות עיניהם. וזה דרך נכון על דרך הקדמת הזוהר:

ואחר שפירש ענין הבריאה אל כל המדרגות שבעה, סיפר דרך הצירוף ואמר כיצד צירפן, שתי אבנים בונות שתי בתים, שלש בונות ששה בתים, ארבע בונות עשרים וארבעה בתים, חמש בונות מאה ועשרים בתים, שש בונות שבע מאות ועשרים בתים, מכאן ואילך צא וחשוב מה שאין העין יכולה לראות ואין הפה יכולה לדבר ואין האזן יכולה לשמוע. וכבר הארכנו בענין הצירוף בספ"ר שער בפני עצמו, והנה הקיצור יפה:

ועתה נכתוב דרך המפרשים בבריאת שבעה אברים ושבעה ככבים:

ב' ג' ד' כ' פ' ר' ת':

שבתי צדק מאדים חמה נוגה כוכב לבנה:

שבת יום ראשון יום שני יום שלישי יום רביעי יום חמישי יום ששי:

פה עין ימין עין שמאל אף ימין אף שמאל אזן ימין אזן שמאל:

ועם היות שדעתנו דרך אחרת כפי יחס האותיות, עם כל זה דרך זה דרכו המפרשים, ואין בזה מקום להוכיח. ובכל אות ואות מהם שנו משנה א' כדרך שהעתקנו למעלה שתי משניות מהם, המליך אות פלוני וקשר לו כתר וצרפן זה עם זה וצר בו כך בעולם וכך בשנה וכך בנפש, וזה לשונם:

ה ב', המליך אות ב' וקשר לו כתר וצרפן זה עם זה, וצר בו שבתי בעולם, ושבת בשנה, ופה בנפש:

ו ג', המליך אות ג' וקשר לו כתר וצרפן זה עם זה, וצר בו צדק בעולם, ואחד בשבת בשנה, ועין ימין בנפש:

ז ד', המליך אות ד' וקשר לו כתר וצרפן זה עם זה, וצר בו מאדים בעולם, ושני בשבת בשנה, ועין שמאל בנפש:

ח כ', המליך אות כ' וקשר לו כתר וצרפן זה עם זה, וצר בו חמה בעולם, ושלישי בשבת בשנה, ואף ימין בנפש:

ט פ', המליך אות פ' וקשר לו כתר וצרפן זה עם זה, וצר בו נוגה בעולם, ורביעי בשבת בשנה, ואף שמאל בנפש:

י ר', המליך אות ר' וקשר לו כתר וצרפן זה עם זה, וצר בו כוכב בעולם, וחמישי בשבת בשנה, ואזן ימין בנפש:

יא ת', המליך אות ת' וקשר לו כתר וצרפן זה עם זה, וצר בו לבנה בעולם, וששי בשבת בשנה, ואזן שמאל בנפש:

פרק חמישי

שער שמנה עשר:

א י"ב פשוטות באותיות ואלו הן, הו"ז חט"י לנ"ס עצ"ק. יסודן ראי"ה שמיע"ה רי"ח שי"ח לעיט"ה תשמי"ש מעש"ה הילו"ך רוג"ז שחו"ק הרהו"ר שינ"ה:

כבר פירשנו לעיל כי י"ב פשוטות - הם י"ב הויות, הם י"ב צורות קדושות שיש בת"ת ובמלכו"ת ובבינ"ה דהיינו עול"ם שנ"ה נפ"ש, ופי' ענייניים אלו בארוכה בספ"ר בשער פרטי השמות. ואולם הם י"ב כוחות בנפש והם הנזכרים. וכמו שבכח שבעה כפולות הנזכרים בפרק הקודם נבראו שבעה דברים בעול"ם שנ"ה נפ"ש, וכן בכח שלשה אמות כנזכר בפרק שלישי, כן בכח אלו הי"ב הנזכרים הנה נבראו י"ב כחות בעולם והם י"ב מזלות, וי"ב בשנה והם י"ב חדשים, וי"ב אברים בנפש. וזה בכח י"ב אותיות בסוד צירוף ומשקל ותמורה כדמסיק לקמן:

והטעם שי"ב אותיות אלו נקראים פשוטות - מפני שהם מתפשטין והולכים עד עדי עד, שהם י"ב מקורות בכתר עליון, ועם הכח הכולל אותם הם י"ג, והיינו י"ג מדות של רחמים. והם י"ב הויות והכח הכולל אותם שהם י"ג, והם כזה יהו"ה יהה"ו יוה"ה - וכן שלשה של ההי"ן כזה ההי"ו ההו"י הוי"ה - ושלשה של ואוי"ן כזה ויה"ה והי"ה והה"י - ושלשה של ההי"ן כזה היו"ה היה"ו הוה"י - הרי י"ב. ושם יהו"ה עצמו שהוא מקור להם שמאות י' שבו יוצאין שלשה מקורות, ומאות ה' ראשונה יוצאין שלשה, ומאות ו' יוצאין שלשה, ומאות ה' יוצאין שלשה הרי י"ב, והמקור י"ג. והנה לא בא מציאות המקור באותיות מפני שהוא השם שבו נברא הכל, ולכך אותיות אלו אין בהם כח לצייר שום דבר ולא להמציא, אם לא בהשתתפם אל אותיות השם כדפרישית לעיל בפרק שלישי. ובענין סדר הבריאה על ידי האלפא ביתות הוא כפי ביאורם באותיות הקודמות אלו כאלו ממש:

וי"ב כחות אלו בנפש אינם כשאר האברים הנזכרים לעיל, כי האברים הנזכרים בנפש שהם שבעה, שתי עינים שתי אזנים שתי נחירים פה אחד, הם אברים גשמיים, ואף כנגדן י"ב אברים גשמיים בנפש נבראים על ידי י"ב אותיות אלו. אמנם י"ב כחות הנפש הנזכרים הם רוחניים כחות נפשיות, והם ראי"ה חוש הראות וכו'. והם כחות בנפש והם כחות נאצלות מכחות עליונים. ושמנה מאלו פירש הרשב"י ע"ה בתיקונים שהם בסוד שם יאהדונה"י - ארבע אותיות השם יהו"ה הם ארבעה רוחניים, וארבעה אותיות שם אדנ"י - הם ארבעה גשמיים. והארבעה רוחניים הם ראי"ה שמיע"ה רי"ח דבו"ר הם דקים, ואף אם קצתם בנפש הבהמית, אין ספק שלא ישתווה כח הריח והשמיעה

והראיה שבבהמה ככחם באדם שהוא בכח השכל. ודיבור יוכיח על כולם שדיבור שבבהמה שהוא הגעיה והצניפה והנעירה בחמור ובסוס וכיוצא רבים שבהם ישכילו אלו את אלו, לא ישתוה אל דיבור האדם המשכיל, עד שכח הדבור ייחוס אליו ולא אל השאר מפני יתרון מעלת דבורו על שאר דבור הבעלי חיים. ואף כן הוא בכחות האחרים. והנה הראיה והשמיעה יתייחס אל החכמה והבינה בתיקונים, והריח אל הת"ת שהוא החוטם ודאי, והדבור אל המלכות שהוא הפה. וזהו בבחינתם למעלה בראש. וארבעה אחרים הם גשמיים, והם נמצאים יותר בבעלי חיים עד כמעט שישתוו. והם פעולות גשמייות קצת בשיתוף הנפש עם הגוף, והם לעיטה שבו חוש הטעם, תשמי"ש מעש"ה הילו"ך, ואלו הן פעולות גשמייות משותפות אל הנפש עם הגוף. והם בשם אדנ"י, כי הטעם אל החכמה וחיך יטעם לאכול, והיינו חכמ"ה חי"ך מ"ה. מעשה היינו בבינ"ה שבה העשיה והיא מעשה בראשית, וזה אין ספק. תשמי"ש על ידי הת"ת שבו הגוף, וגוף וברית חשבינן חד. הילוך הוא במלכו"ת והיא ברגלים כנודע:

ויש ד' והם רעים בקצת פעולות גשמיות בלתי שתוף נפש המשכלת בהם כלל, והם רוג"ז שחו"ק הרהו"ר שינ"ה. הרהור הוא בלב, והם הרהורים לא מחשבה, כי מחשבה היא יפה והיא בחכמה. אמנם הרהור למטה ממחשבה כי המחשבה במוח והרהור הוא מה שיעלה על הלב, ותקדם ההרהור ההוא אל המעשה. וזה ימצא בו טוב ורע, הרהורי עבירה דיצר הרע, או לטוב. רוגז הוא הכעס מן המרה, והשחוק מן הטחול, והשינה גם כן משם או מהאסטומכא. ואלו הם רעים, אמנם יש בהם קצת לטוב. והנה אלו הם סוד כח אל י"ב הויות שהם שלשה שמות יי"י הה"ה וו"ו הה"ה - כדפרישית בארוכה בספ"ר בשער הנזכר. והם שם אחד רחמים פשוטים בראש ודאי שהוא שלש ראשונות, ושם אחד למטה בשאר הגוף והם בסוד שש קצוות, ושם אחד במלכות שהם עץ הדעת טוב או רע. והיינו שנת עולם או ישנתי אז ינוח לי, או שחוק הכסיל או עת לשחוק, או רוגז הכסיל או רוגז לעבודת שמים, וכן הרהור כדפרישית. ולכך אלו יסוד ורוחניות ונשמה אל הי"ב אותיות אלו להמציא בעול"ם שנ"ה נפ"ש י"ב אברים בכל אחד מהם, וי"ב אברים אלו מזוגים בהמזגה זאת הנזכרת לעיל, קצתם לטוב קצתם לרע כאשר יתבאר. ולכך אמר כי י"ב אותיות יסודן - דהיינו הרוחנייות שהוא יסוד אליהם ונשמה אליהם, לתת טבע בהם שהם ימציאו במציאותם ובכחם האברים בעש"ן, הם י"ב כחות נפשייות אלו כדפרישית. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

ב י"ב גבולי אלכסון מפוצלין לששה סדרים מפסיקין בין רוח לרוח, גבול מזרחית דרומית, גבול מזרחית רומית, גבול מזרחית תחתית. גבול מערבית צפונית, גבול

מערבית רומית, גבול מערבית תחתית. גבול צפונית מזרחית, גבול צפונית רומית, גבול צפונית תחתית. גבול דרומית מערבית, גבול דרומית רומית, גבול דרומית תחתית:
בפשט משנה זו נבוכו כל המפרשים, ואיש לדרכו פנו. ולפיכך עם היות שכבר פירשנו אותה בארוכה בספ"ר בשער פרטי השמות, לא נאסוף ידינו מלפרשה הנה קצת. ונאמר כי כל גוף בעל ששה קצוות, והם מזרח מערב צפון דרום מעלה ומטה. והם גבולים ישרים אל הגוף הנרצה להגביל, ומאלו הששה גבולים יוגבל בהם עוד י"ב גבולים הם הנקראים גבולי אלכסון, נחלקים לששה גבולים ששה קצוות ששה רוחות הנזכרים. וזהו שאמר במתניתין מפוצלין לששה סדרים - . וזה על דרך הפשט, כי אחר כך נפרשה על דרך הסוד. והענין כי כאשר תחבר ששה דפנות ששה לוחות הם ששה צלעות, ותבנה מהם ענין מרובע, אותם ששה צלעות הם מוגבלות י"ב זוייות שהם נגדיים ששה נגד [ששה] באלכסון, כמו שהם נגדיים ששה קצוות שלשה נגד שלשה ביושר. והענין כי צלע מזרח יתחבר אל ארבע צלעות מהששה לבד, והם מזרח מתחבר במטה ובמעלה הם שנים, ומתחבר בדרום וצפון הם שנים. הרי הוגבל הגשם הזה באלכסון ארבעה גבולים, האחד גבול מזרחית רומית שהוא מעלה, והשנית גבול מזרחית תחתית שהוא מטה, והשלישית גבול מזרחית דרומית, והרביעי גבול מזרחית צפונית. וכן אל צלע מערב ארבעה גבולים כיוצא בהם שאינם אחר מהקודמין, מפני שהמערב לא יתדבק אל אחד מצדדי המזרח אלא נגדו. בענין שיתהווה ממנו ארבעה גבולים, האחד גבול מערבית רומית, והשני גבול מערבית תחתית, והשלישי גבול מערבית דרומית, והרביעי גבול (דרומית צפונית) [מערבית צפונית]. והנה כמוהם אל הצפון וכמוהם אל הדרום. אמנם גבול דרומית מזרחית היינו גבול מזרחית דרומית שפירש למעלה, וכן גבול מערבית דרומית היינו גבול דרומית מערבית, בענין שלא נשאר לנו למנות אלא שנים שהם גבול דרומית רומית וגבול דרומית תחתית. וכן אל הצפון שנים מן הטעם הנזכר, שהם גבול צפונית רומית גבול צפונית תחתית. והרי י"ב גבולים. ודרך זה ודרך המשנה שוים. ועם היות שיש גירסא אחרת במשנה בדרך הגבולים, בסדר שמנינו אנחנו עתה הכל ענין אחד ודרך אחד:
ואחר שכבר פירשנו ענין הגבולים כפי הפשט, עתה נפרש אותו כפי הנסתר. ונאמר כי כמו שי"ב גבולים אלו הם תולדות משש קצוות הגשמיים כדפרישית, כן י"ב גבולי אלכסון העליונים הרוחניים הם תולדות משש קצוות רוחניים. ועוד נאמר כי שש קצוות רוחניים כפי המתבאר בזוהר ובתיקונים, הם מזרח ת"ת, מערב מלכות או יסוד, צפון גבורה, דרום חסד, מעלה נצח, מטה הוד. ועתה נאמר כי כמו שהגבולים הגשמיים ענין

אחד הוא צלע מזרח וצלע מטה, ומבין שניהם יתהוה גבול חדש שהוא אלכסון וזוית שניהם, כן בענין הספירות אחר שהששה הם מהם חסד ומהם גבורה ומהם רחמים ומהם חזקים ומהם [לא] כל כך, לכך בהתייחד המזרח שהוא הת"ת עם הדרום שהוא החסד, יתהווה מהם בחינה אחרת ומציאות נחמד וזה יקרא גבול מזרחית דרומית, ירצה פעולה שבחינתה ענין רוחנייות מה שבין חסד ות"ת. אם כן הם י"ב לדרך זה, האחד מבין חסד ות"ת, והשנית מבין ת"ת וגבורה, השלישי מבין תפארת ונצח, הרביעי מבין ת"ת והוד. הרי ארבעה בחינות בלתי שוות, מפני שאין בחינת הרחמים אל הת"ת עם החסד כבחינתו עם הנצח, שהחסד רחמים יותר מנצח. וכן בהיותו מתייחד עם הגבורה אינו דין רפה כהיותו עם ההוד שאין דינה חזק כל כך. עוד ארבעה אל המלכות או יסוד כזה, האחד מבין מלכות עם הנצח, השני מבין מלכות עם הוד, השלישי מבין מלכות עם גבורה, הד' מבין מלכות עם החסד. עוד שנית אל החסד, האחד מבין חסד ונצח, השני מבין חסד והוד. עוד שנים אל הגבורה, האחד מבין גבורה והוד, השני מבין גבורה ונצח. הרי הם י"ב גבולים, והם ממש מציאות ששה ספירות, ונקודה שעליהם תסוב הגלגל הנזכר היא המשלמת י"ג. ואלו הם י"ב הוייות הנרמזות לעיל כדפרישית:

ואלו הם ממש זה כנגד זה כדפרישית כיצד, כמו שבנשמי גבול מזרחית דרומית נגד גבול צפונית מערבית באלכסון, כן בחינה המתהוה מחסד ות"ת רחמים, נגד מה שמתהוה מגבורה ומלכות שהוא דין חזק. וכן גבול מערבית דרומית הפך ונגד גבול צפונית מזרחית באלכסון, כן בפנימייות מה שמתהוה מבין חסד ומלכות הפך מה שמתהוה מבין הת"ת וגבורה. וכן גבול מזרחית רומית נגד גבול מערבית תחתית באלכסון, כן מה שמתהוה מת"ת ונצח הפך מה שמתהוה מהוד ומלכות, שזה דין וזה רחמים. וכן גבול מערבית רומית נגד גבול מזרחית תחתית באלכסון, כן מה שמתהוה מבין ת"ת והוד הפך מה שמתהוה מבין מלכות ונצח. וכן גבול דרומית רומית נגד גבול צפונית תחתית באלכסון, כן מה שמתהוה מבין נצח וחסד הפך מה שמתהוה מבין גבורה והוד. וכמו שגבול צפונית רומית נגד גבול דרומית תחתית באלכסון, כן מה שמתהוה מבין גבורה ונצח הפך מה שמתהוה מבין חסד והוד:

ועתה נאמר כי י"ב הוייות הם בצירופם ממש זו הפך זו כדרך הגבולים, ראשונה יהו"ה נגדה הוה"י, שנית יהה"ו נגדה והה"י, שלישית יוה"ה נגדה ההו"י, רביעית ויה"ה נגדה ההי"ו, חמישית והי"ה נגדה היה"ו, ששית הוי"ה נגדה היו"ה. והם ששה נגד ששה כדפירשנו. ושאר דברים הצריכים אל שמועה זו נתבארו בספ"ר בשער הנזכר:

ג י"ב פשוטות, י"ב ולא י"ג, י"ב ולא י"א. חקקן חצבן צרפן שקלן המירן, וצר בהן מזלות וחדשים ומנהיגים:

כבר פירשנו במשנה הקודמת ענין י"ב פשוטות וכחותם. ואולם בטעם היות המקור שהוא סוד עצם השם והוא נעלם בלתי בא בעצם האותיות לרוב העלמו, אמר י"ב ולא שלשה עשר - כי המקור בלתי נכלל בי"ב אלו כלל אלא הם י"ב בזולת המקור, שהמקור אינו עמהם שאינו בא באותיות. ואם יבא יהיה בסוד יהו"ה המצטרף עם האותיות כדפרישית לעיל בשער הקודם. ומפני שאפשר לומר שהם י"ב עם המקור, כי הענפים יהיו אחד עשר והמקור י"ב עליהם, לזה אמר י"ב ולא אחד עשר:

חקקן וכו'. חמשה מלות אלו מבוארים בפרקים הקודמים. מזלות חדשים ומנהיגים - הם סוד צורות עליונות בבינה בת"ת ובמלכות, שהם סוד עול"ם שנ"ה נפ"ש. דהיינו י"ב צירופים שהם נמצאים בשם אהי"ה, כזה אהי"ה איה"ה אההי"ה האי"ה האה"י היא"ה יהא"ה יאה"ה יהה"א ההא"י ההי"א היה"א, הם י"ב. וכן הם י"ב גבולים שבבינה, והם מזלות - שנוזל השפע מהם אל הספירות, והם מציאיות נמצאות משש ספירות. וכן הם י"ב בת"ת, והם חדשים - מתחדשים בהקף הסדר זמנים, ויונקים מהי"ב עליונים. ובמלכות הם י"ב מנהיגים - שכן שם אדנ"י מצטרף י"ב צירופים שני פעמים, שהם י"ב זכרים וי"ב נקבות, והארכנו בעניינם בספ"ר בשער הנזכר. והצירופים הם עשרים וארבע בענין שהם סוד מנהיגים העולם מכח י"ב עליונים כנודע. ואפשר שלזה הם ארבעה ועשרים כחות מהם בנפש, דהיינו י"ב הנזכרים במשנה הקודמת וי"ב שיתבאר לקמן, הם שנים עשר כחות ושנים עשר אברים. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

ד שנים לועסים, שנים לועזים, שנים עליצים, שנים עליזים, שנים נועצים, שנים טורפים, שנים ציידים. עשאן כמין מריבה, עשאן [נוסח אחר - ערכן] כמין מלחמה, גם את זה לעומת זה:

בקצת הספרים לא נמצאת משנה זו כלל, ובה קצת חילוף הגירסא. ועם כל זה נפרש בה כפי אשר מצאנו באמתחות הראשונים. שנים לועזים - המרה והכבד שהם מביאים לעז. שנים עליזים - המסס והטחול שהם משמחים את האדם. המסס באכילה ושתיה, וטחול בשחוק כי ממנו יולד השחוק. שנים עליצים - קורקבן ובטן, שהם מעליצים את האדם בבליעה, ובטן בהוצאת מי רגלים. שנים נועצים - שתי כליות שנאמר אברך את ה' אשר יעצני אף לילות יסרוני כליותי. שנים טורפים - שני ידים. שנים ציידים - שתי רגלים:

דברים אלו מצאתי בדברי הקדמונים, ולדידי קשה דהא משנה זו על מציאות י"ב פשוטות נאמר סתם, בין אותם שהם בעולם בין אותם שהם בשנה בין בנפש, ואם כן איך פירשו

אותם באברי הנפש. לכן נראה לי לומר שהיה הכוונה בזה לפרש טבע י"ב הויות אלו, שהם ששה נגד ששה. ואמר שהם שנים לועזים - הם מצד הגבורה שבה הדין, ובה באים כל המלמדים קטיגוריא ומוציאי לעז ודבה נגד ישראל, והם כחות הדין ודאי. שנים עליזים - הם מצד החסד שכנגד הגבורה, ואין בהם כעס ודין אלא שמחה. שנים עליצים - מצד הת"ת שגם הוא נוטה אל הרחמים, מטה כלפי חסד. שנים נועצים - מצד הנצח שבה העצה, כליות יועצות. ואף אם הם שתים יהיו דוקא מצד ימין. שנים טורפים - הם מצד הוד שהוא מן השמאל, שגם משם הטריפה. שנים ציידין - הם מצד המלכות או היסוד, שהם צדים צייד מלמעלה להשפיע לתחתונים:

עשאן כמין מריבה - שהטביע באלו טבע הדין ובאלו טבע הרחמים ובאלו טבע החסד, בענין שהם לוחמין אלו עם אלו בסוד הדין והחסד והרחמים, כדפרישית בספ"ר בשער המכריעין. ערכן כמין מלחמה - שהם אלו נגד אלו ממש, שלשה גבולים מהם גובר בהם צד המזרח שהוא סוד האויר חם ולח, ושלשה מהם גובר בהם צד הדרום שהוא מים קר ולח. ושלשה מהם גובר בהם צד הצפון שהוא גבורה אש חם ויבש, ושלשה מהם גובר בהם צד המערב שהוא עפר קר ויבש. והם זה לעומת זה, עפר קר ויבש לעומת הרוח חם ולח, הפכיי בשני פנים. מים קר ולח לעומת אש חם ויבש, הפכיי בשני פנים. והם סובבים העגולה ונקשרים במערכה אלו עם אלו, כי המים בין העפר והרוח, משתוים אל העפר בקרירותו ואל הרוח בלחותו, וקושרם מצד זה. וכן האש משתוה אל העפר ביבשותו ואל הרוח בחמימותו, וקושרם מצד זה. וכן הרוח והעפר קושרים עד"ז האש והמים. וכן ימצא בספירות כמו שפירשנו בספ"ר בשער המכריעין:

וענין זה ממש ימצא בעולם שנה נפש הגשמיים. כיצד, י"ב מזלות הם, טל"ה ארי"ה קש"ת הם א"ש, שו"ר בתול"ה גד"י הם עפ"ר, תאומי"ם מאזני"ם דל"י לרו"ח, סרט"ן עקר"ב דגי"ם למי"ם. בענין שהם ממש ארבעה בחינות אלו, והם באין מערכה מסודרים מעורבים אלו עם אלו. והארכנו בעניינם בספ"ר בשער הכנויים. החדשים הם נחלקים לארבע תקופות, והם ניס"ן אי"ר סיו"ן רו"ח, תמו"ז א"ב אלו"ל א"ש, תשר"י חשו"ן כסל"ו מי"ם, טב"ת שב"ט אד"ר עפ"ר. והם ארבעה תקופות ארבעה חלקים ממש כד' אותיות שבשם, כמבואר בשער הנזכר מהספ"ר. האיברים שבאדם הם גם כן לדרך זה, שתי כליות וכבד לאש, המסס הקיבה וקרקבן למים, טחול ושתי רגלים לעפר, שתי ידים ומרה לרוח. הם ממש כקודמין. ואף האותיות הם נחלקות לחלקים אלו כפי כח בריאתם, כאשר נבאר לקמן:

וידעתי כי יקשה אל המעיין מזה כמה וכמה עניינים שאינם מתייחסים אלו עם אלו, לא החדשים עם המזלות ולא המזלות עם האברים ולא כלם עם האותיות, כי ימצא אות(ה) שכחה המים ממציאה אבר שכחו האש ומזל שכחו העפר יחדש שכחו הרוח. הא לא קשיא, כי זה מגדולת היוצר בכללות האותיות, מכלם נראה שאם היה כח המזל שיסודו מים מאות שיסודה מים לא היה מזיגה במציאות, ודרום שהוא נגוב ושורשו חסד יוכיח, וכן צפון שהוא לח ושורשו גבורה. וכמו שפירשנו בזוהר והארכנו בספ"ר בשער הכנויים בס"ד. ואולם לערוך מערכות הככבים אלו נגד אלו, וכן האברים בטבעם להבין בהם עניין המריבה והמלחמה, האריכו בהם בעלי מלאכתם, התוכנים במזלות והרופאים באברים, וזה אינו ממלאכתינו ולא הורגלנו בהם גם כן. ובזה נתבארה משנה זו [בס"ד]:

ה י"ב אותיות פשוטות, חקקן חצבן צרפן וצר בהן י"ב מזלות ואלו הן, טל"ה שו"ר תאומי"ם סרט"ן ארי"ה בתול"ה מאזני"ם עקר"ב קש"ת גד"י דל"י דגי"ם. ואלו הם י"ב חדשים בשנה, ניס"ן איי"ר סיו"ן תמו"ז א"ב אלו"ל תשר"י חשו"ן כסל"ו טב"ת שב"ט אד"ר. ואלו הן שנים עשר מנהיגים בנפש, שתי ידי"ם שתי רגלי"ם שתי כליו"ת כב"ד מר"ה המס"ס קיב"ה קרקב"ן וטחו"ל [ואית דמסיימי הכא עשאן כמין מריבה וכו' כדלעיל]:

כבר פירשנו במשניות הקודמות שהי"ב אלו שבעול"ם שנ"ה נפ"ש תחתונים, שרשם בעול"ם שנ"ה נפ"ש עליונים שהם בינה ת"ת ומלכות, והענפים האלו יורו על כח שרשם העליון. וזה היה כוונת בעל הספר הזה להורות קשר העולמות תחתונים בעליונים, ועליונים נראים ומושגים מתוך התחתונים כנודע. ולכך אחר שפירש העליונים פי' השתלשלות התחתונים מהעליונים, נמצאים מכח האותיות שהם רוחנייות מצויירות בעולם שפל היכלות אל רוחניותם. ופירשו המפרשים ביחס האברים בדרך זה ושנו אותם בלשון המשנה, ועתה נעתיק לשונם:

ה' - המליך אות ה' וקשר לו כתר וצר בו טלה בעולם, ניסן בשנה, יד ימין בנפש. ו' - המליך אות ו' וקשר לו כתר וצר בו שור בעולם, ואייר בשנה, ויד שמאל בנפש. ז' - המליך אות ז' וקשר לו כתר וצר בו תאומים בעולם, וסיון בשנה, ורגל ימין בנפש. ח' - המליך אות ח' וקשר לו כתר וצר בו סרטן בעולם, ותמוז בשנה, ורגל שמאל בנפש. ט' - המליך אות ט' וקשר לו כתר וצר בו אריה בעולם, ואב בשנה, וכוליית ימין בנפש. י' - המליך אות י' וקשר לו כתר וצר בו בתולה בעולם, ואלול בשנה, וכוליית שמאל בנפש. ל' - המליך אות ל' וקשר לו כתר וצר בו מאזנים בעולם, ותשרי בשנה, וכבד בנפש. נ' - המליך אות נ' וקשר לו כתר וצר בו עקרב בעולם, וחשון בשנה, וטחול בנפש. ס' -

המליך אות ס' וקשר לו כתר וצר בו קשת בעולם, וכסלו בשנה, ומרה בנפש. ע' - המליך אות ע' וקשר לו כתר וצר בו גדי בעולם, וטבת בשנה, והמסס בנפש. צ' - המליך אות צ' וקשר לו כתר וצר בו דלי בעולם, ושבט בשנה, וקיבה בנפש. ק' - המליך אות ק' וקשר לו כתר וצר בו דגים בעולם, ואדר בשנה, וקרקבן בנפש:

ואולם אין לספק כי י"ב הוייות הנזכרות הם ששה זכרים וששה נקבות, והיינו סוד ששה קצוות ממטה למעלה וששה ממעלה למטה. אותם שהם ממעלה למטה זכרים שהם חסד בסוד הזכר אור ישר, ואותם שהם ממטה למעלה הם דין בסוד הנקבה אור חוזר. והענין כי ששה גבולים שהם מזרח ודרום שהם ימין הם ממעלה למטה, וששה גבולים שהם מערב וצפון שהן דין הם ממטה למעלה. ובענין זה הם י"ב הויות, ששה מהם ראשם יו"ד וא"ו שהם יו"ד חכמה על חסד דרום ו' מזרח ת"ת הם זכרים אור ישר רחמים. וששה הויות הם ראשם ה' ה' הם בינה בגבורה ומלכות דין אור חוזר נקבות ודאי. ועתה בדרך זה ממש היו המזלות והחדשים והאברים, כי מעשה השרשים יעשו הענפים. וכן הסכימו החוזים בככבים כי טל"ה שו"ר ארי"ה מאזני"ם קש"ת דל"י הם ששה מזלות זכרים ומכחם בעולם השפל הם הזכרים בכל דבר, ותאומי"ם סרט"ן בתול"ה עקר"ב גד"י דגי"ם הם נקבות ומכחם בעולם השפל הנקבות בכל דבר. ודרך זה ממש אל החדשים אחד מלא ואחד חסר, כי זה יורה על זכר ונקבה, והם בהיות השנה כסדרן ששה מלאים וששה חסרים, ניס"ן סיו"ן א"ב תשר"י כסל"ו שב"ט הם מלאים זכרים, כי השלימות יורה על הזכר והחסרון יורה על הנקבה. ואיי"ר תמו"ז אלו"ל מרחשו"ן טב"ת אד"ר הם חסרים נקבות. וכן האברים בנפש כיוצא בזה, כי שלשה ימניים שהם יד ימין ורגל ימין וכוליא ימנית הם זכרים ודאי, וכן כבד ומרה הכבד זכר והמרה נקבה, וכן פירש הרשב"י ע"ה בתיקונים. ועוד פירש שם שטחול זכר וקיבה נקבה ודאי. ומסס וקרקבן האחד זכר והאחד נקבה, שזה מקבל מזה, והם קיבה ומסס וקרקבן שלשה מעיים שבאדם זו למטה מזו כנודע לבעלי הנתוח:

והנה האותיות גם כן הם ששה זכרים וששה נקבות, ופירש כן הרשב"י ע"ה בזוהר בשיר השירים. והנה ה' נוקבא, ו' דכורא, ז' דכורא, ח' נוקבא, [ט' נוקבא], י' דכורא, למ"ד דכורא, נו"ן נוקבא, ס' נוקבא, ע' דכורא. וק' וצ' הם זו לזו כדמות זכר ונקבה, עם היות שתיהם דכורים בבחינה אחת או נקבות. והיינו כענין שתי חדשים שפעמים הם זכרים פעמים הם נקבות כדפרישית לעיל, והם בסוד שנה סדורה או חסירה או שלימה כנודע. וקרוב לזה באברים במסס וקרקבן. ודבר זה תלוי בנטיית י"ב הוייות אל הימין כולם, ואז רובם זכרים או רובם נקבות. וכבר פירשנו במשנה הקודמת טעם למה לא נברא זכר

בזכר ונקבה בנקבה, וכן אש באש ורוח ברוח על דרך ההמזגה. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

ו שלש אמות שבע כפולות י"ב פשוטות, אלו כ"ב אותיות שבהם יסד י"ה יהו"ה צבאו"ת אלהים חיים אלהי ישראל אל שדי רם ונשא שוכן עד מרום וקדוש שמו:

רוב משנה זו נתבאר בפרקים הקודמין, ועם כל זה נבאר הנה עניינה בקצרה בע"ה. כבר פירשנו כי שלשה אמות - שהם אמ"ש הם שלש ראשונות, ושבעה כפולות - שהם בג"ד כפר"ת הם שבע מדות גדול"ה גבור"ה ת"ת נצ"ח הו"ד יסו"ד מלכו"ת. וי"ב פשוטות - הם י"ב ענפים שהם שש קצוות מתפשטים ומסתעפים, והם מטעם רצון קוניהם ומאצילם לתת כחם בעולם השפל אל ההנהגה ומציאות הדברים מכחם קשר רוחנייות בגוף מצוייר אל האדם ציור גשמי עם היותו לפי האמת רוחני, והיינו האותיות שהם בשלשה מקומות כת"ב לשו"ן רו"ח, ומחשבה נשמה אל שלשתם. כת"ב הוא גשמי, ואין ספק שבציור האות במכתבה יורה על רוחנייותה כדפי' המקובלים הראשונים והאחרונים בפירוש עוקצי האותיות ותגי האותיות וכיוצא, ועם כל זה זה הוא המציאות היותר גס ונגלה שיש אל האותיות. המציאות השני הוא לשו"ן, דהיינו מה שאמר לעיל קבועות בפה והיינו מוצא האותיות, והם עדיין גשמייות נפעלות על ידי הכלי הגשמי, ותנועתה בלי ספק יורה על רוחניותה ככתיבתה ויותר, מפני שתנועת הפה בנפש דקה אל אשר בכתב. ואף אם יראה הרואה כי אין בתנועת הפה קוץ ותג אלא תנועה פשוטה שוה, עם כל זה יש בכחה כל מה שבכח האות הנכתבת ויותר, והאות הנכתבת הוא גוף וגשם ומרכבה אל האות הנזכרת בפה. וזה טעם למה תורה שבכתב שהיא דקה למעלה נכתבת בכתיבה, כי מפני רוחנייותה ודקותה אין ראוי שתהיה ציורה בלשון להיות ערומה בלי לבוש. המציאות השלישי הוא חקוקות ברו"ח, דהיינו אחר צאת תנועת האותיות מהפה מתמצא מהם עניין דק רוחני לא ישפטהו אלא מחשבת המשכיל, וזה דק מכלם נשמה אל מציאות הקודמין. והיינו קלין ודבורין דאורייתא דרכבין בהון נשמתין שפירש הרשב"י ע"ה בתיקונים:

והמציאות המצייר בשכל ובלב משכילי עם בני ישראל לקשור האותיות בשרשם העליון משובח מהכל ונשמה אל הכל ודאי. וזה רצה אדון כל להמציא באדם כח זה לקושרו עם שרשיו, ועל ידו יהיו השרשים העליונים נקשרים בדברים התחתונים בסוד אותיות גשמיות רוחנייות אלהייות שהם שלשה מציאיות שפירשנו לעיל בפרק שני:

ונמצא כי באמצעות התפשטות האותיות והשתלשלותם מרוחניותם אנו משיגים איך מהפשוט הראשון שאין שני לו, באו ההוייות אל מציאות עב ורחוק מהשורש כזה ונתרבו

הם. ועם כל זה לא יורו רבוי בו חלילה, וגם אין להקשות איך מהאחד הפשוט נמצאו רבוי המציאיות. וגם אין להכחיש היות האדם נברא מחדש מתהוה מהעפר, הפך דעת הכופרים שהאמינו שאדם מאדם לעולם והעולם קדמון, וזה יוכחש בעין החוש כענין רבא ברא גברא, ומה לי אדם דהיינו נפש ומה לי שנה ומה לי עולם, הכל עניין אחד ומציאות אחד ודברים אחדים. וזה יראה ממש לעין המשכיל ויובן אליו בראותו סדר ההשתלשלות אל האותיות שהם כ"ב והם אמו"ת וכפולו"ת ופשוטו"ת, ובהם יסד עול"ם שנ"ה נפ"ש י"ה ה' וכו' - ורצה בשמות אלו לומר כי אף אם נעלה ברוממות המאציל ועשר ספירות ברוממות הראוי לו כפי השגת לשונו, עם כל זה לא נכחיש שבהם יסד כמו שהכחישו כת האפיקורסים, אלא אדרבא נאמין בקשר העולמות והשתלשלותם זה מזה וקשר הספירות:

ועשר שמות אלו הם עשר ספירות. אלהים חיים - בכתר, שבו מקור החיים אין סוף טמיר וגניז בכתר שהוא המחיה עשר ספירות דאצילות ובריאה ויצירה ועשיה, והוא מחיה את כלם. אלהי ישראל - חכמה, דתמן סליק ישראל סבא כדאמרינן ישראל עלה במחשבה. אל שדי - בינה, שעל ידה בניין העולם בסוד ל"ב אלהים שבה, והוא שאמר לעולמו די ולאצילות די ולבריאה די ולכל הבא בגדר די. רם ונשא - גדולה וגבורה. שוכן עד - ת"ת ויסוד, שהת"ת שוכן עליו, ויסוד נק' עד כדפירשו בזוהר. מרום וקדוש - נצח והוד, נצח מרום מגדולה שהיא רם, והוד קדוש מצד הלויים הקדושים והנשאים. שמו - מלכות כפשוטו. ואלו הם בפרט, כי בכלל הם נכללים בשמות הקודמים י"ה יהו"ה צבאו"ת, וזה פשוט ופי' בפרק ראשון במשנה ראשונה. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

ז עדים נאמנים שלשה הם, וכל אחד ואחד לבדו עומד, ומעידין על האל כי הוא אחד ואין לו שני. ואלו הן, עול"ם שנ"ה נפ"ש:

הנה במשנה הקודמת הכריח היות מציאות כל הנמצאות מאתו ושהוא המציאם מהאפס המוחלט. אמנם לא יכריח משם אלא זה, והטעם במה שנבחין הנמצאות סדר השתלשלותם מאתו בכח האותיות והשתלשלות האותיות ברוחנייותם מעילה לעלול כדפרישית. אמנם עתה במשנה זו בא להכריח על אחדות המאציל. והנה המתחכמים אחר דעתם הסכל לא רצו להאמין בנמצאות היותם מאתו מפני אחדותו והרחקתו מהדברים הגשמיים, וסלקו השגחתו מהפרטים ונתנוה תחת הכחות. והוא אמר כי אדרבא היודע באמתות הנמצאות מאתו ידע וישכיל איך הם מכריחות מציאותו ואחדותו, וזה במה שנבחין עול"ם שנ"ה נפ"ש כל אחד לבדו, לא כולם יחד כמו שעשינו במשנה הקודמת. וזהו שאמר עדים נאמנים שלשה הם וכל אחד לבדו עומד - לא שנבחין

כלם יחד, ואז נמצא שמעידין על האל. פירוש אחד - מציאות סבה אחת שנית אחדותם, וזה לא על דרך החייוב שנשיגהו אלא על דרך השלילה ואין לו שני. ויאמר עליו מלת אח"ד על דרך זה, כי אחד על דרך החייוב לא יצדק כי אם בספירותיו. וזהו שאמר כי הוא אחד ואין שני לו -:

והעדים הם עול"ם שנ"ה נפ"ש - פירוש כאשר נבחין עולם בפני עצמו או שנה בפני עצמה או נפש בפני עצמו, נמצא עדותם שוים עדים נאמנים שלא יוסיף זה על דברי זה ולא יפחת זה מזה, אלא מה שיש בזה יש בזה. והיינו שיש בהם י"ב עניינים, והם מנהיגים בנפש וחדשים בשנה ומזלות בעולם. וכאשר נרדוף אחר סבתם נמצא להם סבה שבעה עניינים, והם ימים בשנה ככבים בעולם אברים בנפש. וכאשר נרדוף עוד אחר סבתם נמצא להם סבה שלשה עניינים, והם אמ"ש בעולם ובשנה ובנפש. וכאשר נרדוף עוד אחר סבתם נמצא להם סבה אחת לבד, שהוא מסבב כל הסבות ועילת כל העילות, והרי זה יורה על מציאותו ואחדותו ודאי. ונמצא אדרבה הטעם שרצו החצונים כדי לדחות מציאות עולם חדש, היא היא סבה שנאמין בסבה הראשונה ואחדותה. בכאן הניח הרב ז"ל חלק, נראה שעדיין לא השלים הפירוש של המשנה:

פרק שישי

שער תשעה עשר:

א שלשה אבות ותולדותיהם, ושבעה כובשין וצבאותיהן, וי"ב גבולי אלכסונין. וראיה לדבר עדים נאמנים עולם שנה נפש:

אחר שכבר נתבאר בפרקים הקודמים מענין השתלשלות המדרגות מהראשון הפשוט בסוד אותיות קדושות כדפרישית, בא עתה בפרק זה להצילנו מן הטעות שלא נכחיש מציאות הכחות והמלאכים והצורות הרוחנייות שהם בעלות גבול בלתי גשמיות והם המלאכים, כמו שנבוכו בהם הפלוסופים. וכשבאו להאמין בהם מיעטום עד המספר ידוע קצר לפי קוצר ידיעתם, והתורה אמרה רכב אלהים רבותיים ותחתיהם כמה אלפי אלפי אלפים רבי רבבות שנאנים. וזהו שאמר כי הם שלשה אבות - דהיינו אמ"ש ותולדותיהם - שמהם משתלשלים כמה כחות מלאכים, והם מלאכי רחמים מצד שלש ראשונות, ושרשם אמ"ש. ואמר ותולדותיהם - כי יתרבו לאין תכלית, אמנם בעלי רחמים במקורם. וזהו שאמר אבות ותולדותיהם - פירוש כיוצא בהם כפי שורשם ולא אמר צבאותיהן כדקאמר בזה אחרי כן, מפני שמלת צבא הוא צבא מלחמה ומדות אלו רחמים פשוטים, לכך מלאכים המשתלשלים מהם הם מלאכי רחמים, רחמים בהם לא צבאות

שמורה על כחות הדין. ועוד כי היכל קדש הקדשים שהיא נגד הבינה וממנו ולמטה יתייחסו המלאכים כדפירשו בזוהר בפרשת פקודי ופירשנו בספ"ר בשער היכלות, אמנם מהיכל קדש הקדשים למעלה הם תולדות אל הספירות כחות נעלמים בלתי מתייחסים בשם צבא, שאין מי שישכל וידע מה משם ולמעלה בפרטות אלא מציאות האלוה בעשר ספירותיו:

ושבעה כובשין - הם שבעה ספירות שהם כובשין ומנהיגים העולם השפל כנודע, ולכך להם צבא כמלך הכובש מלכותו על ידי צבאותיו, ולכך לשבעה ספירות צבאות כנודע, והם מלאכי חסד מצד הגדולה ומלאכי דין מצד הגבורה וכן כולם. ולכך ייחס לספירות עליונות בשם אבות להוכיח תולדות, ואלו בשם כובשין להוכיח צבאות:

וי"ב גבולי אלכסונין - גם להם מלאכים נאצלים, כי שמם יעיד להכרח צבאותם, כי הם גבולי אלכסון שיש שם כמה וכמה מהענפים, שאם אלו שהם סבה להם שהם עצם הששה קצוות, כ"ש אלו שהם התפשטותם באלכסון על הדרך שפירשנו בפרק הקודם:

וראיה לדבר - שיוכרח ממנו ענין זה עול"ם שנ"ה נפ"ש - כי עם היות שפירשנו שהם י"ב מזלות בעולם, כמה ככבים בכל מזל ומזל וכמה כחות וענייניים, וכן בחדשים שבשנה, וכן באברים, שאין כל האדם נכלל בי"ב אברים אלו, שגם כן יש למטה מהם אברים קטנים וחלקי חלקים ואדרים וחללים וענייניים לאין תכלית. והיאך מאות אחת יתמצא הענין הזה אם לא שיהיה בו רמז לחלקי חלקים שבחיילי האות ההוא המורה על רבוי חיילי הגבול אשר עליו. והאות ראש לחיילים והמרכבות ההם, ומרכבות אותיות שם בן ארבע יוכיחו כדפרישית לעיל בשער י"ב. והם עדים נאמנים עולם שנה נפש - כי הבקי בעצם בחכמת התו(י)כונה כשמואל ירחינאה היה יכול לייחס עוד חלקי היד כפי החלקים והחדרים אשר במזל שכנגדו, אשר הם נבראים על ידי גלגול האות הנרצה, והוא אל האדם במקרה, מפני שאין כוונתו אליו ואל האות והסבה הבורא הבריה והבריה הנבראת בעצם מפני שזה חלק מחלקיה. ודבר זה איננו רחוק מאד, שהרי ייחסו החכמים בתכונה שמות המזלות טלה שור תאומים וציירו להם צורות, והם לא ידעו סבה לשמות אלו ולא לצורתם, עד שכתב הרמב"ם בפרק ג' מהלכות יסודי התורה כי בזמן מה היו בצורות אלו הדברים. איך שיהיה יכריח ענין היות במזל ההוא חדרים וכחות וככבים ימצא ענינם בטלה או באריה או בדגים או בסרטן, ואם היה חכם בקי ימצא באדם יחס אל האבר כמנין הורידים וכענין העצמות והגידים והעצילים וכיוצא ציור צורת הטלה והמאזנים וכיוצא, כפי בחינת איבריו מניינם ופעולתם. וזה יכריח היות בסוד שלש

ושבע וי"ב העליונות שהם שרשים אל האותיות כדפרישית להם כחות ומרכבות וחיילות מתפשטין מהם:

והבקי בסדר המרכבות העליונות לא יתרחק לו לייחס מה שבזה בזה, מה שבאדם העליון בשלשה מיני אדם התחתונים שהם עול"ם שנ"ה נפ"ש. וזה חלק מחכמת הרשב"י ע"ה באדרא בסוד שיעור קומה כדפרישית לעיל. וגם זה חלק חכמת ר' ישמעאל בההיא ברייתא כאשר נבאר לקמן בס"ד, שנתן צורה לאיברים העליונים, ולא שיש בהם צורה אלא שהם מחייבים הצורה למטה ומהם נמצא בעולם שנה נפש כדפרישית, ומהתחתונים יוודעו העליונים ומהעליונים ימצאו התחתונים, ואלו דפוס אלו, ואלו חותם אלו:

וידעתי שיקשה אל המעיין כי כל הדברים האלה אינם השגת מציאות הידיעה בעצמה, אבל הם השגת מציאות שיש ידיעה בעולם. והאמת שכך הוא, אבל נבחר בידיעה המועטת בדברים הנסתרים מהידיעה המרובה בדברים הפשוטים. ואם יקשה אל המעיין כי נמסר לנו סדר השתלשלות המדרגות העליונות ר"ל נאצלות, ולא נמסר לנו סדר ידיעת השתלשלות המלאכים עם היותם למטה מטה הרבה, הא לא קשיא, כי הידיעה בדברים העליונים הנאצלים חוייבה אלינו להשיג קוננו לישר דרך אמונתינו, והידיעה במלאכים היא חכמה ולא אמונה ואל זה יספיק לנו בידיעת מציאותם וקצת סדר מדרגותם. ועם כל זה לא נכחיש שהיה אל הקדמונים דרך בה כעניין הנביאים בחיות ובשרפים, ואבדה בגלותנו ולא נשאר אלא שנים שלשה גרגרים בראש אמיר. כעניין מציאות המרכבה ליחזקאל והשרפים לישעיהו, וקצת מפוזר ומפורד בדברי רשב"י ושאר החכמים ע"ה. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

ב חיצה את העדים, חק עשרה שלשה ושבעה וי"ב מזלות ופקידין בתל"י גלג"ל ול"ב:

כבר פירשנו במשנה הקודמת שכוונתו בפרק זה לפרש בשכלים הנפרדים, ובמשנה הקודמת הכריח מציאותם, ועתה אמר כי הם עולם הפירוד. וזהו שאמר חיצה את העדים - נחלקין, שאין עול"ם שנ"ה נפ"ש מיוחדים בעצמם כדפרישית לעיל כ"ב חפצים וגוף אחד, דהיינו ייחוד מציאות קש"ר אמ"ש עם בג"ד כפר"ת, ואלו הם י"ב פשוטות, אבל כאן חיצה את העדים פירוש אלו השלשה עדים שהם עול"ם שנ"ה נפ"ש שהם למעלה רוחניים ומיוחדים ונקשרים, הם נחצים בכאן בעולם הפירוד לחלקים. והטעם שלמעלה שהם בבינה ושש קצוות ומלכות דהיינו עול"ם שנ"ה נפ"ש הם מיוחדים בסוד ייחוד וקשר האצילות, והנה שהוא עולם הנפרדים הם כל אבר ואבר בפני עצמו:

ואמר חק עשרה - לשון חקיקה שהוא גלוי והעבות הדברים בעצם, והיינו צאתם מן האצילות אל עולם הנפרדים, והם עשרה מדרגות שיש אל המלאכים זו למעלה מזו בסדר עשר ספירות ואלו הם, שרפי"ם חיו"ת אופני"ם אראלי"ם חשמלי"ם מלאכי"ם אלהי"ם בני אלהי"ם כרובי"ם ואשי"ם, הם עשרה. אמנם בספר מעשה בראשית מנאם על דרך אחרת, כרובי"ם חשמלי"ם חיו"ת אראלי"ם שרפי"ם תרשישי"ם אופני"ם אישי"ם טפסרי"ם הם עשר כחות, ואין ספק שאין סדרם כסדר שכתבנו, עם היות שהרמב"ם לקח לו סדר אחר בפרק שני מהלכות יסודי התורה. והרשב"י ע"ה פירש כי שרפים בבינה וחיות בת"ת ואופנים במלכות, והם שלשה מדרגות זו למעלה מזו. אמנם למעלה מהשרפים הם אראלים וחשמלים, והם נכללים בשרפים כעניין הבינה שבה כלולים כתר וחכמה. ובחיות כלולים ששה מדרגות שהם כרובי"ם תרשישי"ם אישי"ם טפסרי"ם אלהי"ם בני אלהי"ם, והם בת"ת. ואחרי כן אופנים. וחיות ואופנים קשורות אלו באלו בענין שהם שלשה ושבעה - נחלקים והיינו שהם שבעה היכלות בהיכל שביעי פרגוד, ומשם ולמעלה אין מי שישיג. ושלשה בפני עצמן ושבעה בפני עצמן. וי"ב מזלות - הם סוד י"ב פנים שבחיות שהם י"ב מזלות, שבפנים אלו נוזלים שפע לעולם. וסוד י"ב הוייות הם י"ב פנים, ועם היות שהם י"ו פנים (י"ב), וכן פירש הרשב"י ע"ה שנחשבים בבחינה אחת לי"ב ובבחינה אחרת לי"ו:

ופקידין בתל"י גלג"ל ול"ב - הם כחות מת"ת ומלכות ובינה. ופי' פקידין - שהם עומדים מופקדין על פי השפע הנשפע מספירות אלו, שהם תל"י גלג"ל ול"ב. ויתבאר עוד ענייננו לקמן שאינם ממש בינה ות"ת ומלכות, אלא בחינות פנמיות מהם, והם מתנהגות על פיהם כפי הנשפע מלמעלה. ולפי מה שמפרש בספר הבהיר בענין פקידין בתל"י גלג"ל ול"ב - שפירש שהם י"ב צורות קדושות בתל"י וי"ב בגלג"ל וי"ב בל"ב, הענין שהם ל"ו צורות קדושות, ופי' פקידין - שהם כלולים ומופקדים שם ולא אהדר פקידים בתל"י וכו' אלא לי"ב לבד, כי שלשה ועשרה הוא ענין אחר, ואהדר למציאות י"ב כחות שהם בתל"י וגלג"ל ול"ב שהם י"ב שבטים עליונים, והם שתים עשרה עינות מים ושבעים תמרים, ש[ב]הם תלויים ע"ב שמות. ובעניין זה הארכנו בספ"ר בשער פרטי השמות. ואפשר אומרו חיצה את העדים - י"ב בתל"י וי"ב בגלג"ל וי"ב בל"ב, ואינם כ"כ ענין אחד כדפרישית, אלא שלשה בפני עצמן ושבע בפני עצמן וי"ב בפני עצמן. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

ג שלשה אש ומים ורוח, אש למעלה ומים למטה ורוח בנתיים, וסימן לדבר שהאש נושאה את המים:

משנה זו כולה שנינו בפרק שני ושם נתבארה. אמנם הכוונה הנה להיות מציאות המלאכים נחלקים לשלשה חלקים שהם שרפים חיות ואופנים כדפרישית, שרפים הם מצד הבינה והאש ושמם יעיד עליהם, והם למעלה גבוה מחיות ואופנים. ואופנים הם למטה מצד המים כדכתיב והנה אופן אחד בארץ, שהם מים מצד החסד. והחיות באמצע שהם מצד הת"ת הרוח, והם בנתיים, שאם אופנים יעלו אל האש אין צריך לומר שלא יכבו את האש מפני שהיא אש אוכלת לחים ויבשים ושואב את המים ומבטלם, אלא שאדרבה יתבטלו הם אם יעלו למעלה ממחיצתם. לכך הרוח בנתיים שהם החיות, והחיות אויר, ואויר נדלק באש השרפים ואינו מתבטל. וכן המים נכנסים ברוח ואינם מתבטלים, כענין שהחיות הם נכנסים בין השרפים ויש להם השגה שם, והאופנים נכנסים בין החיות ויש להם השגה שם. ונתן סימן לדבר - שהחיות בנתיים, ופי' בחינה אמצעית שוה אל שניהם, שהאופנים מזדווגים אליהם והם בשרפים, ולא אופנים בשרפים, שהאש נושאה את המים שמכלים אותם ושואבים אותם וכדפרישית. ואית דגרסי מ"ם דוממת וכו' - וכבר נתבארה בפרק שני משנה שלישית. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד עם מה שנתפרש שם:

ד תלי בעולם כמלך על כסאו, גלגל בשנה כמלך במדינה, לב בנפש כמלך במלחמה. [ואית דמסיים הכי - כללו של דבר מקצת אלה מצטרפין עם אלה ואלו תמורת אלו, אלו כנגד אלו, ואם אין אלו אין אלו]:

כבר הסכמנו לפרש משניות אלו בסוד העולם התחתון מן האצילות ולמטה בשלשה בחינות, שהם שרפים חיות ואופנים. וכמו שיש אל הספירות העליונות, ר"ל בינה ות"ת ומלכות בחינה אמצעית שהוא נקודת מרכז שבה תסוב גלגל הספירות, והנקודה האמצעית הזו תתייחס בשם תלי והוא שם תנין שייחסו התוכנים, שהוא קו האמצעי המרכז שעליו נקודת הארץ ובו תסוב תנועת הגלגלים קצתם. ואמר שהוא ענין מציאות מחובר ממים ואש ואויר שהוא קו האמצעי בעולם. וכן בחינה אמצעית בבינה שבה סוד שלש ושבע וי"ב תקרא תל"י, והלשון תלי תלים, והיינו קבוץ המדות. וכן גלג"ל בת"ת, והוא אמצעית אל סוד השנה שהוא שש קצוות. וכן ל"ב בחינה אמצעית במלכות שהיא הנפש. והארכנו בביאור ענין זה יותר בספ"ר בשער פרטי השמות. והנה הבינה אותם הבחינות אשר בה בשלום דאין בה דין. כי עם היות שדינים מתעוררים ממנה, סוף סוף היא רחמים ובחינת המדות שבה גם כן. לכך הוא כמלך על כסאו - שאין שטן ואין מקטרג. אמנם בת"ת יש בו דין קצת, אבל קו האמצעי מכריע לצד הרחמים. לכך הוא

כמלך במדינה - שאינו בטוח, אבל בטוח שלא ינצחוהו. אמנם במלכות מפני רבוי הדין הוא כמלך במלחמה - פעמים גובר הרחמים ונוצח פעמים גובר הדין ומנוצח:
והנה כדמות בחינה אמצעית שבבינה אל הספירות הנעלמות שבה, כן אכתריא"ל - בין השרפים. וכדמות בחינה אמצעית שבת"ת אל שש קצוות, כן מטטרו"ן - אל החיות. וכדמות בחינה אמצעית שבמלכות אל הספירות שבה, כן סנדלפו"ן - אל האופנים. והנה באכתריא"ל שהוא סוד הבריאה כדפרישית בספ"ר בשער אבי"ע, אמר תל"י - שהוא קווצותיו תלתלים, ששם מקור הכתר בעולם שהם השרפים כמלך על כסאו - כדפירשו במסכת ברכות אמר ר' ישמעאל פעם אחד נכנסתי וכו' וראיתי את אכתריא"ל וכו'. ומטטרו"ן שהוא גלג"ל בשנה - כן הוא בחיות שהוא רקיע נטוי על ראשי החיות כמלך במדינה - מפני שסביב חוצה לעולם מטטרו"ן הם הקליפות, ויש שם קצת קטטה. אמנם סנדלפו"ן שהוא ל"ב בנפש - שהוא בסוד העשיה, שם ממש הקליפות והוא כמלך במלחמה. ושלשה אלה שהם אכתריא"ל ומטטרו"ן וסנדלפו"ן הוא סוד בריא"ה יציר"ה עשי"ה שפירשנו בספ"ר בשער אבי"ע. ואל אלה השלשה יתלוו כחות המלאכים שרפים חיות ואופנים:

ה גם כל חפץ זה לעומת זה ברא האלהים, טוב לעומת רע. טוב מטוב, רע מרע. טוב מבחין את הרע, ורע מבחין את הטוב. טוב גנוז לצדיקים ורע לרשעים:
אחר שדבר בענין המלאכים דבר גם כן בענין החצונים, ואחר שגם הם מאתו לצורך העולם. ולהודיענו שהם נבראים מאתו בכוונה אמר גם כל זה חפץ זה לעומת זה - שהם הקליפות שהם נגד הקדושה מבחוץ כקוף לפני בני אדם, גם אותם נבראו על ידו. וזהו שאמר ברא אלהים. ונקט שם אלהים כי על ידי שם זה נבראו ודאי כאשר נבאר. והם למטה מעולם המלאכים, חוץ להיכלות. וזהו שאמר טוב לעומת רע - כאומרו סביב רשעים יתהלכון. ואחר שביאר מקומם אמר מהיכן נבראו, ואמר טוב מטוב - פירוש מלאכי חסד וטוב מצד הימין הנק' טוב. ורע - שהם מלאכי רע מלאכי חבלה, מרע - מצד הגבורה בסוד השתלשלות בעלי הדין, ואלו סיגי הזהב כמו שפירשנו בארוכה בספ"ר בשער התמורות:
ומשתי כחות אלו שהם טוב ורע מורכב האדם שמשם יצר הרע ויצר הטוב. והנה המלאכים הם יצר הטוב כולם ואין להם בחינת הרע כלל, ולכך אין להם שכר בעמלם. והבהמות כלם יצר הרע ולהם אין בחינת הטוב, ואין לנפש הבהמה שכר ועונש זולתי אם היא בסוד הגלגול שאינה בהמה, וזהו חמורו של רבי פנחס בן יאיר. אמנם בני אדם יש להם יצר הרע ויצ"ט שהם נשכרים ונענשים. וזה טעם אל בריאת הרע, כי טוב מבחין

את הרע - כי על ידי היות באדם טוב ורע והוא עוזב הטוב ורודף אחר הרע הוא בעל עונש. וכן הצדיק רע מבחין את הטוב - שיש בו יצר הרע ויצ"ט ועוזב הרע ורודף אחר הטוב הוא בעל שכר, וגדולה מעלתו ממלאכי השרת. אם כן זהו טעם שברא הקב"ה הרע שהוא משלים הטוב ומעלהו למעלה מהמלאכים, וכדפירשו בזוהר בעניין זה ממש. ולכך טוב גנוז לצדיקים - ששכר מצוה שהוא יצר הטוב מצוה שהוא הטוב וכו':

[1] שלשה אחד אחד לבדו עומד. שבעה חלוקים, שלש מול שלש ואחד מכריע ביניהם. י"ב עומדים במלחמה, שלשה אוהבים שלשה שונאים, שלשה מחיים שלשה ממתים, ואל מלך נאמן מושל בכולן ממעון קדשו:

התחיל לדבר בדברים הגשמיים שהם למטה, בעול"ם שנ"ה נפ"ש הגשמיים שאינם ברוחניים שביאר בפרקים הקודמים. כי אותם שהם ברוחנייות עם היותם הפכים, הם נקשרים ומיוחדים כדפרישית בפרקים הקודמים. אמנם בעולם שנה נפש הגשמיים כל אחד ואחד מאמ"ש לבדו עומד, בין בעולם בין בשנה בין בנפש. שהרי בשנה בזמן קור אינו רויה, ובזמן רויה אינו חום. וכן בעולם יסוד האש אינו יסוד המים, ושניהם אינם יסוד הרוח. וכן בנפש בטן אינו ראש, ושניהם אינם הגויה. אבל ברוחניים כולם מסכימים אל פעולה אחת ומיוחדים יחוד שלם כנודע. וזהו שאמר שלשה - שהם בעש"ן הגשמיים, כל אחד לבדו עומד - ואין יסוד הרוח התחתון מכריע בין האש והמים כעניין הכרעתם באצילות, אלא כל אחד ואחד - מהם לבדו עומד. וכן שבעה - שהם מיוחדים ומצורפים יחד בעש"ן הרוחניים כדפירשנו, בגשמיים אינו כן אלא חלוקים שלש מול שלש - כי שבעה ככבי לכת הם שצ"ם מצד אחד נכ"ל מצד אחר וחמה ביניהם בלתי מייחדם, שאין כן כוונתו לקשור אלא מכריע כענין לשון המשקל שהוא אמצעי. וכן אחד בשבת שני בשבת שלישי בשבת מצד אחד, ורביעי בשבת וחמישי בשבת וששי בשבת מצד אחד, ושבת אמצעי בלתי מייחד הימים. וכן בנפש עין ימין אזן ימין ונחיר ימין מצד אחד, ועין שמאל ואזן שמאל ונחיר שמאל, ופה אמצעית בלתי מייחדם. ולא כן למעלה כי המדות נקשרות שבעתם אלו באלו כנודע. ופירשתי עניין קשר הספירות לעיל ובספ"ר בשער סדר עמידתן:

וגם כן בענין י"ב גבולים שהם לעיל מיוחדים ונקשרים בסוד האצילות, הם למטה אדרבה הפכיים אלו לאלו, כענין המזלות כל אחד שופט דינו הן למות הן לשרושי הן לחיים הן לאהבה הן לשנאה, עד שיתבטל קצת פעולת האחד מפני קטרוג האחר, ובאחד מיני אלף לא יסכימו כולם אל פעולה אחת. ולא כן ענין הספירות והגבולים שכלם מסכימים אל ענין אחד. וזהו שאמר י"ב עומדים במלחמה - ממש, ולא כן אומרו ברוחניים אלא

ערכן כמין מלחמה ולא שילחמו ח"ו, אלא טבעם לוחמים אמנם מסכימים אל הדין או אל הרחמים כנודע. ולא כן הגבולים בעש"ן הגשמיים, כי בעולם שהם י"ב מזלות שלשה אוהבים - הם, כי המזלות לעולם ששה בירידה וששה בעלייה, והנה השלשה שהם למעלה מכלם הם מחיים - את האדם משפלותו ורוממים אותו, וג' שכנגדם למטה מכולם הם ממיתים - אותו ומשפילים אותו עד למטה. ושלשה שהם בתחלת העליה הם אוהבים - אותו מתקרבים אל החיים ואל העליה להעלותו, ושלשה שהם בתחלת הירידה הם שונאים - אותו. וזה בדברים שהם טובים לאדם כאותם הגוזרים טובה, אמנם בענין שהם נגדיים יהיה הגזרה להפך:

או נפרש כי האדם חי מצד החיים שהוא הרוח החייוני חם ולח, ולכך שלשה שהם חמים ולחים שהם תאומי"ם מאזני"ם דל"י הם מחיים - האדם אחר שהם חמים ולחים בטבעם, ושלשה שהם קרים ויבשים הפך חיות האדם ממתים - אותו, והם שו"ר בתול"ה גד"י. ושלשה שהם קרים ולחים שונאים - דהיינו סרט"ן עקר"ב דגי"ם. ושלשה שהם יבשים וחמים אוהבים - אותו, שהם טל"ה ארי"ה קש"ת. וכן דרך זה אל החדשים, כי זמן האביב אהוב אל האדם ומחיה אותו שהוא חם ולח, וזמן החום שהוא חם ויבש אוהבים - . אמנם זמן הסתיו שהם שלשה חדשים תשר"י מרחשו"ן כסל"ו שונאים - כי קשה יומא דמטרא כיומא דדינא. וזמן החורף וקור שהם טב"ת שב"ט אד"ר ממיתים - אותו ממש בקרירותם ולחותם. וכן אל י"ב גבולים שבנפש, שלשה מחיים - אותו שהם שתי ידים והכבד, שבידים ניזון כל עמל אדם לפיהו והכבד מבשל המזון ונותן לכל האברים. שלשה ממיתים - שתי רגלים כאמרם ז"ל רגלוהי דבר נש אינון ערבין ליה, והמרה. שלשה שונאים - קורקבן ומסס וקיבה, שהם סבת החולי בתוספת האכילה בהם. שלשה אוהבים - טחול ושתי כליות, טחול שוחק וכליות יועצות. ע"כ פי' כפי הנראה לעניות דעתי. אמנם בקצת נוסחאות כתוב בלשון המשנה ממש כזה, שלשה אוהבים אזנים עינים ולב, שלשה שונאים כבד מרה ולשון, שלשה מחיין טחול ושני חוטמין, שלשה ממיתין שני נקבים תחתונים והפה, עכ"ל. ואיני חושב שיהיה לשון הספר, אלא הגהה מבחוץ. ואף לפרש המשנה כך לא ניחא לי, שאינם אלו י"ב גבולים י"ב מנהיגים שפירשנו בפרק הקודם, וסוגיא דמתניתין נראה די"ב עומדים במלחמה אי"ב גבולים קאי כדפרישית:

ומסיימי ומושל בכולן ואל מלך נאמן - פירשנו לעיל בפרק ראשון טעם למלות אלו באין סוף, אמנם סיים כאן במשנתינו בזה לומר לנו שלא נחשוב בראותינו השינויים אלו והקטטה הזאת בין י"ב ושבעה ושלשה שלא יהיו הדברים מונהגים מאתו ית' ח"ו,

כאשר עשו הכופרים הרודפים אחר ראות לבם שדברו על ה' תועה וסלקו השגחתו במה שאמרו שאין השנויים מאתו שאינו בעל שנוי רצון, אלא כל הדברים הם מאתו. וזהו שאמר ואל מלך נאמן מושל בכלן - ועל רצונו פעולתם והנהגתם ומחלוקתם. ועם כל זה מענין השנוי לא קשיא, כי ממעון קדשו - הוא ההנהגה והרצון בהם, כענין שעל ידי ספירותיו יפעול הוא השנוי ולא ישיגהו שנוי ברצונו, כדפרישית בספ"ר בשער עצמות וכלים. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

ז אחד על גבי שלש, ושלש על גבי שבעה, ושבעה על גבי שנים עשר, וכולן אדוקים זה בזה:

משנה זו כוונתה לפרש דרך הנהגת האחד הפשוט אשר לא יכונה אליו לא רבוי ולא שנוי ולא דין ולא רחמים, כספירותיו בתחתונים. וצריך לזה לפרש שני דברים, האחד בחינתו עם ספירותיו, ובחינת ספירותיו עם נבראיו, והם ע"י מנהיגים אותם כרצונו. וזהו שאמר אחד - שהוא כתר שהוא כסא אל מאצילו הוא דבק במאצילו, ואף אחר התפשט ממנו לא יוחס כ"א בשם אחד, על גבי שלש - פירוש שופע שפעו על גבי שלש ראשונות שהם הספירות המיוחדות עמו שלש ראשונות. והנה בין המאציל ובין הנאצלים אין בחינת שנוי כלל, שהוא אחד ונאצליו אחד מיוחדים באחדות. אמנם מנאצל ראשון אל נאצל אחר מתחלק ההשגחה והעניין אל שלשה, והיינו שלש ראשונות שהם חשובות כאחת בערך דבקותם בכתר, והם מסתעפות אל שלש למטה שהם חכמה משפעת חסד בגדולה, ובינה משפעת דין בגבורה, ודעת משפיע רחמים בת"ת. ובערך קבלתם מהכתר הוא מקור אחד ועניין אחד, וזהו שאמר אחד על גבי שלשה - ואחרי כן שלשה - שהם חכמה ותבונה ודעת, חס"ד די"ן ורחמי"ם א'מ'ש', על גבי שבעה - דהיינו שבעה ספירות, כי בהתפשט האצילות יסתעפו הספירות בהנהגתם הראויה. ואפילו שם עדיין אין הנהגה זו אל התחתונים מפני דקותה והרחקתה מן השנוי והדין והגבול והגשמות. אמנם שבעה על גבי שנים עשר - שאז יסתעפו הענפים והשנויים יותר, אמנם הם הבחינות האלו שנים עשר בשבע ושבעה בשלשה ושלשה באחד, אדוקים זה בזה - כדמיון העלול המשתוה אל עילתו ואל עלולו כנודע:

ואית ספרים דמסיימי הכא במתניתין י"ב למטה שבעה על גביהן ושלש על שבעה, ומשלשתן יסד מעונו, וכולם תלויים באחד, שהוא אחד ואין לו שני, מלך יחיד בעולמו, שהוא אחד ושמו אחד, אוי"ר רוי"ה גוי"ה אר"ץ קו"ר בט"ן שמי"ם חו"ם בא"ש זהו אמ"ש - . עכ"ל. ואין ספק שהוא הגהה מבחוץ ופירוש אל המשנה. ועם כל זה בדידן נקיט לשיטתיה:

עוד אית דגרסי הכא בלשון המשנה שלשה שהן ברשותו של אדם הרגלים והידים והפה, שלש שאינן ברשותו של אדם עינים ואזנים וחוטם. שלש שמועות טובות לאזן ברכה ושמועה טובה וקילוס, שלש שמועות רעות לאזן קללה ושמועה רעה וגדוף. שלש ראייות יפות לעין, עין טובה עין בושה עין נאמנת, שלש ראייות רעות לעין, עין נאיפה ועין רעה ועין מגונבת. שלש דברים רעים ללשון, הדובר בפני המלשין והדובר אחד בפה ואחד בלב והמדבר שקרים, שלש דברים טובים ללשון, שתיקה ושמירת לשון ולשון מדברת אמת. עכ"ל. ודברים אלו איני רואה להם ענין, אם לא שנאמר שברא הקב"ה דברים אלו באדם להטות עצמו כפי בחירתו לטובה או להפך, ואם כן הוא גורם לעצמו, כדכתי' מפי עליון וכו' וכדפירשו רבותינו ז"ל ארורים הם הרשעים שמהפכים וכו' וזה פשוט. וברוב הספרים לא נמצא, ושום מפרש לא היה לו ענין זה. ובזה נתבארה משנה זו בס"ד:

ח וכיון שצפה [נ"א - שראה] אברהם אבינו ע"ה והביט וראה וחקר והבין וחקק וחצב וצרף ויצר ועלתה בידו, נגלה אליו אדון הכל הושיבו בחיקו ונשקו בראשו [נ"א - על ראשו] קראו אוהבו ושמו בשמו וכרת לו ברית לו ולזרעו עד עולם שנאמ' והאמין בה' ויחשבה לו צדקה. כרת לו ברית בין עשר אצבעות רגליו והוא ברית מילה, כרת לו ברית בין עשר אצבעות ידיו והוא ברית לשון. קשר עשרים ושתים אותיות בלשונו, והמקום גילה [נ"א - וחמקו וגילה] לו סודו. משכם במים דלקם באש רעשם ברוח בערם בשבעה [נ"א - בשלהבת] נהגם בי"ב מזלות. אד"ג. [נ"א - א'ד'נ']:

חסלת ספר יצירה דמתקריא ברייתא דאברהם אבינו, כל דצפי בה לית שיעורא לחכמתיה:

וכיון שצפה - פירוש התחיל להסתכל בהנהגת העולם. ואפשר שנאמר שצפה - ברוח הקדש, והביט - בתחתונים, וראה - בעליונים, בסוד עול"ם שנ"ה נפ"ש דבוקים ונאחזים אלו באלו. וחקר - בדרך חקירה במציאותם, היותם נמצאים מעליונים תחתונים בדרך עילה ועלול כנודע. וחקק וחצב וצרף - כבר פירשנו למעלה ענין חקיקה וחציבה וצירוף לברוא איזו בריה. ויצר - כענין רבא ברא גברא בסנהדרין, וזהו ועלתה בידו - שהוציא לפועל חכמת היצירה, שבזה נתאמת לו ענין היצירה והפוך הטבע, הפך דעת החקירה, כדפרישית בפרקים הקודמים. נגלה אליו וכו' - אז כשנתאמת ונקבע באמונות האמתייות בהיותו בן מ"ח שנה, נגלה אליו אדון הכל בדרך נבואה ממש, הושיבו בחיקו - בסוד אתה בחרתנו מכל העמים, הפך ואל תחבק חיק נכריה. נשקו על ראשו - סוד הנשיקה רוח ברוח, כמו שהנטילה בנשיקה כדכתיב על פי ה' כן הנפיחה אל הנשמה בנשיקה בסוד ויפח באפיו נשמת חיים וכו', והכוונה שקשר נשמה טהורה מאצילות על ראשו.

קראו אוהבו - כדכתיב אברהם אוהבי, דהיינו שנתן לו מדת חסד מקום האהבה כדכתיב אהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד, כדכתיב תתן אמת ליעקב חסד לאברהם. ושמו בשמו - ה' שנוסף בו שהיא של שם. והסוד כי אב המון גוים נתתיך, אב ובורא לכולם בסוד בהברא"ם בה' ברא"ם באברה"ם, והכל ענין אחד ודאי. וכרת לו ברית וכו' - כנודע כי לזרעך אתן וכו' והיינו שבחר בזרעו אחריו לחלקו, כי כמה צדיקים היו בדורות הקודמים ונבחרו הם ולא זרעם. כרת לו ברית - המצוה הקדושה קודם שנולד יצחק שהוא הזרע האמיתי כדכתי' כי ביצחק יקרא לך זרע. וכמו שנשלם ברית זה גם כן אז נשלם בברית לשון - שעד שלא נמול היה אחוז למטה במלכות, וכשנמול נכנס ביסוד. וגם כן למעלה בברית לשון, שהוא האחיזה בה' שבבינה שמשם ה' נתוספת לו כדפירשו בזוהר:

קשר עשרים ושתים וכו' - פירוש שיהיו תנועות האותיות האצולות הרוחנייות תלויות בתנועת חמשה מוצאות שבפיו למטה. וגילה לו סודו - איך תלוי בתנועת אותיות גשמיות עליונות, וסדר המדרגות ברוחנייות האותיות, שזהו סוד הנבואה בשלמות. משכם במים - היינו דרך השתלשלות האותיות שגילה הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה כדמפרש ואזיל. והנה האותיות הם א'מ'ש' בג"ד כפר"ת הו"י זח"ט לנ"ס עצ"ק, שהם שלשה אמות שבעה כפולות שנים עשר פשוטות, ולפי האמת כלם באות מלמעלה. וזהו שאמר משכם - כל כ"ב אותיות במים - פירוש כי המים בהם כח ההמשכה, ופירוש משכם - פירושו נתן בהם כח המים שהוא כח הרחמים, ושם נשאר שורש אל אות מ'. ואחרי כן דלקם באש - נתן בהם בכלם כח הדין, ושם נשאר ש'. ואחרי כן רעשן ברוח - פירש נתן בהם כח הרוח, ושם נשאר א'. ואחרי כן בערם - פי' נתן בהם כח שבע מדותיו, ושם נשארו בג"ד כפר"ת. ואחרי כן נהגם בשנים עשר - פי' נתן בהם כח שנים עשר מנהיגים, בעניין ששם נשארו שנים עשר פשוטות. וזהו סוד השתלשלות האותיות ושרשם תקוע למעלה. וזהו סוד שגילה הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה דרך קשר האותיות ורוחנייותם למעלה, והשתלשלותם זה מזה, וכולם ממקום אצילותם. ובזה נתבאר ענין זה:

ובזה נשלמה הכוונה בביאור זה, ונשלם הספר בסיעתא דשמיא:

(זה נמצא בסוף ההעתקה הראשונה):

נשלם הספר הזה יום חמישי ט' לחודש טבת שנת ה'שמב ליצירה, אני הצעיר דוד בן יעקב, כתבתי אותו להרב השלם כמוהר"ר עמנואל מפאנו נר"ו, השם יזכהו להגות ולדקדק בו לו ולזרעו ולקיים בו מקרא שכתוב לא ימוש ספר התורה הזה מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם, אמן:

ברוך נותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה:
תם ונשלם שבח לבורא עולם: